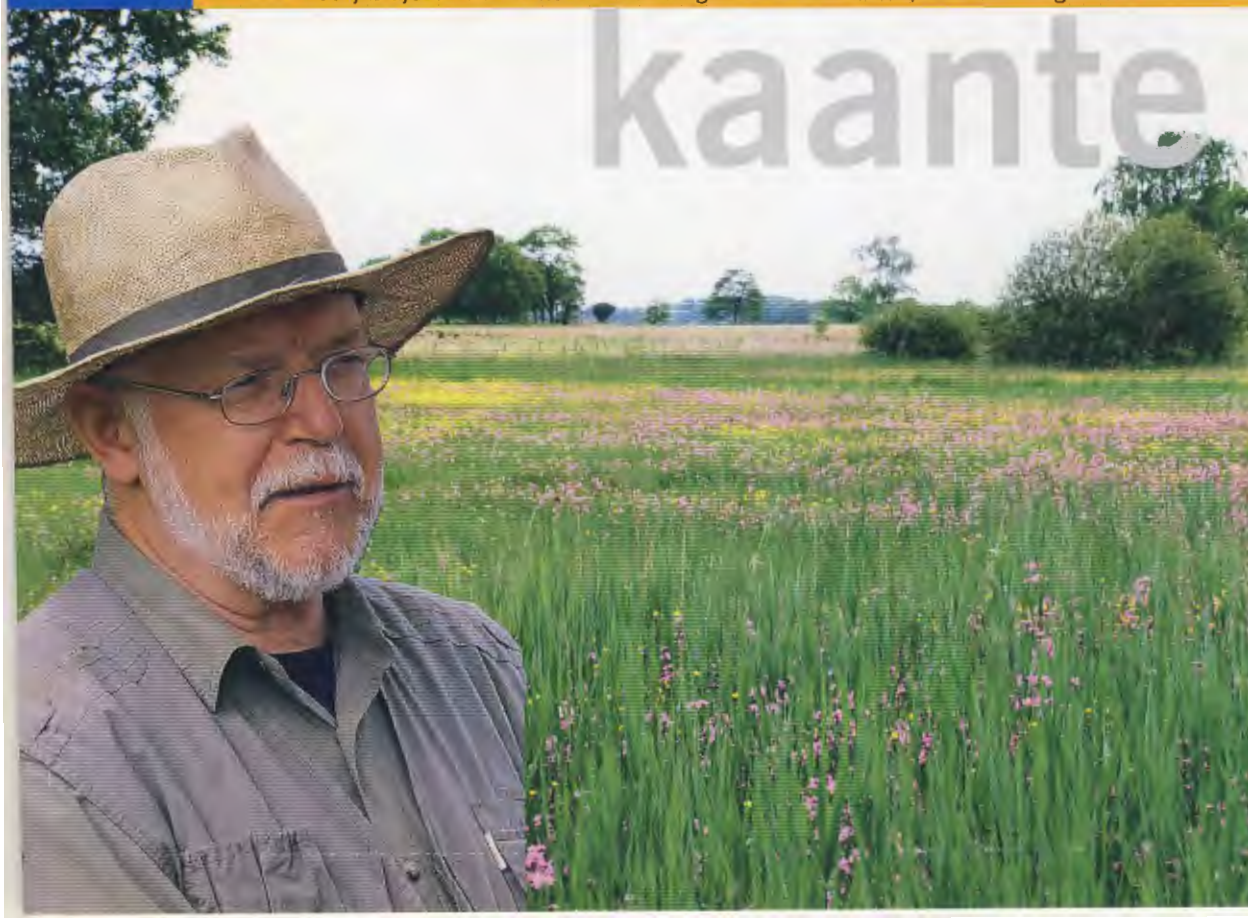

Jaargang 26, nr. 4. December 2011

van wirs

Driemaandelijks tijdschrift van heemkundekring 'Amalia van Solms', Baarle-Hertog-Nassau

kaante

Colofon

Heemkundekring 'Amalia van Solms' houdt zich actief bezig met het erfgoed van onze gemeenten. Dit om de kennis ervan te vergroten, het waardevolle te behouden en te beschermen en de verzamelde gegevens voor iedereen beschikbaar te stellen. De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit het heden en verleden van Baarle, Castelre, Ulicoten en Zondereigen.

Overname van artikelen of gedeelten ervan is toegestaan mits bronvermelding.

Losse nummers van Van Wirskaante zijn te verkrijgen voor € 5,00 per stuk.

Openingstijden van het Heemhuis, Kerkstraat 4, 2387 Baarle-Hertog:

- Elke woensdagavond van 19.30 tot 21.30 uur
- Elke eerste zondag van de maand van 10.30 tot 12.30 uur

Contact:

Voorzitter Ad Jacobs, Willem Alexanderstraat 56, 5111 AC Baarle-Nassau (013 5078258)

Vice-voorzitter Jef van Tilburg, Leliestraat 4, 2387 Baarle-Hertog (014-699252)

Secretaris a.i. Ad Jacobs, Willem Alexanderstraat 56, 5111 AC Baarle-Nassau (013 5078258)

Internet: www.amaliavansolms.org
E-mail: info@amaliavansolms.org
Gezinslidmaatschap € 20,-.
Persoonlijk lidmaatschap € 15,-.

Bankrelaties:

- Rabobank
De Zuidelijke Baronie
rekening 10.38.94.969
- KBC Baarle-Hertog
rekening 733-3023880-32

Realisatie en druk:

Koninklijke Drukkerij Em. de Jong, Baarle-Nassau
Oplage: 1025.

Inhoud

4 Voorwoord

6 Aon de praot mee..... (46, deel 2)

Antoon van Tuijl

Antoon vertelt o.a. over zijn gelukkige tijd met Clara, zijn liefde voor de natuur, de problemen van agrariërs, het dagtoerisme in Baarle, zijn creativiteit, zijn werk voor Amalia en zijn lange wandeltochten.

23 In Memoriam

24 Kinderliteratuur

Ria Willekens en Jos Withagen hebben zich deze keer verdiept in kinderboeken. Opnieuw buitengewoon interessant!

35 Nieuwe leden

36 Daar komen de schutters!

Wat een talent zit er in het ledenbestand van Amalia. Het fanatisme is van de gezichten af te lezen.

38 Blij met een "beeleke"

Hild Segers vertelt ons heel veel interessants over devotieprentjes. Wat waren de kinderen van vroeger er toch blij mee.

Redactie

André Moors

Piet van der Flaes

Antoon van Tuijl

Herman Janssen

Jaargang 26, nr. 4, December 2011

van wirs

Driemaandelijks tijdschrift van heemkundekring 'Amalia van Solms', Baarle-Hertog-Nassau

kaante

47 In Memoriam
pater Ladislas (3)

55 Merkwaardigheden (67)

58 Reacties van leden

60 Oost Indische kers (19)

62 Arme Amalia (74)

65 Geen goei volk die gruen
en die zwarte

Fons Willemsen vertelt weer een boeiend verhaal over o.a. 'nen onderduiker in 'nen duiker en het op de loop gaon veur de Gruune Polizei

69 Roggerentjes

73 Van puinhoop tot juweel (4)

77 Ingebruikname van de
Tikkenhaenweg in Castelre

Bijna 400 mensen uit Hoogstraten en Baarle waren in Castelre aanwezig bij de heropening van de Tikkenhaenweg op de Dag van de Trage Weg. Geweldig!

83 Ut Baols Krantje

89 Activiteitenkalender 2012

Voorwoord

Op zondag 4 september brachten Amalia van Solms en Prins Frederik Hendrik persoonlijk onze heemkalender naar het Heemhuis. Reden hiervoor was het 25-jarig jubileum van onze Heemkalender. De eerste exemplaren werden overhandigd aan onze sponsors Kon. Drukkerij Em. De Jong en C1000 de Bresser.

Al vele jaren wordt onze Heemkalender gepresenteerd op de eerste zondag van september.

Zo ook dit jaar. Velen waren naar het Heemhuis gekomen om deze presentatie bij te wonen. Zoals u weet staan de mensen van drukkerij de Jong al jaren garant voor de kwaliteit van onze kalender en dat willen ook wij graag zo houden.

De kalender werd op een ludieke wijze aangeboden aan onze sponsors. Omdat het onze 25^e kalender is, hebben wij uitgekeken naar een sponsor voor onze kleurenvoorplaat en de kroontjes. Deze hebben wij, zoals eerder gemeld, gevonden in twee jonge ondernemers in Baarle namelijk Bart en Katja de Bresser van supermarkt C1000. Zij hebben toegezegd dat ze onze heemkalender de komende jaren blijven sponsoren. En daar is Amalia maar wat blij mee.

Het thema van de heemkalender is 'gedenkwaardige momenten' uit de afgelopen 25 jaar. U zult zien dat het inderdaad gedenkwaardige momenten en gebeurtenissen zijn uit de historie van onze gemeenschap.

De opbrengst van de verkoop ervan is voor de werking van onze grote vereniging. Hierdoor kunnen wij u een aantrekkelijk programma blijven aanbieden tegen lage prijzen. Onze verkopers zullen al wel bij langs geweest zijn. Mocht

u ze gemist hebben, er is altijd nog een kalender beschikbaar op het Heemhuis.

Ik heb het al eens eerder gezegd: Amalia heeft iets met mijlpalen. De eerste mijlpaal waar we bijzondere aandacht aan geschonken hebben, is onze 25e heemkalender. Bovendien bestaan we dit jaar 35 jaar en ook daar gaan we aandacht aan besteden. Onze werkgroep Speciale Projecten, zij tekende ook voor ons zilveren jubileum, heeft voor dit

Ad Jacobs is niet alleen voorzitter van onze vereniging, maar ook van het Herdenkingscomité Baarle. Deze foto is gemaakt op zondag 2 oktober bij het oorlogsmonument tegen de gevel van het Heemhuis.

jubiläum voor onze leden een leuke attentie bedacht. Op 15 november is dit door hun gepresenteerd op een ledenavond en eerdaags zult u het ontvangen.

En dan natuurlijk ons ledenaantal. Het is eigenlijk gewoon onvoorstelbaar dat dit maar blijft doorlopen. Momenteel zitten wij in de buurt van de 1400. Ons 1400^e lid zullen wij natuurlijk in de kijker en bloementjes zetten. Ik ben benieuwd wie het gaat worden. Als vereniging zijn wij bijzonder ingenomen met het gegeven dat zoveel mensen lid worden en blijven van onze vereniging.

De basis van deze aanwas is volgens mij vooral gebaseerd op de kwaliteit van onze vereniging. Maar ook de belangstelling voor eigen historie en cultuur.

Op zondag 23 oktober hebben wij, dankzij een grensoverschrijdende samenwerking, tussen onze vereniging, Erfgoed Hoogstraten, Natuurpunt Markvallei en de lokale overheden een oude voetweg (de Tikkenhaenweg) heropend. Op deze zonovergoten middag was de publieke belangstelling enorm, om deze oude voetweg in te wandelen. Zonder deze samenwerking was dit ongetwijfeld niet mogelijk geweest. Een compliment voor deze internationale samenwerking. Een uitgebreider artikel vindt u verderop in Van Wirskaante.

Als we nog even vooruit kijken, hoopt het bestuur op een volle aula voor onze kerstviering op dinsdag 20 december in het Cultureel Centrum. Hier is ook onze Nieuwjaars-

bijeenkomst op zondag 8 januari 2012.

Onze activiteitencommissie heeft de kalender van 2012 zo goed als rond. Het is net als in voorgaande jaren een waaier van activiteiten met voor elk wat wils.

Leuke ideeën zijn overigens altijd welkom. Wij kijken of ze op een of andere manier nog in te passen zijn. U vindt onze activiteitenkalender in deze Van Wirskaante en natuurlijk op onze website, www.amaliavansolms.org.

Namens het bestuur van Amalia wens ik u allen prettige feestdagen en een goed Nieuwjaar.

Ad Jacobs, uw voorzitter

Uit handen van onze voorzitter krijgen Bart en Katja de Bresser van supermarkt C1000 het eerste exemplaar van onze 25^e Heemkalender.

“Die hele bio-industrie zit tot zijn nek toe in de problemen. Ik vind het een ramp voor de dieren. Ik vind het nog het ergste voor de boeren die er in werken want die hebben al jaren en jaren telkens nieuwe maatregelen moeten treffen en investeringen moeten doen.”

Aan de praat mee.... (46, deel 2)

Antoon van Tuijl

ANDRÉ MOORS

In de vorige Van Wirskaante kwam Antoon al uitgebreid aan het woord. Hij heeft dan ook heel veel interessants te melden uit zijn rijke leven.

In deze Van Wirskaante wordt het interview met Antoon afgerond.

Eerst komen aan de orde zijn gelukkige jaren met zijn vrouw Clara en het indrukwekkende afscheid van haar na een slopende ziekte. Daarna vertelt hij het een en ander over het buitengebied van Baarle, zijn liefde voor de natuur en de problemen waarmee agrariërs geconfronteerd worden. Hij heeft ook een uitgesproken mening over de kom van Baarle en het dagtoerisme. Ook komen zijn creativiteit (verzamelen, schilderen, beeldhouwen, tekenen),

zijn vele werk voor heemkunde-kring Amalia van Solms en zijn voettochten naar Santiago de Compostela aan de orde.

Antoon ontmoet zijn geliefde vrouw

Zoals in de vorige Van Wirskaante vermeld, treedt Antoon in de loop van 1985 uit de orde van de Broeders De la Salle. Tot oktober 1987 woont hij in Ulvenhout. Dan koopt hij een woning aan de Oranjelaan in Baarle-Nassau. Hier woont hij nog altijd. Hij geeft (tot april 2001) les aan de Mavo in Baarle. In zijn vrije tijd bezoekt hij regelmatig musea en dergelijke. Eind 1988 bezoekt Antoon een tentoonstelling van Brabantse schilders in het Kempenlandmuseum in Eindhoven.

Juli 1989: de eerste vakantie van Clara en Antoon in Frankrijk

“Daar kwam ik Clara Vlasbom tegen, geboren in Heerjansdam op 21 januari 1947. We keken in het museum naar de tentoongestelde werken. We raakten aan de praat en besloten samen een kopje koffie te gaan drinken. In de buurt was een paviljoen waar je wat kon drinken. Dat bleek gesloten te zijn. En toen zei Clara, dan kunnen we net zo goed naar Nuenen rijden waar ze woonde. Je merkt dat je gelijke interesses hebt en je vindt elkaar aardig. Zo is het gekomen! Clara beoefende een kunstambacht, namelijk het kantklossen. Daarin gaf ze ook les.”

Het klikt tussen Antoon en Clara zo goed, dat ze besluiten om enige tijd voor hun huwelijk bij Antoon in huis te gaan samenwonen. Op 20 februari 1991 stappen ze in het huwelijksbootje, in Den Bosch om precies te zijn. Tijdens het eerste jaar van hun huwelijk gaat het goed met de gezondheid van Clara. Ze kunnen samen leuke dingen doen en gaan ook op vakantie.

Antoon: “Vanaf het moment dat ik Clara leerde kennen, heeft ze heel eerlijk verteld over haar mindere gezondheid. Toen ze negentien was, kreeg ze namelijk de ziekte van Hodgkin. Daar is ze twaalf jaar mee in de weer geweest. Alles bij elkaar kreeg ze ruim zeventig bestralingen. Röntgenfoto's werden aan de lopende band gemaakt. Zesmaal kreeg ze een chemokuur. Tijdens de laatste chemokuur zei ze tegen de dokter, nou stop ik er mee. Volgens mij is de ziekte weg. Na een paar onderzoeken werd dat door de arts bevestigd. Toen heeft ze geprobeerd de schade in te halen door een aantal jaren te werken als een gek. Na verloop van tijd merkte ze toch wel dat ze schade had opgelopen.

Toen we een blauwe maandag getrouwd waren, kreeg Clara een hartinfarct. In de Klokkenberg werd haar verteld dat ze dat infarct 'te danken' had aan de talloze bestralingen. Vanaf haar hartinfarct moest Clara telkens weer wat inleveren. Haar uithoudingsvermogen en het lopen gingen achteruit. Na weer een onderzoek werd geconcludeerd dat in het ziekenhuis van Rotterdam het ene deel van haar rug was bestraald, in een Eindhovens ziekenhuis het andere. Maar een gedeelte van haar rug werd door de overlapping dubbel bestraald. Dat was een medische fout. Gevolg: er zaten gaten in haar ruggenmerg. Het lopen ging zó

achteruit dat dit eerst met krukken moest. Later kreeg ze een rolstoel. Haar buikpijnen werden steeds heftiger. Ze kon nauwelijks nog iets eten. Toen ze een maagonderzoek kreeg in het ziekenhuis, zei de dokter dat ze niet nuchter was! Daar ben ik boos over geworden. Bij een vervolgonderzoek kort daarna bleek dat ze een grote maagzweer had die ook nog eens kwaadaardig was. Ze is er aan geopereerd. Maar opnieuw werd een fout gemaakt door haar noodzakelijke medicijnen niet naar huis mee te geven. Gevolg was dat ze nog tien keer opgenomen moest worden. Haar toestand ging steeds verder achteruit. Tussen al die ziekenhuis-

Antoon en Clara trouwen op 20 februari 1991 in Den Bosch.

Antoon en Clara zijn gelukkig samen. Foto is gemaakt in 1991.

bezoeken door bezochten we toch regelmatig mooie tentoonstellingen en maakten ook nog vele leuke uitstapjes.”

En ondanks alles gaan Clara en Antoon elk jaar samen op vakantie. Maar het worden wel steeds meer aangepaste vakanties, hier en daar in een vakantiewoning, met weinig tot geen inspanningen. “We hebben samen een buitengewoon goede tijd gehad. We waren heel goede maatjes. Clara kon ook heel goed koken. Ik heb er veel van geleerd.”

Clara's gezondheidstoestand verslechtert dramatisch

“Wij hebben Clara's overlijden ruim van tevoren zien aankomen. Clara heeft heel lang moeite gehad met de vraag, hoe het straks verder met mij zou moeten. Toen ze er van overtuigd was dat ik niet in eenzaamheid zou verpieteren,

heeft ze zich overgegeven. Op een gegeven moment heeft ze besloten, ik kan niet meer eten, dus ik probeer het ook niet meer. Onze huisarts heeft gezorgd dat ze morfinepleisters kreeg zodat nodeloze pijn zoveel mogelijk wegbleef. Ik heb thuiszorg ingeschakeld en van het schoolbestuur kreeg ik zorgverlof. Dat heb ik heel erg gewaardeerd. Ik bereidde me voor op de opmerking van de huisarts dat Clara spoedig in coma zou raken. Maar dat was niet waar. Ze is gewoon acht weken helder gebleven! In die acht weken heeft ze niets gegeten en nauwelijks iets gedronken.

Clara overlijdt en wordt in een heel bijzondere kist gelegd

Antoon vertelt uitvoerig over de indrukwekkende gebeurtenissen, voor en tijdens haar overlijden, de uitvaartplechtigheid en het uitstrooien van haar as. In zijn

ogen bespeur ik, heel begrijpelijk, emotie. En het moet gezegd, ook de schrijver van dit artikel wordt er door geraakt.

Een paar dagen voor het overlijden van Clara vraagt ze aan Antoon welke kleren hij met de uitvaartplechtigheid aandoet. “Ik zeg, dat is een goede vraag. Nou zegt Clara, ga maar eens naar van der Sluis en koop maar eens een mooi pak. Toen ik het haar liet zien, vond ze het prachtig. Nieuwe schoenen moest ik ook nog van haar kopen. Een paar weken voor haar overlijden bestelt Antoon al haar doods-kist. Het was volgens Antoon een rare gewaarwording toen ze die bij hem aan huis kwamen afleveren. Antoon had er speciale bedoelingen mee, vandaar. “Clara lag als kind heel graag languit in de wei tussen gras en bloemen naar de wolken te kijken. Dus toen heb ik Clara gezegd, als jij dood bent kom je in een wei met

Clara overlijdt na een slopende ziekte op 3 juni 1999. De kist is door Antoon beschilderd. Clara lag als kind zo graag languit in de wei tussen gras en bloemen naar de wolken te kijken. Dat beeldt de kist uit.

Detail van de door Antoon beschilderde kist.

bloemen te liggen met de wolken boven je. Ze was het er helemaal mee eens. Dus heb ik een wolkenhemel met zon, maan en sterren op de bovenkant van de kist geschilderd. Op de zijkanten van de kist schilderde ik een wei met gras en volop bloemen. Toen de kist klaar was heb ik haar gevraagd of ze die graag wilde zien. Dat hoefde niet. In de vroege morgen van 3 juni 1999 overlijdt Clara op 52-jarige leeftijd, heel rustig en kalm.

Vervolgens heb ik cadeautjes gemaakt die ik bij haar in de kist heb gelegd. Ook dat had ik met haar besproken. Weet je, in elke cultuur geven ze de doden toch cadeautjes mee. Waarom wij dan niet? Ik heb wat kantklosjes, garen en een patroontje in een klein rolletje gedaan en daar een tekst bij geschreven. Omdat Clara ook van muziek hield, heb ik haar een blokfluitje meegegeven. Omdat ze zo graag las, ook een leesboekje. In totaal wel een tiental cadeautjes. De kamer waar ze werd opgebaard en voor die tijd altijd bezig was, heb ik ingericht met haar studiehoekje, kantklofstafel en schilderplekje. Toen ze opgebaard lag, draaide ik hele rustige, stemmige muziek met wat vogelgeluiden. Familie, buren

en vrienden die van Clara afscheid kwamen nemen, zeiden toen ze weer beneden kwamen, het is net of we iets meegekregen hebben. Die mensen waaronder jij, hielden aan het afscheid nemen een heel vredig gevoel over.”

De uitvaartplechtigheid vindt plaats in de Salvatorkapel. Dat Antoon en Clara kozen voor deze kapel op Nijmegen, had zijn weloverdachte reden.

Antoon: “Clara was van protestante huize, ik van katholieke. In de mooie Salvatorkapel hebben de psalmen geklonken van de protestanten en de Gregoriaanse liederen van de katholieken. Mede daarom dacht ik, dit is de plek waar we het gaan doen. Ik kreeg alle medewerking van de familie Jacobs die voor de kapel zorgt. Ik ben er de zitplaatsen gaan tellen. Dat klopte precies met het aantal mensen dat ik graag wilde uitnodigen. Ik heb zelf de afscheidsdienst gedaan. Het was de eerste uitvaartplechtigheid sinds mensenheugenis die in de kapel plaatsvond. Dat vond ik wel mooi.”

Na de dienst in de Salvatorkapel wordt Clara overgebracht naar het crematorium in Turnhout. Alleen de directe familieleden zijn daarbij

aanwezig. De overige mensen die de dienst bijwoonden, gaan meteen naar de Lindeboom voor de koffietafel. Antoon en zijn directe familie sluiten zich daar later bij aan.

Uitstrooien van haar as op een bijzondere plek en onder een bijzonder gesternte

Met het uitstrooien van de as, wacht Antoon nog even. Tijdens haar leven hadden ze samen al besloten waar de stoffelijke resten van Clara uitgestrooid zouden worden.

Antoon: “Dat was een heel geliefde plek in de natuur waar zowel Clara als ik heel graag kwamen. De asuitstrooiing was een wonderlijk gebeuren. Ik had er een zaterdagavond voor uitgekozen. Om twaalf uur middernacht was ik ter plaatse. Het regende dat het goot! En het waaide, verschrikkelijk! Ik loop daar dat terrein op en zie ineens de wolken openbreken, er komen een paar sterren tevoorschijn. Voor ik op de bewuste plek ben, is de lucht leeg en schoon. Het waaide nog steeds ontzettend hard. Ik denk, dat komt goed uit. Ik haal het deksel van het blik waarin de as zat. Zo hoog als ik kon gooide ik de as de lucht in. En die asdeeltjes, duizenden in getal, glinsterden in het licht van de maan. Zo mooi! Het was een geweldig moment. Als ik er nu kom en de plantjes zie groeien, dan denk ik, kijk, dat is nou reïncarnatie! Terugkijkend ben ik er van overtuigd dat ik een groot deel van mijn rouwverwerking, gedeeld heb met Clara toen ze er nog was. Ik heb na haar overlijden altijd geleefd in een warme wolk van goed gevoel.”

Ik vraag Antoon of hij nooit meer de behoefte heeft gehad om een

andere vrouw te ontmoeten.
Antoon: "Ik heb vriendschap met Marijke, waar ik mee ga wandelen, muziekvoorstellingen en exposities bezoek, deel neem aan cursussen schilderen en beeldhouwen. Ze houdt ook van vogeltjes, nou dat kan niet beter!"

Bloemenbeemd in de Manke Goren in Baarle, volgens Antoon een van de mooiste stukjes natuur in Baarle.

De natuur in Baarle

Als echte natuurmens stond Antoon begin jaren zeventig aan de wieg van de plaatselijke milieuvereniging. Ook werd hij in die jaren actief binnen de Baarlese gemeentepolitiek. Als lid van de partij ABGB (Algemeen Belang Gemeente Baarle, later samengegaan met de partij Werknemersbelangen en geworden tot de huidige VPB (Vooruitstrevende Partij Baarle). Hij vroeg dan vooral aandacht voor de bescherming van onze natuur. In dit interview benadrukt Antoon de waarde van het Baarlese landschap. Volgens hem vindt dat zijn oorsprong in het feit dat het landschap hier hele mooie zachte glooiingen heeft. Dat kom je volgens

hem op andere plaatsen niet zo veel tegen. Die glooiingen hebben te maken met beekdalen en zandruggen. Antoon: "Daardoor krijg je ook verschillen, vooral door het vroegere agrarische gebruik van het landschap. In de loop van de jaren is het verschillend gebruikt. In de landbouw was er een eenvoudig systeem: vlakbij de nederzettingen had je op de hogere, drogere gronden de akkerbouw. In de beemden moesten de mensen het hooi gaan halen. De heidevelden waren nodig om de schapen en eventueel de koeien te laten grazen en om daar heiplaggen te halen om mest te kunnen maken. Die drie elementen met de overgangsgebieden er tus-

sen heeft de Brabantse natuur in het algemeen, de Baarlese in het bijzonder ontzettend rijk gemaakt. Daarvan is in de loop van de jaren het een en ander verloren gegaan."

Ik ben heel benieuwd of er de afgelopen dertig jaar bijvoorbeeld, veel is veranderd in de Baarlese natuur. Antoon denkt lang na en zegt dan: "Als je liefhebber bent van gevarieerde en rijke natuur, dan heb ik die heel sterk terug zien lopen. In de jaren zeventig zijn er rapporten gemaakt over ons Baarlese landschap met heel nadrukkelijke aanbevelingen. Als dan in zo'n rapport staat dat een bepaald stukje natuur de hoogste bescher-

Het Merkske in de buurt van het Groeske in Castelre, ook in de herfst een pareltje van een landschap.

ming zou moeten hebben die je kunt voorstellen, dan val ik van mijn stoel af als een jaar later de gemeente toestemming geeft om dat stukje te ontginnen. Door onder andere schaalvergroting, egalisatie, verdroging en vermessing is er heel veel aan natuurwaarden verloren gegaan. Begin jaren zeventig krioelde het in weilandjes en beemden van de knolsteenbreek, om maar eens een zeldzame plant te noemen. Vandaag de dag zijn die bijna helemaal weg. Overal zag je toen nog veldleeuweriken vliegen. Misschien kun je nou nog terecht op de Castelresche heide, terwijl de veldleeuwerik eigenlijk een echte akkervogel is."

De landinrichting biedt veel voordelen voor boer en natuurliefhebber

Op dit moment is er volgens Antoon weer een fundamentele verandering tot stand gebracht door de landinrichting. "Wat ik daar de grote winst van vind, is dat de boeren er op vooruit gegaan zijn doordat ze veel betere en grotere kavels gekregen hebben, voor zover

het kon, dicht bij huis. Daardoor kunnen ze veel kosten besparen bij het werk. Goed vind ik ook dat er een heel duidelijke grens is gemaakt: dit is landbouw en dat is natuur. Ieder heeft nu gewoon zijn eigen terrein. Risico kan wel zijn dat het landbouwgebied niet meer gezien wordt als waardevol voor het landschap. Ik vind dat de landbouw zich zou moeten afspeelen in een aangenaam landschap. Burgers, boeren en buitenlui, we leven allemaal in het landschap. Recreëren moet ook mogelijk zijn in het landbouwgebied. Ik blijf me de vraag stellen: van wie is het landschap?!"

Megastallen

Antoon zegt het erg te betreuren dat de discussie zich verplaatst heeft van de intensieve veehouderij in het algemeen naar megastallen. "Die superstallen vormen een groot probleem, dat erken ik wel. Ik vind nog steeds, ja in nog sterkere mate, dat de intensieve veehouderij, ook wel vee-industrie genoemd, in alle opzichten een fundamenteel fout systeem is. En nou klaag ik

geen enkele boer aan, maar ik klaag het systeem aan zoals dat van bovenaf is ontwikkeld. Ik denk daarbij aan grote landbouworganisaties, verschillende ministeries, grote bedrijven die belang hebben bij de intensieve veehouderij. Een voorbeeld. Achtereenvolgende ministers van landbouw weten al dertig jaar dat het fout gaat met de antibiotica die aan de dieren gegeven worden. En nog treffen ze géén fatsoenlijke maatregelen. Ze hebben het nou over met de helft verminderen bij het toedienen ervan, terwijl als je in het ziekenhuis terecht komt er een bord hangt dat je het moet melden als je in de bio-industrie werkt. Het zou verplichte literatuur moeten worden voor iedereen om het manifest te lezen dat vorig jaar is uitgekomen, opgesteld door een groep medisch- specialisten, hoogleraren en anderen. Die hebben die hele bio-industrie, wat er allemaal fout aan is en wat er de komende tijd fout dreigt te gaan op een rij gezet. Gewoon zakelijk, maar uit grote bezorgdheid. Het kan niet dat in een klein land zoveel dieren gehouden worden want dan krijg

Een voorbeeld van een megastal.

je problemen met het huisvesten en de gezondheid van dieren. Wat ze ook verzinnen, er zitten gewoon teveel dieren op een te kleine oppervlakte. Die beesten hebben geen falsoenlijk leven. En bovendien in zo'n klein land, je moet het voer bij elkaar slepen van over de hele wereld. Het afval blijft hier, terwijl dat nodig is voor de grond daar. Waarom moeten wij als klein landje voor de halve wereld vlees produceren? Vlees is trouwens een zeer onrendabele manier van voedselgebruik. Dat kun je kinderen in één biologieles uitleggen! Die hele bio-industrie zit tot zijn nek toe in de problemen, zoals dierziekten, dierenwelzijn, milieuschade en steeds meer ook voor de mensengezondheid. Ik vind het een ramp voor de dieren. Ik vind het nog het ergste voor de boeren die erin werken want die hebben al jaren en jaren telkens nieuwe maatregelen moeten treffen en investeringen moeten doen. Maar het wordt niks. Die boeren blijven er mee op hun nek gezeten worden en die krijgen dan ook nog het gevoel dat de hele maatschappij tegen hen is. Het gaat wel over mensen hè. Boeren zijn vaak bezig met nieuwe plannen en nou loopt dat hier en daar vast. Dat is voor boerengezinnen niet om te hebben! Nog een keer, ik heb wel degelijk oog voor de problemen van de boeren. Ik lees ook dat ze telkens geconfronteerd worden met weer nieuwe maatregelen en voorschriften. Die mensen worden toch horendol! Wat is er niet gebeurd met mestgegeving? Elk moment anders. Er moet een fundamentele wijziging komen in het beleid. Dat wil zeggen dat de overheid dient te beginnen met een stelselmatige afbouw van die bio-industrie. Maar daar durft de politiek niet aan. Nee, ze

doen het anders. Onlangs sloten meerdere partijen een convenant. Ze roepen gezamenlijk: wij maken de intensieve veehouderij duurzaam!! Dat kán niet!! Miljoenen en miljoenen dieren houden in een klein land, uit heel de wereld het voer aanslepen, de mest verwerken en de vleesproducten over de halve wereld exporteren.... Hoe kan dat nou duurzaam zijn? Wat gaan we zien? Er komen wéér nieuwe eisen. Daar kunnen alleen megabedrijven aan voldoen en de familiebedrijven moeten afhaken. De politiek werkt nog steeds aan de achterkant van het varken en blijft dus in de stront roeren! Het systeem stinkt," aldus Antoon.

Seizoenen

Ofschoon tropische landen ook een vorm van seizoenen hebben, geniet Antoon heel erg van de vier seizoenen zoals wij die kennen. Er is geen seizoen waarvoor hij een speciale voorkeur heeft. "Ik ben wel altijd heel gelukkig als de lente begint, want dan beginnen de vogels weer te fluiten. Ook al is het in de herfst of winter mateloos slecht weer, dan geniet ik toch. Met een storm lekker buiten lopen, dat is verrukkelijk! Slecht weer bestaat niet. Je hebt droog weer, nat weer, winderig weer, koud weer en heet weer. Nee, slecht weer bestaat niet!"

Elk seizoen biedt verrassende natuurverschijnselen.

Het 'dorpsschoon' van Baarle en de dagjesmensen

Ik ben benieuwd of Antoon al dan niet van oordeel is of de bebouwde kom van Baarle de laatste 60 jaar veel is veranderd.

"Als je een beetje op de nostalgische toer gaat, denk je al heel gauw, het dorp is er op achteruitgegaan. Want dat heeft een aantal gevels en straatbeelden verloren. Nou ben ik er niet op tegen dat iets op een gegeven moment als het versleten en eigenlijk niet meer falsoenlijk te restaureren is, vervangen wordt. Ik vind echter dat er op een aantal plaatsen dingen zijn neergezet die werkelijk niks met de omgeving te maken hebben. Neem bijvoorbeeld de Rabobank, die past helemaal niet op de Singel. Zo'n Rabobank is gebouwd met een marmeren gevel in het jaar dat de provincie Noord-Brabant pleitte, "Brabant bouwt in baksteen!" Dat deed dus de Rabobank even niet. Overal in Brabant heeft de Rabobank gaten geslagen in het straatbeeld. Behalve in een paar dorpen waar de gemeentebesturen oog hadden voor het dorpsschoon, bijvoorbeeld in Hilvarenbeek en Oirschot. Neem dat Hertoghuis op de splitsing Alphenseweg met Oosteind. Wat staat dat daar te doen? Veel te groot te wezen en leeg te staan. Buiten dat, er zijn nog wel een hoop andere appartementgebouwen die niets met het dorpse karakter van Baarle te maken hebben."

Het toerisme is in Baarle volgens Antoon in kwaliteit verminderd, vooral het dagtoerisme. "Ik heb het gevoel dat de meerderheid van de dagjesmensen zich liever niet thuis verveelt, dus dat hier komt doen.

Antoon steekt niet onder stoelen of banken dat de nieuwbouw van de Rabobank aan de Singel onherstelbare schade heeft aangebracht aan het vroegere straatbeeld. Deze oude foto illustreert hoe mooi de Singel er vroeger uitzag.

Het is een beetje rondkuieren, oh ja hier hebben ze friet, nou dan eten we toch een frietje. Voor dat rondkuieren is overigens nauwe-

lijks ruimte door de opdringende terrassen. Er wordt door een belangrijk gedeelte van de middenstand te weinig kwaliteit geboden.

Om maar eens wat te noemen, Baarle had een heel mooie galerie. Nou, daar stouwen ze een hoop vuurwerk naast. De klanten komen

Het eten van 'een frietje met' is populair bij de zondagbezoekers aan Baarle.

Voor de voetgangers is er geen plaats op het trottoir.

investering in Amalia is zeker heel zinvol. Ik denk dan vooral aan het vastleggen van alles wat op Baarle betrekking heeft in boeken, in ons tijdschrift Van Wirskaante, in onze Bibliotheek en Documentatiecentrum, in dia-, film- en fotoreeksen. Het heeft altijd dubbel gewerkt. Doordat je daar mee bezig bent, vergroot je je kennis. En die kennis kun je weer gebruiken. In Bidoc (Bibliotheek en Documentatiecentrum) steek ik nog steeds veel tijd.

niet meer en de galerie is gesloten. Kwaliteit verdwijnt voor bocht! Op dit moment zijn er gewoon geen klanten voor kwalitatieve winkels. Klanten die iets te besteden hebben, willen hier niet op zondag drie kwartier met de auto rond rijden om die ergens kwijt te kunnen. Onze overheid vindt het goed dat ergens in Baarle een garage wordt opengegooid en dat iemand daar een aanhangwagen met weet ik wat voor troep neer schudt. Wat maakt die handelaar zich druk over de omgeving? Wat trekt een weekend-winkelier zich aan van de "uitstraling" van Baarle? Nee, er is in de kom duidelijk sprake van verloedering. Het niveau van wat we bezoekers te bieden hebben, is veel te laag. Als 'Baarle' denkt dat dat te redden valt met een nieuw recreatiepark, op 5 km afstand, dan snap ik het ook niet meer," aldus Antoon.

Heemkundekring Amalia van Solms

Als er iemand binnen de vereniging is die ontzettend veel tijd en energie heeft gestoken in Amalia, is het Antoon. Niets was hem teveel. Hij beaamt dat hij niet gemakkelijk nee kon zeggen. "Mijn

'St. Remigius' presenteert op 4 oktober 1992 het boek 1000 Jaar Baarle. Het is gemaakt door Jos Jansen en Antoon van Tuijl, met medewerking van leden van Amalia. V.I.n.r. Anneke Gulickx, Antoon, St. Remigius, Ad Jacobs en Jos Jansen.

Opening van de tentoonstelling over het bomenproject op 1 december 2002 in het heemhuis. V.I.n.r. Marcel Gulickx – Frans Tuijelaars – onbekend – Herman Boeren – Jef Jacobs.

Alles wat we te pakken kunnen krijgen, verzamelen en ontsluiten we. Ik zou best wel willen zien dat wat meer mensen, inwoners van ons dorp, daar meer mee deden. We zijn niet veel verder dan dat inwoners in de fotoboeken snuffelen. Ik weet bijna zeker dat heel veel mensen gewoon niet weten wat voor waardevolle documenten wij bewaren. Met de Midzomernachtmarkt waren er mensen in het heemhuis die hun ogen uitke-

aan activiteiten, of het nou een heemreis is of een lokale heemdag, zijn na afloop altijd erg enthousiast. Mooi toch! Wat mij ook altijd opvalt, bij die activiteiten valt nooit één onvertogen woord. Trots ben ik er ook op dat we door onze werkwijze best wel een behoorlijke portie bewustwording teweeg hebben gebracht bij particulieren en gemeentebesturen. Wat de samenwerking met de gemeenten betreft, ik vind het een

goede zaak dat die af en toe op ons een beroep doen om dingen uit te zoeken. Omgekeerd, als wij wensen hebben, vinden we over het algemeen ook een gewillig oor bij de gemeenten." Zorgen maken dat er ooit een brand zou zijn in het heemhuis die het hele archief zou vernietigen, heeft Antoon niet. "Natuurlijk, zo iets is mogelijk. Maar ik ga mij daar niet bij voorbaat druk over zitten maken. Bewustwording van de

Antoon gidst een van zijn vele wandelingen. Dit keer bij het Zwarte Water in 2003.

ken. Zij wisten niet dat wij zoveel waardevols in onze bibliotheek hebben. Wij spreken terecht van het geheugen van Baarle" Over ledengroei gesproken, Antoon is er van overtuigd dat die vooral is veroorzaakt door de kwaliteit van ons heemblad, Van Wirskaante. "Je hoort van alle kanten dat men het beoordeelt als een blad van hoge kwaliteit, zowel qua vormgeving als inhoud. Maar ook ons brede aanbod van activiteiten spreekt mensen aan. Leden die deelnemen

In het abdijcomplex Villers - la - Ville wordt in juli 2005 uitleg gegeven door Antoon.

In juli 2008 organiseren Antoon en Herman de bijzonder geslaagde De la Salle reis. Deze opname is gemaakt in Reims.

risico's leidt tot aangepaste werkwijzen. En dat is goed. Nee, waar ik me meer zorgen over maak, is dat er op een gegeven moment, na onze generatie, geen mensen meer zijn die bestuurlijk de Heemkundekar zouden willen trekken. Wat

gaat er dan gebeuren? Komen ze dan met een container en gaat alles naar de papierversnipperaar? Nou, ik ga mij er toch maar geen zorgen over maken! Leven met ongerustheid is niet gezond."

Wat een creatieve man is Antoon

Antoon heeft, wat creativiteit betreft, een viertal specifieke aandachtsgebieden: tekenen, schilderen, beeldhouwen en verzamelen.

Een van de zusters 'les Soeurs de l'Enfant Jésus' laat in Reims aan Antoon de knip zien, een instrumentje om geluidstekens te geven in de klas. Het is een uitvinding van De la Salle.

Een van de hoogtepunten van Amalia: de meerdaagse heemreis naar de Westhoek in 2004. Op deze foto is te zien hoe Antoon een portretje monteert op de grafzerk van een omgekomen soldaat.

Antoon is ook een echte verzamelaar van van alles en nog wat.

Wat dit laatste betreft, Antoon verzamelt al heel lang leuke voorwerpen. Antoon: "Niet meer en niet minder. Ik zit graag tussen leuke, mooie, kleurige vormen. Niet een specifiek aandachtsgebied. Mijn verzamelwoede is ontstaan toen

ik in de beginperiode van het les geven op de Mulo een heel grote zolder van tweehonderd m² ter beschikking kreeg. Ik gaf er tekenles en handvaardigheid. Vervolgens heb ik alle ruimten in het klooster aan de Pastoor de Katerstraat afge-

struind naar oude voorwerpen. Die vonden hun plaats op mijn zolder. Leerlingen brachten ook al eens wat mee. Op een gegeven moment vond ik in het klooster links en rechts oude sleutels die nergens meer voor gebruikt werden. Die heb ik, zo'n vierhonderd stuks, netjes opgehangen. Het stelt niks voor, heeft geen waarde maar het kleedde de ruimte wel aan. Het heeft me zeer gedaan toen we het klooster verlieten want toen heb ik alleen wat spulletjes bij elkaar geharkt waar een verhaal achter zat. Bijvoorbeeld veertien paardengebiten die ik van een leerling kreeg. Hij had ze allemaal gekregen van boeren die bij hem thuis in de buurt woonden. Hij ging dood aan een hartkwaal toen hij net van school af was. Nou, zo'n verzameling doe ik niet weg. Boven op mijn werkkamer, in de huiskamer, in mijn tuinkamer (voorheen garage)

Fietsuitstapje van Antoon met zijn broers en zussen in 1999.

Stenen uiltje bij de voordeur van Antoon.

'Vrouw in de wind' Het derde beeld dat Antoon maakte.

staat van alles en nog wat. Hier op de vensterbank heb ik blauw glas staan. Ik vind dat mooi! Als ik zoiets ergens tegenkom, dan neem ik het mee."

Antoon heeft een prachtig handschrift. Wat mij altijd opvalt in schrifturen van Antoon, is dat er

nooit een doorhaling is te zien. Alle tekst wordt foutloos geschreven. Antoon: "Mooi schrijven hoort een beetje bij mijn tekenaanleg, denk ik. Mijn moeder had weliswaar slechte ogen, maar schreef toch ook mooi. Tekenen heb ik altijd, heel mijn leven lang, graag gedaan. Portrettekenen kan ik niet. Misschien wel als ik er lessen voor zou gaan volgen. Van natekenen hou ik niet. Ik teken het liefst eigen bedeksels of wat ik heb gezien. Mijn aanleg gaat vooral naar het illustratief tekenen. Ik ben grafisch aangelegd, gewoon in zwart-wit. Begin jaren negentig ben ik op de Nieuwe Veste in Breda schildercursussen gaan volgen. Uiteindelijk resultaat is dat ik later ook kleur-

rijke schilderijen ben gaan maken. Bij voorkeur werk ik met acrylverf. Ik werk graag snel en dat kan met acryl. Tot op de dag van vandaag ga ik nog één middag per week naar de Nieuwe Veste. Ik voer daar voortaan niet zozeer de opdrachten uit, maar leg me meer toe op het eigen vrije werk."

Zijn interesse voor beeldhouwen is ontstaan tijdens de deelname met zijn broers en zussen aan een van hun jaarlijkse familiedagen. "Toen een broer de organisatie had van zo'n dag, zorgde hij voor een excursie naar de beeldentuin de Buffel in Vinkel. Daar lag een folder over beeldhouwworkshops. Een jaar later ben ik begonnen met

Antoon neemt in de zomer van 2006 deel aan een workshop bij beeldentuin 'De Buffel' in Vinkel. Naast Antoon staat een van de Zimbabwaanse begeleiders. We zien Antoon's allereerste beeldje in steen.

Maart 2005: schildercursus bij Monique Laros op de Nieuwe Veste, het Centrum voor amateurl kunsten in Breda.

de cursus. Eerst leggen ze je wat uit over de soorten beitels en welke hamers kun je gebruiken. Ook krijg je uitleg over de hardheid van bepaalde steensoorten. Twee jongens uit Zimbabwe lopen er rond en geven je uitleg. Tot nu toe heb ik bijna alleen maar gewerkt met opaalsteen. Dat is een halfharde steen.

Die kapt vrij gemakkelijk, kun je goed raspen en vijlen, schuren met schuurpapier. Opaalsteen is weerbestendig en kan dus ook in de winter buiten staan. Als je opaalsteen polijst, wordt ie groen en als je hem schuurt wordt ie grijs. Bij mijn beelden die ik tot nu toe kapte, maakte ik vantevoren geen tekening. Daarvoor is wel

Augustus 2005: Tentoonstelling van door Antoon gemaakte schilderijen in het heemhuis onder de titel 'Baarse Landschappen'.

Serie schilderijen 'Merkske onder een zware bui' (acryl op karton).

nodig dat je je de dingen ruimtelijk kunt voorstellen."

Antoon heeft geen voorkeur voor schilderen of voor beeldhouwen. "De ene keer ben ik helemaal van de wereld als ik aan het schilderen ben. De andere keer als ik aan het beeldhouwen ben. Tot nu toe heb ik acht beelden gemaakt. Kunst in z'n algemeenheid spreekt mij heel erg aan. Ik probeer zoveel mogelijk musea en dergelijke te bezoeken.

Als ik in Frankrijk op vakantie ben, nou dan heb je daar de bouwkunst voor het oprapen. Vaak zie je daar prachtige bruggen, huizen en kastelen. Bijna elk dorpje heeft nog een eeuwenoud kerkje. Nou, dan moet ik kijken. Ik hou heel veel van Romaanse bouwkunst. Ook Gotiek spreekt mij wel aan. Maar ook moderne, hedendaagse architectuur kan mij bekoren. Neem nou in Antwerpen het MAS

(Museum aan de Stroom). Het is een belevenis alleen al om door dat gebouw te dwalen. De wijze waarop daar dingen tentoongesteld zijn, vind ik fabelachtig. Wat ik in het gemeentehuis van Baarle-Nassau bijzonder vind, is de lichtinval. De helderheid van de muren en die mooie strakke lijnen er in, vind ik prachtig. Ofschoon er wel een filosofie achter zit, vind ik het jammer dat het hele binnengeburen nogal onoverzichtelijk is. Het gemeentehuis van Baarle-Hertog vind ik door zijn soberheid en strakke lijnen heel mooi. De kleur van de buiten gebruikte stenen vind ik niet zo mooi."

'In de Halsche Beemden', het favoriete schilderij van Antoon.

Zijn wandelingen naar Santiago de Compostela

Over zijn twee wandelingen, de tweede keer zelfs heen en terug, is al heel veel gepubliceerd. Bijvoorbeeld in Ons Weekblad. Ook toonde Antoon aan heel veel Baarlenaren een prachtige fotopresentatie op het grote scherm in de aula van het Cultureel Centrum. Antoon bracht, met medewerking van

Joep de Jong en zijn drukkerij, een paar prachtige boeken uit over zijn wandeltochten. Daarom gaan we in deze 'Aon de praot mee' niet al te diep meer in op zijn ervaringen en belevenissen. Ik vraag hem naar hoogtepunten. "In heel mijn leraarloopbaan heb ik altijd alles tot in de puntjes willen voorbereiden en regelen. Ofschoon ik voor mijn eerste wandeling de route en mijn uitrusting goed had voorbereid, heb ik stelselmatig geweigerd om 's morgens al af te spreken waar ik 's avonds zou kunnen overnachten. Dat was voor mij een heel grote overwinning. Die instelling leverde ook de titel op van mijn eerste boek: *Vrij zijn....* Onderweg heb ik intens genoten van alles wat ik zag en tegenkwam. Als ik even op een boomstam zat te rusten en in de bramenstuik tegenover mij zat een nachtegaal zó mooi te zingen, nou, dan belde ik Marijke en liet ik haar mee genieten. Ik heb onderweg geweldige ontmoetingen gehad met inwoners van België, Frankrijk en Spanje en met andere pelgrims van over heel de wereld. Een volgende pelgrimstocht zit er niet meer in. Je wordt wat ouder en ik kijk voortaan op tegen die bergen waar je overheen moet. Zo zwaar! Mijn twee voettochten heb ik bijgeschreven in de rij hoogtepunten van mijn rijke leven. En die koester ik!"

Antoon verveelt zich nog steeds geen moment

Terugkijkend op zijn leven zegt Antoon dat hij nooit nee verkocht als mensen aan hem vroegen om iets te doen. "Voor mijn eigen bestwil had ik wel eens nee kunnen en moeten verkopen. Maar ja, ik wilde mensen eenmaal niet teleurstellen."

Antoon voelt zich nog steeds vitaal

21 maart 2007: vertrek van Antoon voor zijn 2^e voettocht naar Santiago de Compostela (heen en weer) Pastoor Maikel Prasing zegent Antoon.

en gezond. Hij wil graag oud worden, want, zegt hij, ik heb nog een aantal dingen te doen. "Ik hou van wandelen, maar doe dat de laatste tijd eigenlijk te weinig. Ik hou van een lekkere hap, met verse producten en een goed glas wijn. Maar, je zult mij nooit aan de alcohol zien omdat ik zo nodig behoefte heb

aan alcohol. Het moet wel ergens bijhoren. Een tijd geleden heb ik mijn reukvermogen verloren. Dat is echt een gemis, vooral bij het koken wat ik graag doe. Sinds kort heb ik ook twee hoorapparaten en kan ik gelukkig de vogeltjes weer horen fluiten. Ook mijn beide ogen zijn geopereerd om staar weg te

Antoon zet op 28 augustus 1997 weer voet op Baariese (Zondereigense) grond. De spontane verwelkoming door enkele zingende meisjes uit Zondereigen wist Antoon heel erg te waarderen.

Antoon kijkt in de gang van het voormalige klooster (het huidige Cultureel Centrum) naar een beeltenis van Jean Baptist De la Salle, de stichter van de broederorde.

nemen. Dat helpt echt heel veel. Ik ben begonnen met het ordenen van mijn eigen, grote archief. Daar ben ik zeker nog een paar jaar mee bezig. Wat ik heel belangrijk vind is dat mijn archief straks bewaard blijft. Ik heb namelijk een aantal spullen en gegevens die ik alleen maar heb en die ik alleen maar weet. Ik heb daar binnen die muren van het klooster geleefd en ben de enige die daarvan nog iets kan vertellen. Als ik er niet meer

ben, hoop ik dat er dan nog een heemkundekring is die zuinig is op dat soort materiaal. Als ik thuis bezig ben met weet ik wat, dan staat altijd de radio aan of een CD. Het gebeurt, zeker in de zomermaanden, dat de TV weken lang niet aan gaat. Aan een boek lezen kom ik nog te weinig toe."

Afscheid

Beste Antoon, wat wist jij toch bijzondere gebeurtenissen en interessante dingen over je leven te vertellen. Zo veel zelfs, dat we twee nummers van Van Wirskaante nodig hadden. En dan hebben wij het nog niet gehad over jouw fantastische kennismaking met Baka-Baka, een pygmeeënstam in Kameroen, West Afrika en wat die ontmoeting tot gevolg had! Je was heel erg open en eerlijk over de inhoud van jouw rijke leven. Een leven met ontzettend veel hoogtepunten, zoals je zelf meermaals opmerkte. We hebben jou nu nog beter leren kennen en waarderen. Ik weet zeker dat onze

Antoon als carnavalsvierder gefotografeerd in Ulicoten in 1979.

leden jouw levensverhaal met heel veel interesse en waardering voor jou, zullen lezen. Namens alle leden van Amalia, bedankt voor dit prachtige interview. Wees er van overtuigd, alle leden van Amalia en velen daarbuiten hopen dat je nog heel lang actief blijft in Baarle. Bedankt voor alles wat je voor onze gemeenschap al deed en nog blijft doen. Antoon, blijf gezond en blijf genieten van het leven!

In de zomer van 1982 maakt Antoon een zeer indrukwekkende reis naar Kameroen in West Afrika. Hij maakt er kennis met Baka-Baka, een klein volk van bosmensen. Baka- Baka is een pygmeeënstam. In een van de komende Van Wirskaantes zullen we een artikel wijden aan die reis.

In Memoriam

Helaas hebben wij in de afgelopen periode weer van drie leden afscheid moeten nemen.

Wij gedenken:

Frank Dieker, Groeske 2
5114 AE Castelle
overleden op 6 augustus 2011,

Leon Dogge, Irenestraat 11
5111 AW Baarle-Nassau
overleden op 17 augustus 2011,

Liza van den Broek,
Oordeelsestraat 66
5111 PL Baarle-Nassau
overleden op 4 november 2011,

Namens bestuur en leden van Amalia wensen wij de nabestaanden heel veel sterkte toe.

Om er zeker van te zijn dat we niemand in deze rubriek vergeten te vermelden, doen wij een vriendelijk verzoek aan nabestaanden om een overlijdensbrief naar ons te sturen.

Het adres van ons redactielid André Moors is: Hertogenstraat 14, 5111 AR Baarle-Nassau.

Met een knipoog en een glimlach (7)

Kinderliteratuur

RIA WILLEKENS EN
JOS WITHAGEN

Als echte boekenwormen haalden we bij het vorige thema Buitenspelen een keertje een paar regeltjes van De Pruimeboom aan: Jantje zag eens...

Dat gaf aanleiding om ons deze keer eens te verdiepen in kinderboeken. Wij vonden het als kind namelijk heerlijk om na een middag buiten spelen een rustmoment te zoeken door in een boek weg te duiken. U ook?

Lezen in onze kindertijd

Opa's oude leunstoel bij de kachel leende zich uitstekend voor lezen. De benen opgetrokken, de oren dicht voor alle bijgeluiden. Om ver-

volgens de verhalen al lezend op te zuigen. Vaak hadden we het boek al meerdere malen gelezen. In onze kindertijd hadden we namelijk weinig leesboeken. We waren er héél zuinig op. Wij leden in die tijd aan leeshonger, die alleen met boeken gestild kon worden. Lezen was heerlijk. Deze momenten waren destijds de fijnste, tevens de rustigste momenten in ons grote gezin.

Hoe kwámen we toch aan die mooie leesboeken? Er was geen bibliotheek, geen boekwinkel en we gingen zelden naar de stad. Twee keer per jaar mochten we met moeder mee met de bus naar Breda of Tilburg om nieuwe kleren te kopen. Meestal mooie stoffen, die dan door de dames Bruurs omgetoverd werden tot mooie kleding. Minstens een jaar lang behielden die dan het etiket "zondagse kleren". Maar of we ooit

als kind, tijdens onze uitjes met moeder, in een echte boekwinkel zijn geweest? Nee, niet dat we ons daarvan bewust zijn.

In mijn herinnering staat me het volgende beeld bij: In de vijfde, misschien al in de vierde klas, kregen we een boekenlijst voor onze ouders mee naar huis van Juffrouw Tiny. Een lange lijst met allerlei boektitels en bekende auteurs. Het lijstje was in hele kleine lettertjes gedrukt op dun papier. Enkele dagen later hield moeder me dan die lijst voor en vroeg ze aan mij of er mooie boeken op stonden. "O ja, die en die.. en die van To Hölscher: Toen moeder ziek was en Toen moeder beter was. Geen Arendsoog". "Pim Pandoer soms?" "Ajakkes, daar droom ik altijd van. Pim Pandoer komt 's nachts door het raam mijn kamer binnenluipen. O kijk, Mariska,

Het boekje *Wonderland* van een unieke tentoonstelling in 2003 over kinderliteratuur in de Kunsthal van Rotterdam in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag.

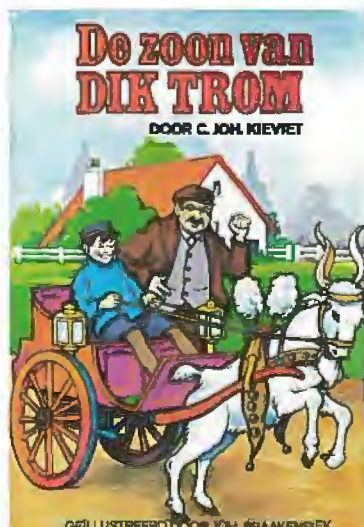

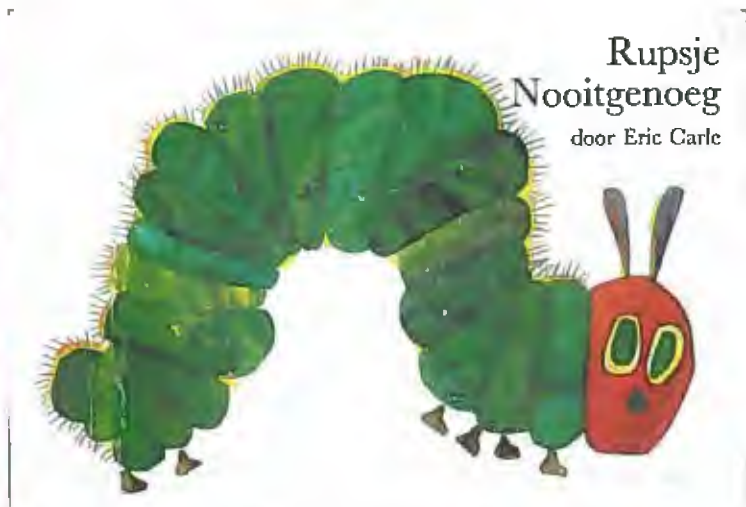

Stijfkopje door Joost Jansen. Een echt meisjesboek.

de circusprinses en Stijfkopje. Die boeken lijken me ook heel schön". Nou, dat was dan het hele gesprek. Maar wat een blijde meid was ik een paar maanden later. Met Sinterklaas lag er een dik boek voor mij en mijn kleine zusje of grotere broer op tafel uitgesteld, naast de ballen in een netje, de

Dik Trom door C. Joh. Kieviet, 1891, sprak vele jongens aan.

Rupsje Nooitgenoeg door Eric Carle, is al 40 jaar een favoriet prentenboek.

knikkers en een pop. Verder veel, heel veel suikerbeestjes. Echt lekker. Het fijnste was toch wel om weer een lang verhaal te kunnen lezen. Hoe kon Sinterklaas nu weten welke boeken wij graag lezen? Daar snapten we echt niets van. We dachten daar trouwens ook niet lang over na. Hoera! We hadden weer een boek. Daár ging het ons om. En zó is de boekenwurm, de lettervreter, de verzamelaar van oude kinder- en schoolboeken geboren...

Achteraf beseffen we natuurlijk heel goed, dat voornoemde lijsten van bekende uitgeverijen kwamen. De zusters en juffrouwen stimuleerden het lezen heel erg bij de kinderen. De ouders werden geprikkeld om op deze gemakkelijke manier aan goede kinderliteratuur te komen. Dat is dus bij ons erg goed, misschien wel te goed gelukt. Het verzamelen is inmiddels een uit de hand gelopen hobby. We noemen dit voor ons zelf nu: 'Puur voor de heb'.

Lezen een must

Lezen is belangrijk. Zo belangrijk zelfs, dat het leren lezen op alle scholen heel hoog in het vaandel staat. Lezen wordt de laatste decennia ook nauwlettend in het oog gehouden door de onderwijsinspectie. Het voert hier te ver om daar uitgebreid op in te gaan, maar het hele onderwijs heeft als basis de taal en leren lezen. Lezen, lezen, lezen ..., eigenlijk al van baby af aan. Menig peutertje speelt al in bad met een badboekje. Vrijwel ieder kind gaat pas slapen na een vertelseltje of een voorgelezen verhaaltje door papa of mama. De boekenwurm in spé lijkt op Rupsje Nooitgenoeg van Eric Carle. Hij kan er nooit genoeg van krijgen: letters eten, verorberen, vreten. Heerlijk. Met vier jaar herkent een kleuter al vaak een letter van zijn naam. Weliswaar nog soms op zijn kop, maar de nieuwsgierigheid is gewekt. Jonge kinderen zijn bijzonder ontvankelijk voor verhalen, vertellingen, versjes, liedjes, illustraties, rollenspel

Het prentenboek *De Wiebelbillenboogie*, 2008, door Guido van Genechten lijkt bij jonge kinderen erg goed aan te slaan.

en toneelstukjes. Zij kunnen heel originele taaluitspraken doen. Deze kleuterinteresses eindigen in lezen!

Het lezen van de krant is voor miljoenen mensen een rustig ochtendritueel, op het irritante gekraak van het omslaan van de bladzijdes na. De tabloid en de nietjes zijn in deze een geweldige verbetering! Met een kopje koffie erbij natuurlijk. Zo was je vroeger volledig op de hoogte van het wereldnieuws. Nu geven radio, tv en internet elke minuut nieuws en zijn we eigenlijk nooit helemaal uitgelezen. Alle kranten zijn ook op internet te vinden. Hoe zouden we moeten leven in dit digitale mediatijdperk als we niet konden lezen...

Functioneel lezen, dat wil zeggen het lezen, begrijpen en invullen van formulieren, wordt steeds meer gevraagd. Dat is voor de meeste mensen geen hobby, wel een noodzakelijkheid. Het goed functioneren in onze hectische maatschappij wordt vergemakkelijkt door goed functioneel te kunnen lezen en hoort er echt bij. Om laaggeletterdheid bij volwasse-

nen in Nederland zo veel mogelijk uit te bannen, wordt leren lezen momenteel op landelijk niveau erg gestimuleerd door een werkgroep onder leiding van prinses Lauren-

ten. Zij heeft vorig jaar samen met Guido van Genechten een heel leuk prentenboek gemaakt voor peuters en kleuters: *De Wiebelbillenboogie*.

Het lezen van een dik boek is echter een hoofdstuk apart. Het is voor velen nog steeds een uitgelezen, aangename tijdsverdriving. Het brengt rust, ontspanning, fantasie met zich mee. Een grotere woordenschat en meer kennis is mooi meegenomen. Er gaat hier geen vakantieoffertje zonder een boek mee op reis. En wij zullen echt niet de enigen zijn.

Wat is kinderliteratuur?

Kinder- en jeugdliteratuur is literatuur die in hoofdzaak kinderen tot 12 jaar en jongeren vanaf 12 jaar tot 18 jaar aanspreekt. In de

Een oud ABC-boekje: *A is een Aapje*. Bij iedere letter staat een zin met een Tekening.

meeste gevallen is het speciaal voor hen geschreven. De laatste vijftig jaar gelukkig op diverse leesniveaus voor kinderen. De onderwerpen in kinderboeken zijn meestal inhoudelijk afgestemd op hun belevingswereld. De boeken zijn geschreven in simpele taal met veel afbeeldingen. Soms zijn er materialen in verwerkt die specifiek aanvoelen. Deze voelboekjes zijn oorspronkelijk bedoeld voor slechtziende en blinde kinderen.

De oudste Nederlandse kinderboekjes heetten "hanenboekjes". Meestal bevatten ze maar 16 pagina's. Deze boekjes waren bedoeld om te leren lezen. Er stonden alfabetten in met allerlei lettervormen. En, ja natuurlijk... niet te vergeten gebeden. De boekjes begonnen altijd met een plaatje van een haan. Dat betekende: Vroeg opstaan kinderen en op tijd naar school gaan om te leren lezen. Het oudste kinderleerboekje stamt uit 1521. Dit is in bezit van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. De aantekeningen in het boekje wijzen op een intensief gebruik tijdens de Latijnse les. In de Koninklijke Bibliotheek liggen omvangrijke historische collecties. Er zijn eveneens mooie collecties te vinden in de bibliotheek van Amsterdam en in het Groningse Winsum.

Het duurde toch nog een paar eeuwen, voordat er leesboeken voor kinderen werden geschreven. In de oorspronkelijke ABC- boekjes stonden bij elke vermelde letter een ernstig verhaaltje. Pas in de twintigste eeuw durfden schrijvers dat brave gedoe een beetje los te laten. Zij begonnen situaties te beschrijven waarin het kind zichzelf herkende, zoals lieve ouders, liefde

voor de dieren, ondeugende streken, ruzie met broertjes en zusjes, spannende avonturen. Kortom het wereldje dat dicht bij de kinderen lag.

Hieronymus van Alphen

Hieronymus van Alphen was de eerste Nederlandse schrijver, die speciaal voor kinderen schreef. Hij werd geboren in Gouda in 1746 en stierf in Den Haag in 1803. Hij was een bekend dichter, maar is toch vooral beroemd geworden door zijn gedichten voor kinderen. Aanvankelijk schreef hij dichtbundels voor zijn kinderen: *Ziedaar, lieve wigpjes! Een bundel gedigtjes*. Deze gaf hij aanvankelijk anoniem uit, maar door het grote succes zijn ze in allerlei talen uitgegeven. Zijn gedichten waren simpel van opzet door de eenvoudige en strakke rijmschema's. Daardoor konden ze gemakkelijk uit het hoofd geleerd worden. Hij had voor die tijd een heel moderne visie op het kind. Zijn gedichten waren nog wel erg opvoedend

Hieronymus van Alphen, 1746-1803. De eerste auteur en dichter van kinderliteratuur.

van aard. Hij zag het kind als een onbeschreven blad, dat gehoorzaamheid, respect voor de ouders, eerbied voor God, bescheidenheid, eerlijkheid en oprechtheid aangeleerd kon worden. Hij vond ook dat een kind al spelend kon leren. Hij dichtte ooit: *Mijn speelen is leeren, mijn leeren is speelen, En waarom zou mij dan het leeren verveelen?* Deze laatste visie huldigt men nog steeds. Het allerberoemdste is hij geworden door *De Pruimeboom*, geschreven in 1779. Wie kent de beginregels eigenlijk niet? Hieronder het hele gedicht om ons geheugen op te frissen. De "opvoeding" druipt er van af!

De pruimeboom

(Uit: Van Alphen's ABC-boekje bij de J van Jantje).

*Jantje zag eens pruimen hangen,
O! als eijeren zo groot.
"t Scheen, dat Jantje wou gaan plukken,
Schoon zijn vader 't hem verbood.
Hier is, zei hij, noch mijn vader,
Noch de tuinman, die het ziet:
Aan een boom, zo vol geladen,
mist men vijf zes pruimen niet.
Maar ik wil gehoorzaam wezen,
En niet plukken: ik loop heen.
Zou ik, om een hand vol pruimen,
Ongehoorzaam wezen? Neen.
Voort ging Jantje: naar zijn vader,
Die hem stil beluisterd had,
Kwam hem in het loopen tegen,
Voor aan op het middelpad.
Kom mijn Jantje! zei de vader,
Kom mijn kleine hartendief!
Nu zal ik u pruimen plukken;
Nu heeft vader Jantje lief.
Daarop ging Papa aan 't schudden
Jantje raapte schielijk op;
Jantje kreeg zijn hoed vol pruimen
En liep heen op een galop.*

Klassieke boeken

Leesboeken kunnen erg geliefd worden bij de lezers door het onderwerp, de schrijftaal en –stijl en niet te vergeten door de goede illustraties. Ze worden letterlijk stuk gelezen. Deze boeken worden soms echte klassiekers, zijn tijdloos en blijven interessant. Met als

Ot en Sien, 1910. De schrijvers Jan Ligthart en H. Scheepstra vormden met de tekenaar C. Jetses een gouden trio in de eerste helft van de 20-ste eeuw.

Nog bij moeder, 1948, eveneens door voornoemd trio.

Piet en Nel:

Dag kin-de-ren, nu gaan we weg.
't Bes-te, hoor! Vaar-wel!

Al-le-maal:

Dag Va-der, Moe-der, Hana-je, Moor!
Tot ziens dan, Piet en Nel!

45

Typerende kinderklleding uit die tijd. De tekeningen werden nog maar met één kleurtje ingekleurd.

Uit: Piet en Nel bij Moeder thuis door Leonard Roggeveen, 1948.

gevolg dat er talloze bewerkingen en aangepaste tekeningen door de jaren heen zijn uitgegeven. Natuurlijk heeft iedereen zijn eigen smaak. Maar goed ook, zo krijg je een aantrekkelijke diversiteit. De ene lezer vindt dit een geweldig boek, terwijl een andere lezer het helemaal niks vindt. Een voorbeeld. "Prachtig waren de Arendsoogboeken. Die Witte Veder, o geweldig", hoorde ik nog onlangs een babyboomer zeggen. Daarentegen vond ik het helemaal niks. Qua tovenarij kon Harry Potter mij niet bekoren. Ik heb nog steeds geen compleet boek van hem uitgelezen, zelfs de films heb ik niet gezien. Terwijl Catweazel me destijds op tv echt in de ban hield. Helemaal weg was ik van de Roald Dahl- boeken, die hij met potlood

in zijn tuinhuisje schreef. Volgens een documentaire zat hij daar in een oude versleten leunstoel tussen de spinnenwebben. Zowel de kinderboeken als zijn boeken voor volwassenen waren geliefd. Waar ligt dit toch aan?

En dan de talloze sprookjes. Geweldig! Hoe gewelddadiger hoe liever. Veel kinderen willen van sprookjes gruwen: de heks, de boze wolf, het kleine geitje in de klok, Assepoester. Vorige week nog moest ik bij mijn kleinkind als Hans mijn vinger, een houtje uiteraard, laten voelen. De Efteling met zijn sprookjesbos houdt nog steeds vele kinderen én volwassenen in de greep!

Laten we enkele beroemd geworden boeken eens onder de loep nemen met hier en daar een typische

...De prins riep: "Wie is die totebel? D'r kop eraf en een beetje snel!"

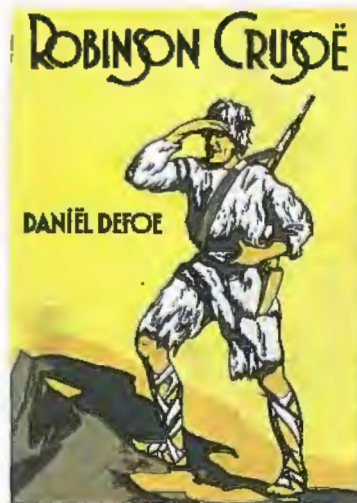
Een bewerking van Assepoester uit: *Gruwelijke Rijmen* door Roald Dahl, 1982.

illustratie of citaatje uit die tijd. Het zijn vast en zeker voor velen van ons nostalgische leesboeken. In de loop der eeuwen is de schrijftaal danig veranderd. Hier en daar zitten zinsneden, die niet meer gebruikt mogen worden door vermeende discriminatie. Soms druipet het Rijke Roomse Leven ervan af!

Sprankelende citaatjes

* *Robinson Crusoe* door Daniel Defoe, 1719, vertelt over een schipbreukeling die net aangespoeld is op het strand, maar toch weet te overleven.
"En ik schreeuwde het uit van angst, van ontzetting om mijn verlatenheid op deze eenzame kust. De avond was niet ver meer, waar zou ik vannacht moeten blijven?"

En als er wilde dieren kwamen? Met mijn zakmes kon ik me niet verdedigen, en verder had ik

Robinson Crusoe door Daniel Defoe, 1719.

niks dan mijn pijp en tabaksdoos. Snikkend liep ik het strand langs".

* *De Negerhut van Oom Tom* door Harriët Beecher Stowe, 1852. Een verhaal over de slavernij. Tom, Adolph, Emeline en haar moeder staan op een podium te koop en Tom wordt gekeurd, zoals de dieren.

Kort voordat de verkoop begon, wong zich een korte, dikke en flink gespierde man naar voren. Hij droeg een geruit hemd, open aan de borst, en een vuile broek. Zijn eiachtig hoofd, met groote grijze oogen en met dikke gele wenkbrauwen, zag er weinig belovend uit. Zijn groote mond was vol tabak, waarvan het bruinachtig sap zoo nu en dan uit zijn mond sijpelde. Hij pakte Tom bij zijn kaak, bekeek zijn kiezen, liet hem op en neer springen, stroopte zijn mouwen op om zijn spieren te zien. Rondom hem weerklonken in Fransch en Engelsch allerlei cijfers, waarvan hem eigenlijk maar één woord duidelijk was: dollars.

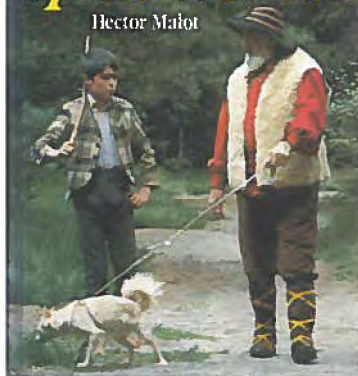
* *Alleen op de Wereld* door Hector Malot, 1878. De vondeling Remi trekt met de zwerver Vitalis en zijn dieren door heel Frankrijk en vindt uiteindelijk toch nog zijn moeder. Een boek met een hoog zieligheidsgehalte, maar het verhaal blijkt voor kinderen een ijersterk verhaal te zijn.

"Moeder!", klonk de droge snik van Remi. "Lieve, lieve moeder!" "Mijn eigen jongen", stamelde mevrouw Milligan. Een hartroerend weerzien volgde. Eindelijk... eindelijk was Remi weer thuis!

* *Nog bij Moeder* door Jan Ligthart, 1952. Hoe zien negertjes

Alleen op de wereld

Hector Malot

Alleen op de Wereld door Hector Malot, 1878.

er uit? Moeder probeert het uit te leggen.

"Een Moriaantje is zo zwart als roet. Want een Moriaantje is een negertje. En een negertje is een

zwart kindje". De drie kinderen begrijpen er niets van. Maar Moeder zegt verder: "De negertjes wonen hier heel ver vandaan. Ze zijn zwart, de vaders en de moeders en de kinderen" "Wat vies!", zegt Trui. "Waarom wassen ze zich dan niet?" "Ze zijn niet vuil, meisje! Hun vel is zwart, ze hebben zwarte handen, zwarte benen en armen. Maar ze zijn wel schoon!"

* *Tijl Uilespiegel* door B. Mol, 1961. Een erg Rooms stukje waarin verteld wordt dat Tijl Uilespiegel van de pastoor Latijnse les krijgt. Als beloning mag hij uiteindelijk misdienaar worden. *De pastoor zat op een bankje onder de pruimeboom, en naast hem zat Tijl op een laag bankje.*

Tijl kreeg een handvol pruimen van meneer Pastoor, omdat hij zijn Latijnse les zo goed geleerd had. Uit: *Tijl Uilespiegel* door B. Mol, 1961.

De pastoor zegt: "En nu komt het! De priester zegt: Introibo ad altare Dei, en dan zegt de misdienaar: Ad Deum...zeg na!" "Ad Deum...zeg na!" zei Tijl. "Mis!" zei de pastoor. "Mis!" zei

MISDIENAARTJE ONDER DE CONSECRATIE

Alles deed hij stil en sijn, zoals 't voor Onze Lieve Heer moet zijn; eerbiedig en met mooi gebaar: een echte fijne misdienaar.

Maar als de Mis op 't hoogste kwam, de Priester Kelk en Hostie nam en ophief, dat alwie er zat Hem zien kon, knielde en Hem aanbad — dan lag de kleine misdienaar gebogen midden voor 't altaar, dan kwam zijn mooiste jongensspel: het rinkelen met de alnaarschel.

Hij liet de koperen schellen luid, maar verbiedig bellen. Dat klonk als fijne klokkezing, drie keren kort, twee keren lang. De galmpjes bleven zingen in wentelende kringen, eerbiedig als een Engelstem rondom het altaar, rondom Hem.

Dan dacht de kleine misdienaar: Rinkel, belletjes, rinkel maar! Ik maak met vingerschokjes van jullie eekte klokjes.

De grote klokken roepen: „Bom — kom mensen — bom — kom, mensen, kom, kom uit je huis, kom van je werk, kom samen bidden in de kerk”. Mijn kleine klokjes roepen fijn: „Stil, mensen, nu eerbiedig zijn! Val zachtjes op je knieën neer, en kijk naar Onze Lieve Heer! Mijn tinkelende klankjes zijn allemaal bedankjes, dat Hij weer onder brood en wijn hier bij ons in de kerk wil zijn”.

Godfried v. d. K.R.O.

Nostalgie van de hoogste plank voor de misdienaars van destijds. Uit: *Meiboom 20* door Fr. S. Rombouts, 1955.

Tijl. "Nee, nee, zei de pastoor weer, "dat zeg na en mis hoeft je niet te zeggen; alleen Ad Deum". Tot slot kreeg Tijl een handvol pruimen, omdat hij zijn Latijnse gebeden zo goed leerde.

* *Meester Jaap* door Jacques Vriens, 1997. Meester Jaap geeft les in groep 7. De leerlingen maken heel wat mee met hun gekke meester, maar de meester met zijn groep ook! Daan en Benjamin moeten voor straf een verhaal voor de schoolkrant schrijven, omdat ze over het wc-muurtje in de meisjes-wc gegluurd hadden. Lees het resultaat, wat deze bengels stiekem bij de schoolredactie ingeleverd hadden.

WC- rollengevecht.

Vanmiddag was er oorlog in de gang. Niet met kogels, maar met wc-rollen. Benjamin deed onderzoek voor een stukje in de schoolkrant. Hij ging per ongeluk op de wc staan en keek per ongeluk bij de meisjes in de plee. Er zat net iemand op. Die werd woest en gooide met een rol. Benjamin schoot van de bril af: natte voeten! Daarna barstte het gevecht los. Rollen vlogen door de gang. Totdat onze meester van de Verenigde Japies er een eind aan maakte.

Daan en Benjamin

Series

In de jaren zestig kwam er een opmars van kinderboeken. Veel verhalen werden uitgegeven in de Gouden Boekjes en voor jongere kinderen in de Blok- boekjes. De Blok- boekjes waren herkenbaar aan de blokjes op de rug van het boekje. Menig kinderboekje kreeg een jongen en een meisje als titel. Denk maar aan Ot en Sien, Pim

De dikke meester Jaap door Jacques Vriens, 1997.

en Mien, Ank en Frank, Saskla en Jeroen, Jip en Janneke. De auteurs begonnen complete series over hun hoofdpersonen te schrijven.

Een hele kleine greep uit oude series:

* Chris van Abcoude creëerde *Pietje Bell* al in 1914. Dat werd

een groot succes. Daarna stonden zijn 3 kinderen model voor al de avonturen van Pietje Bell en zijn 3 zonen. Ook heeft hij Kruimeltje, dat intussen is verfilmd, geschreven.

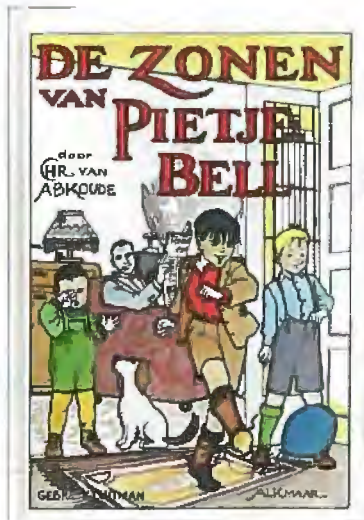
* *Arendsoog* en *Witte Veder* door J. Nowee, 1935 was dé serie in de jaren vijftig en zestig in de vorige

Het eigenwijze Eendje, deel 10 uit de Gouden Boekjesserie.

Er was eens een leeuw, deel 9 uit de blok- boekjesserie.

De zonen van Pietje Bell door Chr. Van Abcoude, vanaf 1914.

eeuw. Vooral de jongens waren er verkikkerd op. Zij verzamelden alle boeken, als het beetje zakgeld van toen het toeliet. Of ze gingen in Baarle naar het Jeugdhuis, waar je bij de broeders deze boeken kon lenen. Er zijn in Baarle diverse mensen, die de hele serie compleet hebben.

* In Friesland aan het Sneekermeer ligt het Kameleondorp Terherne. Ongeveer vijftieng jaar geleden waren veel jongens helemaal weg van de *Kameleon*serie. Menige ouder van nu zal zich in het Friese kameleondorp vermaken, wanneer hij wordt herinnerd aan de ondeugende avonturen van de tweelingbroers Hielke en Sietse Klinkhamer. Deze serie is een paar jaar geleden eveneens verfilmd.

De volgende series zijn na 50 jaar nog steeds eigentijds:

* Dick Bruna, wie kent hem niet? *De Appel*, 1956, is het eerste boekje van Dick Bruna. Het is kenmerkend door de eenvoud van vorm en voorstelling. De tekeningen zijn overwegend in primaire

DE COMPLETE PIETJE BELL SERIE VAN CHRIS VAN ABCOUDE

- PIETJE BELL
- ★
- PIETJE BELL'S GOOCHELTOEREN
- ★
- NIEUWE AVONTUREN VAN PIETJE BELL
- ★
- PIETJE BELL IS WEER AAN DE GANG
- ★
- PIETJE BELL GAAT VLIEGEN
- ★
- DE VLEGELJAREN VAN PIETJE BELL
- ★
- PIETJE BELL IN AMERIKA
- ★
- DE ZONEN VAN PIETJE BELL

De complete serie van Pietje Bell.

kleuren. Het is uitgegeven als een klein handzaam boekje van 15 bij 15 cm. Op de kweekschool in de jaren zestig vond men dit geen goede literatuur. Niet vanwege de illustraties, maar de stijl van de verhaaltjes. Waarom? Ik zou het niet weten. Het kind bepaalt zelf wel wat hem aanspreekt, is gebleken. *De Appel* is door onze kinderen letterlijk stuk (voor)gelezen o.g.

"En weet je wat het poesje kreeg van een van die meneren?
Een echte Indianen- tooi met Indianen- veren."
Uit: *Poesje Nel* door Dick Bruna, 1957.

stuk gebladerd. De indianentooi bij *Poesje Nel* was ook bijzonder in trek. Intussen kent iedereen het figuurtje *Nijntje*, ontstaan toen de kinderen van Dick Bruna klein waren. In Utrecht in het Centraal Museum is een afdeling van Dick Bruna, waar de inmiddels bejaarde schrijver nog vrijwel dagelijks vertoeft.

* *Jip en Janneke*, 1953, *Flodder-tje*, *Pluk van de Petteflet*, *Ziezo* en vele andere boeken van Annie M. G. Schmidt boeien niet alleen miljoenen kinderen, maar evenzo vele volwassenen. In de jaren zestig werden wij op de opleiding tijdens de saaije articulatielessen verrast met het *Schaap Veronica*. Vooral de R in *Veronica* diende als een rollende R vóóraan in je mond te klinken. Maar dat even terzijde. Petje af voor deze schrijfster. Wat een fantasie. Qua visie was ze haar tijd ver vooruit. Annie M. G. Schmidt kan met Miep Diekman (o.a. *Annejet laat het er niet bij zitten*, 1956) en An Rutgers van de Loef-Basenau (o.a. *Lawines Razen*, 1954) gezien worden als

“Toen deden zij een hele grote suikerbiet in ‘t schoentje“ En zongen nog uren-, urenlang van Sinterklaas Kapoentje.”
 Uit: Het schaap Veronica door Annie M.G. Smidt, 1960.

voorlopers van een nieuw soort jeugdliteratuur.

Enkele hedendaagse schrijvers, die het erg goed doen bij de jeugd.

* De schrijver Paul van Loon blijft al vele jaren met zijn *Griezelbus*

en *Dolfje Weerwolfje* de fan van jonge lezers. Hij schrijft zijn boeken bij voorkeur 's avonds en 's nachts, wat erg sfeerverhogend blijkt door te werken in zijn griezelverhalen.

* Jacques Vriens dankt zijn succes aan al de hilarische beschrijvingen als leraar voor de klas. Hij heeft het grandioos verwoord in de persoon van *Meester Jaap*. Tevens heeft hij veel sprookjes een modernere tintje gegeven. Met zeer inspirerende tekeningen erbij. Voor het uitbeelden van *De Prinses op de erwt* in een Boekenweek had groep 4 ooit een geweldig idee: een bed maken volgens een tekening uit zijn boek. Vermoeiend hoor om al die 20 matrassen, in werkelijkheid tuinstoelkussens, 2 trappen op te sjouwen in ons klaslokaal. Helemaal onderaan één erwtje. Een prinsessenjurk ernaast. Klaar! De uitvoering was uiteindelijk beeldig. En de groep was maar wat trots op hun sprookje.

* Veel oudere meisjes zwijmelen

nu bij de *Hoe overleef ik-*serie van Francine Oomen. Bij elk boek wordt hoofdpersoon Rosa wat ouder en moet ze weer aankomende puberproblemen zien te overleven, zoals haar ouders, het jaar 2000, een eerste zoen, de brugklas, een gebroken hart. Wat een ellende. Maar gelukkig, het komt allemaal goed.

Kinderboekenweek

Zoals al vermeld, bekende mensen spannen zich in om het lezen in het hele land te promoten. Wie kent niet het sprookje van koningin Fabiola van België: *De Indische Waterlelies*? Menig sprookjesfan heeft het tientallen keren gelezen. Of heeft in de Efteling misschien wel meegedeind met de danseresjes in de tulpen op de muziek van het kikkerorkest. De basisschool De Akkerwinde heeft in een boekenweek in de jaren negentig dit sprookje opgevoerd met schitterende decors, danseres-

De Indische Waterlelies door Koningin Fabiola van België, 1961.
 Uit: Sprookjes van De Efteling door Martine Bijl en Anton Pieck, 1975.

jes, majorettes, koortje en orkest. Ook op feesten bij opa's en oma's wordt dit lieflijke sprookje wel eens uitgebeeld door (klein-)kinderen. Fantastisch!

Pure boekpromotie op een bijzondere manier is de Boekenweek in de eerste helft van oktober. Landelijk worden er zilveren en gouden griffels voor schrijvers en dito penselen voor illustrators toegekend. De pers, bibliotheken en boekwinkels besteden dan erg veel aandacht aan goede kinderauteurs en hun literatuur. Op alle scholen wordt extra gewerkt aan het lezen in een bepaald thema. In 2011 stonden de superhelden centraal. In Baarle Nassau wordt op basisscholen de Boekenweek meestal geopend met een act over het thema. Allerlei aanverwante expressieve activiteiten zijn in die week gepland. Ouders, grootouders of oudere schoolkinderen lezen op school de kleinsten voor. Je zou het een echt leesfeest kunnen noemen. Hier in Baarle volgt jaarlijks na de boekenweek een bijzonder weekend: Grensincidenten. Er komen op vrijdag schrijvers voor alle schoolkinderen. Op zaterdag avond een muziekavond, waar mooie taalelementen in muziekexpressie worden verweven. Tot slot op zondagmorgen belichten vier gastsprekers de Nederlandse taal vanuit hun eigen visie en ervaring. De Nederlandse taal boven en onder de rivieren plus het Vlaams spelen hierin een prominente rol. Zelfs het Zuid-Afrikaans komt aan de orde. Het is dan genieten voor het trouwe publiek.

Slot

Wie kent het boekje van Dolf Verroen: *Heb jij het buskruit soms uitgevonden!?* Het beschreef een

moeder, die niet tegen vloeken kon. Vader kon niet tegen fouten en gebruikte dagelijks de bovengenoemde titel. Dat boekje was vijftien jaar geleden immens populair bij schoolkinderen. Dan hoorde je natuurlijk ook wel een lelijk woord uit dat boek. Op een dag loopt een kind in de middagpauze vreselijk te vloeken. Twee leerkrachten spreken in de gang hem erop aan met de vraag of hij zijn lelijke woordenboekje eens wil sluiten. Onmiddellijk volgt het antwoord: "Het slot is verroest!" Sprakeloos stonden wij als leerkrachten. We hebben toen uiterst serieus gevraagd, of hij het boekje dan toch maar met een touwtje stevig wilde dichtbinden met drie knopen erop! Vervolgens glimlachten we en gaven elkaar een knipoog. Zo'n foute vertederende uitspraak hadden we in tijden niet meer gehoord!

Thuis hebben we een keer onze kinderen verplicht vijf minuten laten vloeken. We waren als ouders namelijk op dat moment niet gecharmeerd van de taal, die uit hun kindermond kwam. De stopwatch werd er zelfs bijgehaald. Dat klusje zouden ze wel eens even klaren. Ocharme. Wat een gestuntel na ongeveer drie minuten. Het stoere gedrag verdween als sneeuw voor de zon! Ze hielden het natuurlijk niet vol. Nooit gedaan? Moet u toch eens proberen. Resultaat? Jazeker, de lelijke woorden waren daarna vrijwel verdwenen. Ze beseften namelijk drommels goed, dat ze een grote kans liepen weer zo'n idiote én moeilijke opdracht te moeten uitvoeren, als ze die grove taal bleven hanteren. Via lezen wordt je taal soms wonderlijk verrijkt. Je kunt er grandioze ideeën aan overhouden...

Puk en Muk haalden veel boevenstreken uit. Menig kind herkende zich hierin.

Puk en Muk door Frans Franssen, pseudoniem van de Tilburgse Frater Franciscus van Ostaden, 1927.

PUK & MUK

Nieuwe leden

ANDRÉ MOORS

In de periode van 1 augustus

2011 tot 5 november 2011

vonden weer een aantal nieuwe

leden de weg naar Amalia.

In totaal 29. Ons ledenbestand is

nu 1399.

Hangt er weer een mijlpaal in de

lucht?

De hierna vermelde nieuwe leden
heten wij van harte welkom:

mevr. T. Diepstraten,
dhr. A. van Corler,
dhr. B. Geerts,
fam. de Bruyn,
dhr. A. Rijvers,
fam. A. en R. v.d. Palen-Jansen,
fam. J. Harings,
fam. A. Adriaansen (was pers.
lidm.),

fam. J. Mulders- v.d. Broek,
dhr. E. Bolhaar,
fam. D. Doornbos (was pers.
lidm.),
fam. L. en A. Meeuwesen- de Nijs,
fam. S. Grummels,
dhr. P. Antonis,
fam. E. Meeusen,
fam. A. van Gorp,
fam. M. v.d. Ven,
mevr. L. Kerremans,
fam. A. Geerts.

Ook onze nieuwe leden begroeten wij graag bij volgende activiteiten.

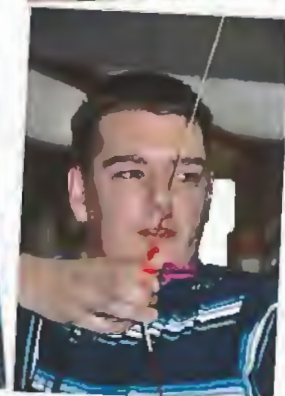
Daar komen de schutters!

ANDRÉ MOORS

Ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van Handboogvereniging Vrede en Eendracht uit Castelre, waren leden van onze vereniging op zaterdagmiddag 6 en 13 augustus te gast in haar verenigingslokaal. Hoogtepunt was het schieten met de handboog. Zoals we dat in Castel gewend zijn, het was er uitermate gezellig en na afloop smaakten de aaiër mee spek in café In Holland voortreffelijk.

Mocht het Belgische of Hollandse leger in de toekomst verder moeten inkrimpen, er zit in Baol talent genoeg om de opengevallen plaatsen in te nemen! Kijk maar eens naar de verbeterheid op de gezichten van een aantal schutters. En de ook in Castelre gefotografeerde Jan Verhoeven dan? Nou, die is best bereid om in dat leger kantinebeheerder te worden!

Blij met een "beeleke"

HILD SEGERS

Was jij vroeger ook blij met een "beeleke"? Je kreeg het van de nonnen omdat je zo flink je best had gedaan of heel braaf was geweest op school. Je kon er ook eentje krijgen van de pastoor omdat je de catechismus foutloos kon opzeggen. We wisselden "communiebeelekes" met elkaar en verzamelden "doodsbeelekes". Als je ze niet in een doos bewaarde dan puilden ze misaal (kerkboek) ervan uit. Je wou er de meeste hebben en de mooiste! Die met een randje in kant waren zeer gegeerd. Er bestonden er zelfs in drie dimensies.

© 1954

1954

Toen wist ik nog niet dat de juiste benaming voor "beeleke", "devotieprentje" is.

Vandaag zijn ze een object voor verzamelaars geworden die blij zijn als ze een mooi of uniek exemplaar op de kop hebben kunnen tikken. Op veilingen, ruilbeurzen en in antiquariaten halen ze een hoge handelswaarde, maar ze spelen geen belangrijke rol meer in het geloofsleven. De mooiste collectie van de wereld bevindt zich in het West-Fries museum van Hoorn in Nederland. De bibliotheek van de abdij van Averbode telt ca. 40 000 stuks van voor 1850 en is de grootste van Vlaanderen. Ook Amalia heeft – met dank aan de schenkers – een grote verzame-

ling prentjes. Een aantal daarvan zijn te zien in dit artikel.

BLIJDE HERINNERING

aan de
EERSTE H. KOMMUNIE
van
HILDA SEGERS

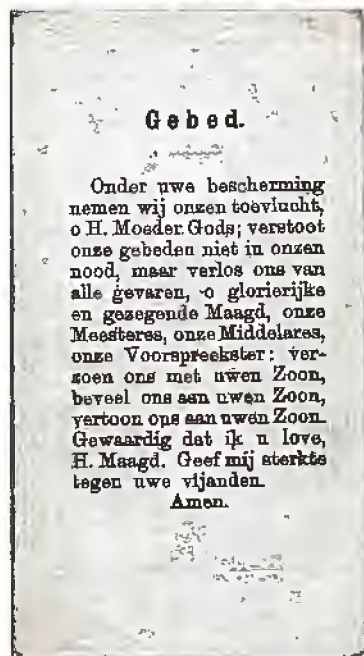
Gedaan in de kerk van de H. Rumoldus
te Zondereigen op zondag
4 oktober 1959.

Ik ben nog zo klein,
lief Jezuke zoet,
Ik weet niet altijd
wat niet mag en wat moet
Maar nu Gij voor altijd
in mijn hartje wil zijn.
Maak Gij van mij 'n kindje
zeer braaf en zeer rein.

Uitg. A. Van Gils - Zondereigen.

Bepaling van een devotieprentje

Een devotieprentje is in zuivere vorm een afbeelding van Jezus, Maria, een heilige, een godsdienstig tafereel, een tafereel uit de

Bijbel of van een godsdienstig symbool. Op de achterkant staat meestal een gebed.

Historiek

Het gebruik van devotieprentjes gaat terug tot in de middeleeuwen. De oorsprong van het prentje is de miniatuur met religieuze voorstelling. Deze handgeschilderde afbeeldingen waarmee de getijdenboeken werden verrijkt, bevinden zich meestal aan het begin van een hoofdstuk. Doordat ze met de hand werden gemaakt waren ze zeer kostbaar en daardoor voorbehouden aan de rijken. Het vervaardigen van prentjes los van de tekst bestond al in de 13^{de}

eeuw in de vrouwelijke kloostergemeenschappen. Er werden heiligen op afgebeeld. Ze dienden als ondersteuning bij meditatie. Men ging ervan uit dat je je beter kon concentreren, gefocust op een prent. Ze werden geschilderd op perkament of papier.

Omstreeks 1400 werd de houtsnede uitgevonden. Men maakte een tekening op een houten blok en sneed alles behalve de lijnen van de tekening weg zodat deze lijnen hoger kwamen dan de rest van het blok. Deze afbeeldingen werden ter decoratie in huis opgehangen. We kunnen dit zien op een schilderij, "De boodschap aan Maria" van de Meester van Flémalle

Miniatuur met St.- Augustinus (handgeschilderd)

Miniatuur met Petrus en Paulus (houtsnede)

"Boodschap aan Maria" van de Meester van Flémalle

(eerste helft 15e eeuw, museum voor schone kunsten te Brussel). Tegen de schoorsteen hangt een houtsnede waarop St.-Christoffel Jezus draagt. Naast het decoratieve gebruik moesten deze prenten ook

de vroomheid bevorderen. In tijden dat de gelovigen ongeletterd waren speelde de afbeelding een grote rol. De techniek van de houtsnede maakte de prentjes toegankelijk voor een ruimer publiek.

Detail uit "Boodschap aan Maria" met St.- Christoffel

Rond 1435 ontwikkelde zich de kopergravure waardoor het mogelijk werd grotere hoeveelheden af te drukken. Met een graveerstift werd de voorstelling in een plaat gegroefd. Inkt werd op de plaat aangebracht die vervolgens werd gereinigd. Papier werd wat vochtig gemaakt zodat het de inkt in de groeven kon opzuigen. Vooral in de 16e eeuw kwam deze techniek tot volle bloei. Antwerpen was vanaf dan het belangrijkste centrum

Ingekleurde gravure

waar devotieprentjes werden gemaakt. De stad was toen al een belangrijk handelscentrum maar ook hét drukkerscentrum (Plantin Moretus). Bovendien was ze het bolwerk van de jezuïetenorde. Als reactie op de protestantse afkeer voor al wat afbeeldingen betreft (beeldenstorm) komt onder impuls van de jezuïeten een contra-reformatie op gang. Devotieprentjes werden gebruikt voor het verspreiden van de katholieke leerstellingen waarbij Christus en de heiligen als voorbeelden werden gesteld.

Antwerpen bleef belangrijk als drukkerscentrum in de 17de eeuw. Maar de kwaliteit van de devotieprentjes verminderde doordat veel drukplaten werden bewaard, doorverkocht, opgelapt en weer afgedrukt. Om de verminderde kwaliteit te verdoezelen werden de gravures ingekleurd, eerst met de hand, later met schablonen. Naast gedrukte prenten werden er steeds volledig met de hand gemaakte prenten vervaardigd. In de 17de en

19de eeuwse prentjes

18de eeuw kende het maken van kanten prenten rond een geschilderde afbeelding zijn hoogtepunt. Door handelsbetrekkingen met het Oosten werd de knipsel- en snijkunst hier geïntroduceerd. Het werd het geliefd tijdverdrif van dames uit welgestelde kringen. De kanten of geprikte devotieprenten werden vervaardigd door begijnen, kloppjes, religieuzen en vrome vrouwen.

In het begin van de 19de eeuw was Antwerpen niet langer het grote prentjescentrum van België. In Turnhout had het huis Brepols de fakkel overgenomen. Naast het belangrijkste centrum, Parijs, moeten ook Praag, Düsseldorf, Augsburg, Brugge... genoemd worden. In Nederland waren uitgeverijen gevestigd in 's-Hertogenbosch, Venlo, Roermond...

Zoals uit de 19de eeuwse prentjes blijkt waren gedurende deze periode vele druktechnieken tot stand gekomen. Kanten randen werden gestanst. Reliefs werden fabrieksmatig ingedrukt en prentjes werden voorzien van allerlei uitvoerbare delen. Uit deze periode kwamen ook de prentjes versierd met glitters, goud en zilver. Op nog andere prentjes werden de heiligen gekleed met kleertjes uit stof of papier.

Daarnaast deden de lithografie en de staalgravure hun intrede. Op het einde van de 19de eeuw werden fotografische druktechnieken ontwikkeld en deze zullen alle voorgaande technieken verdringen. In de 19de eeuw vond men "zoete" devote afbeeldingen op devotieprentjes enerzijds en macabere doodsprentjes anderzijds, mooi.

Knip- en prikprentje

Tegen dit sentimentalisme dat men overdreven vond kwam reactie op het einde van de 19de eeuw.

De hervormingsbeweging had als bedoeling het niveau van de afbeeldingen te verbeteren door reproducties van kunstwerken (Leonardo da Vinci, Rogier van der Weyden, Caravaggio, Rubens...) te gebruiken. Het was ook de tijd van de neomode (neoromaans, neogotiek) en de lineaire hiëratische stijl gebaseerd op wiskundige figuren, uitgaande van de benedictijnenorde in Beuron, de zogenaamde "Beuroner Kunstschule".

In de eerste helft van de 20de eeuw werd religieus werk van eigentijdse kunstenaars gebruikt.

De devotieprentjes van na de Tweede Wereldoorlog werden gekenmerkt door een streven naar eenvoud. De afbeelding werd vaak met enkele lijnen en kleurvlakken teruggebracht tot één symbool. De devotieprentjes verloren aan belang en vandaag worden ze nog zelden gebruikt.

Enkele soorten

Naargelang hun functie kunnen we verschillende soorten devotieprentjes onderscheiden.

Kinderprentjes lieten aan kinderen zien hoe ze zich moesten gedragen en het geloof beleven. Daarom werden ze veelal uitgedeeld als beloning voor goed gedrag.

Prentjes met heiligen worden "santjes" of "sanctjes" genoemd afgeleid van het Latijn "sanctus" dat heilig betekent. Ze werden uitgegeven ter bevordering van de verering van de heiligen. Deze heiligen werden meestal bij bepaalde ziekten aanroepen. Je herkent ze aan afgebeelde scènes uit hun leven of aan hun attributen.

Kinderprentje

"Sanctje" met Petrus

Jan Baptist De la Salle

Petrus bijvoorbeeld wordt ook als karakter weergegeven. Dit wil zeggen dat hij herkenbaar is aan zijn ronde gezicht, zijn korte krullende baard, zijn kale schedel met slechts haren opzij en vanachter en een plukje midden boven het voorhoofd. Zijn bekendste attributen zijn de sleutels en het boek. Zien we ook een haan dan is deze het symbool van het verraad van Petrus die tot drie maal toe ontkende Jezus te kennen waarop de haan drie maal kraaide.

Op een **gebedsprentje** gaat de voorstelling meestal gepaard met een rijmgebed. Het moest de particuliere devotie stimuleren.

Gebedsprentje

Het **emblemprentje** bestaat uit een bondig citaat uit de Bijbel, een afbeelding die het citaat vaak letterlijk omzet in beeld als toelichting en een epigram (gedicht) ook als toelichting van beeld en citaat. Emblemprentjes waren onderrichtend en vermanend.

Naast de officiële kerkelijke leer bestaat er een meer volkse interpretatie van datzelfde geloof. Dat

Emblemprentje

Eet- of slikprijntje

volksgeloof weerspiegelt zich ook in de prentjes.

Een zeer speciaal prentje is het **eet- of slikprijntje**, ook papprentje genoemd. Het werd door het voedsel of veevoeder gemengd om te genezen van ziekte en razernij zowel van mens als dier.

Op een **relikwieprijntje** is een relikwie aangebracht. Dit is meestal een stukje stof dat in aanraking is geweest met de heilige op het prentje. Het gaf extra kracht en bescherming.

Relikwieprijntje

Het **driekoningenbriefje** is een beschermprintje. Als het de relikwie in Keulen had aangeraakt bood het bescherming op reis.

Bedevaardsprijntjes dienen ter herinnering aan het bezoek aan een bedevaartplaats. Ze bevatten een afbeelding van het genadeoord en/of genadebeeld.

Driekoningenbriefje

Zondereigen was vroeger een vermaarde bedevaartplaats waar relikwieën van St.-Rumoldus werden vereerd. In 1698 kreeg

kapelaan Heylens "uyt de silvere caste van Mechelen" relikwieën van St.-Rumoldus. Die werden via Hoogstraten in processie overgebracht door duizenden bedevaarders naar Zondereigen. Ulicoten is nog steeds een bedevaartplaats. St.-Bernardus wordt er sedert eeuwen vereerd in zijn miraculeus beeld.

Ook **bedevaartvaantjes** worden tot de devotieprentjes gerekend.

Bernardus octaaf Ulicoten 2003

Ter herdenking van gebeurtenissen of situaties werden **gedachtenisprentjes** uitgegeven. Bij het vieren van de 950ste verjaardag van de St.-Remigiusparochie hoorde een gedachtenisprentje. We kennen herinnering- of gedachtenisprentjes met vriendschapswensen die (kostschool) vriendinnen en religieuzen elkaar gaven. Er zijn prentjes ter gedachtenis aan doopsel, eerste en plechtige communie, priesterwijding, intrede

Bedevaart tot Onze-Lieve-Vrouw van Scherpenheuvel

V. W. U. 4028

P. BICH H. DEBOE

Ziet: Het Lam Gods.

ontwerp van H. de V.

110

In het klooster, jubilea, vertrek van missionarissen... Zeldzaam zijn de prentjes uitgegeven bij een huwelijk. We kunnen wel stellen dat de gedachtenisprentjes het leven van de gelovige mens volgde van de wieg tot het graf.

Een gedachtenisprentje bij een overlijden wordt **doodsprentje** of **bidprentje** genoemd. Daarover meer in de volgende "Van Wirskaante".

Vóór de Biecht.

O lieve Heer, ik kom U vragen:
Wie deed U zoveel pijn en leed?
Wie heeft U aan het kruis gelagert?
Wie was er toch zoo stout en wreed?
Jesus zegt:
Gij vraagt: Mij kindje wie dat deed?
De menschen deden dat.
Hun zonden hebben Mij zoo wreed
Gepijn en afgemat.
Ook uwn kleine zonden kind
Die deden Mij veel pijn;
Uw luiheid en uw leugens kind
Dat ge vaak stont durft zijn!
En gij zijt wel eens erg boos
Op uwn hreutes kind!
En gij wilt immers niet altoos
Eerbiedig bidden kind!
En gij zijt ongehoorzam kind!
Daarom leed ik soo'n pijn,
Wilt ge voortaan u hreuten kind!
En braaf en vromd'lijk zijt?
O lieve Heertje, is dat waar?
Helt ik U pijn gedaan?
Ik bid U, och vergeet het maar.
'k Zal braver zijn voortaan.

Lit.: Eerste Kerkboekje van Fr. Lambertus.

Mij Gestalt
S.A.M. Peeters O. S. B.
ad hac deputatus
13 Straet 9, 16, 20

TER BLUDE HERINNERING

aan de

Eerste H. Communie

van

Joke Lückman

gedaan in de kerk van O. L. Vr.
van Blijstand te Baarle-Nassau
op Hemelvaartdag 13 Mei 1958

O Heer, Uw Vleesch en Bloed
Ons kind nu heelt gevoed
dat wij zo leer beminnen;
Bewaar 't, o Heer en laat
de klemen van het kruud
niet in het hartje binnen.

Guido Gazzella

De Heer is onzer gedachtig geweest
En Hij heeft ons gezegend. Ps. 113

Heden, op 8 Augustus 1955 schonk
de goede God ons, ons vierde
dochtertje

MIEKE

Bij het H. Doopfel ontving het de
namen.

Marla, Catharina, Wilhelmina,
Angelina

A. M. Speek
A. Speek-Hendriks.

Nieuwstraat A 137
Baarle-Nassau

Ik min U, die mij eind-
loos mint!
Kom in mijn ziel, Ik
ben uro kladt

Ter blijde gedachtenis
der
PLECHTIGE H. COMMUNIE
van
CLARA RIJSBOSCH

gedaan in de kerk van
St. Remigius te Baarle-Hertog
op 22 Maart 1931.

Clara, heeten Ik de hemelkoning
Lievevol uw hart tot woning;
Al zijn gunsten start Hij neer,
Reik U mild zijn gaven leer,
Als een rijke, goede Heer!

Richt tot Hem uw kindertoes,
Ij tot Hem in goed en wee,
Bleeds wil Hem uw harte schenken,
Bij volbrengen al zijn wenken.
Op Moeder, krauer en Zuslers leer,
Steeds daal dan Gods regen neer.
Clara, Vader in Gods vreugd,
Heden zieh mel ons verheugd!

Tombant - Drukk. Gebrueders Van Eckart

„Uw spraken zij steeds innemend,
met een vleugje zout arbij,
zodat gij iedereen
het juiste antwoord weet te geven“.
Kol. 4,8

God riep mij tot het priesterschap
in de orde van sint dominicus om
aan allen de blijde boodschap te
brengen van de ondoergrondelijke
rijdom van Christus.

hub gulicka

nijmegen juli 1962 baarle-heriog

† **ONS ALLER VADER IN DE HEMEL
HEEFT TOT ZICH GENOMEN
PIETER, JAN SCHOBBER**
echtgenoot van
JOHANNA, HUBERTA THIJSEN

geboren te Herst 16 Juli 1880, en te Baarle-Nag-
sau plotseling overleden 9 Mei 1953, nog voor-
zien van het H. Sacrament der Sterfenden.
Trouw lid v. d. H. Familie, v. h. Broederschap
van O. L. Vrouw van Afdijkende Blijstand en
verschillende andere godsdienstige verenigingen.
Weldoener v. d. Kerk en St. Salvatorkapel.

Geluklijk de dienst, die de Heer bij Zijn
komst wakkend vindt. (Luc. 12. 37)

Oftchoon de dood onverwacht kwam, was hij
reeds geheel voorbereid om voor God te verschij-
nen, die gestuigen de woorden, welke hij sprak
enkele dagen voor zijn overlijden. En hoe kan
het ook anders? Want wie goed leest, kan niet
niet sterven.

Hij was een ware vader, voor zijn gezin, en
het middelpunt van heel de familie. Tot zijn lan-
ge uur leidde hij mee met zijn kinderen en kleu-
kinderen, die hij zo innig liefhad.

Stichts één verlangen kende hij, han allen ge-
lukkig te zien.

Dierbare Echtgenate, dank God, dat wij zol-
gen bij elkaar mochten blijven. Iemidden van onze
kinderen, zoek elken troost, wees voort te vin-
den in in zulke droefheid bij God

Lieve kinderen, ik heb steeds een voorbeeld
voor U geweest. Ik heb U zoveel goed gedaan
blijft de wijze lessen en de goede raad, die ik U
gegeven heb, altijd indachtig.

Maria, Moeder, tot Uws eer had ik dagelijks
het Rosenhoedje, spreek nu in deze Alet moed
voor mij ten beste bij Uw goddelijk Kind.

In Memoriam pater Ladislav (3)

HERMAN JANSSEN

Ter gelegenheid van de vijftigste herdenking van het overlijden van pater Ladislav Segers reisden Els en ik "in zijn voetsporen" naar Canada. En alhoewel sommigen al luidop hopen dat dit de aanzet mag zijn voor een nieuwe meerdaagse heemreis, schuif ik een beslissing hieromtrent voor me uit. De drukke werkzaamheden voor het programma van de WO I-herdenkingen (2014-2018)

zijn van start gegaan. Meer over deze nieuwe uitdaging verneemt u in de volgende Van Wirskaante. En er zijn ook plannen voor het inrichten van een belevingsvol archeologisch wandelpad in Zondereigen. Maar een korte terugblik op onze rondrit in Canada (met de nodige reistips gerelateerd aan pater Ladislav), wil ik u niet onzeggen.

Keuzes maken

Canada is een uitgestrekt land, bijna drie keer zo groot als West-Europa. Els en ik meenden dat het weinig zin had om alle plaatsen te bezoeken waar pater Ladislav

Dit tafereel uit de kerk van Eriau (waar Ladislav destijds pastoor was) werd in 1948 geschilderd. Twee jaar later stond hijzelf als missionaris tussen de indianen.

ooit geweest is. Zo schrapten we meteen Québec en Montreal van ons lijstje, omdat pater Ladislav daar slechts op doorreis passeerde. Ook een trip van vele duizenden kilometers naar Toutes-Aides bij Lake Manitoba zagen we niet zitten, al woonde Ladislav daar vier jaar (1950-1954) vlakbij de Eskimo's en al liet hij daar een houten kerkje bouwen voor "zijn" half-indianen. Als reisbestemming resteerde bijgevolg Zuidwest-Ontario, waar Ladislav Segers in de periodes 1927-1950 en 1954-1961 verbleef.

Na een vlucht van zeven uur arriveerden we in Toronto, een wereldstad die een bezoekje meer dan waard bleek. We reden met onze huurauto naar de binnenstad en verbleven een halve dag in het Black Creek Pioneer Village, het Canadese Bokrijk. We keerden in

onze beleving terug naar 1927, het jaar waarin pater "Ladislav van Zondereigen" en pater "Willibrordus van Morsel" met het vrachtschip naar Canada trokken om in Blenheim een Canadese orde van paters kapucijnen op te richten.

Blenheim

Met de auto is de afstand van Toronto naar Blenheim amper een dagreis. Blenheim ligt ten zuiden van Toronto, vlakbij Lake Erie. Het is een landbouwdorp. Het vlakke, weinig spectaculaire landschap is ietwat vergelijkbaar met de uitgestrekte percelen tussen Alphen en Gilze. Maar gehuchten vind je er niet: de boerderijen staan op een respectabele afstand van elkaar. De grote akkers zijn meestal ingezaaid met koren ("wheat"), mais ("corn") of sojabonen.

De St.-Marykerk in Blenheim dateert van 1966, vijf jaar na het overlijden van pater Ladislas.

Zowel de kerk als het klooster waar pater Ladislas zijn thuis vond, zijn afgebroken en vervangen door moderne gebouwen. Het zijn echte pareltjes. We woonden een mis bij op 1 juli, "Canada Day". Na de mis werden we uitgenodigd om met de parochianen koffie te drinken. Tal van Canadese Vlamingen en Nederlanders kenden nog een paar woordjes van onze taal en zij waren blij dit te kunnen tonen. Iedereen herinnerde zich pater Ladislas. Zijn naam werd overigens verleend aan de plaatselijke afdeling (Frather Ladislaus Council 7744) van de Knights of Columbus, een broederschap met veel aanhangers in heel Amerika. In 1999 werd door deze raad op het grasveld achter de kerk een monument voor doodgeboren kinderen opgericht.

De pastoor van Blenheim, kapucijnenpater Father Greg Mulligan, stelde voor om ons te vergezellen op een rondrit in de parochie. We bezochten de kerk van Erieau en volgden de lange weg die Ladislas naar goede gewoonte te voet aflegde. De authentieke kerk ligt op een schitterende locatie, vlakbij Lake Erie. Ook aan het interieur is welnig veranderd. Alleen werd in

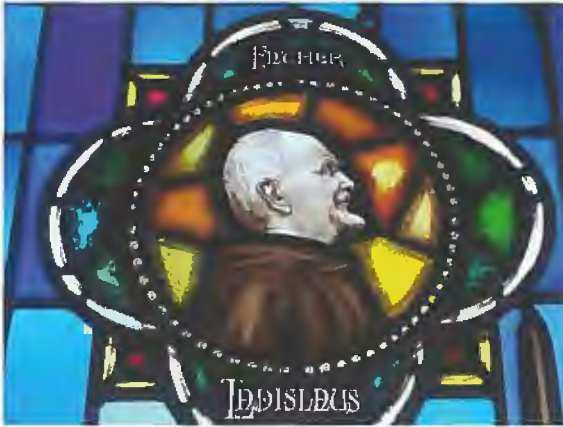

Monument van het Father Ladislaus Council

Het glasraam ter herdenking van pater Ladislas in de kerk van Erieau stelt de wonderbare visvangst voor.

Medaillon uit hetzelfde glasraam

de toren een glasraam ter herdenking van pater Ladislas aangebracht.

Daarna reden we naar Al en Archie DeWitte. Beide heren hebben Ladislas goed gekend. Ze waren zijn misdienaars. Ladislas was ook hun leraar wiskunde en muziek. Hij leerde hen Vlaamse oorlogsliederen, recht uit de loopgraven! "Father Ladislaus bespeelde ook het orgel, maar dat kon hij niet goed. Hij was vooral iemand met een groot hart. Er ging een grote aantrekkingskracht van hem uit.

Hij vond een uitweg voor al zijn problemen omdat iedereen van hem hield. Zo weigerde hij ooit om te preken tegen drankmisbruik, wat hem door de gereformeerde pastoors was gevraagd. Zijn uitleg was eenvoudig: 'De mensen geloven niet dat het een zonde is om bier te drinken.' De mis droeg hij op in een mengelmoes van Nederlands en Engels, later in het Engels of het Tsjechisch. Archie begreep niet waarom er vanuit de kapucijnen-gemeenschap in Vlaanderen nog geen aanvraag voor zijn zaligverklaring was ingediend. Nog tijdens

zijn leven was er al een wonder gebeurd op voorspraak van pater Ladislas."

Zijn broer, Al DeWitte, was ietwat sceptischer, maar vertelde toch het volgende verhaal: "In de parochie was er een kind met kanker. De ouders vroegen pater Ladislas om te bidden voor een goede afloop. Hij zei hen dat ze zich geen zorgen moesten maken. En wat bleek: bij de volgende controle in het ziekenhuis was de kanker helemaal verdwenen!"

Schilderij in het kapucijnenklooster

Archie en Al DeWitte. Wie in Canada op bezoek komt, laat zijn schoenen aan de voordeur staan.

Tot slot nodigde Father Mulligan ons voor het avondeten in het klooster uit. Er was net een grote portie Chili con Carne geleverd. Het gebeurt blijkbaar wel vaker dat de kapucijnen met een gift in natura gesteund worden. En of het smaakte! We waren dan ook in goed gezelschap: in het prachtige gebouw hangt een geschilderd portret van pater Ladislas...

In Blenheim bezochten we het Evergreen Cemetary, de plaats waar pater Ladislaus vijftig jaar geleden begraven werd. Het duurde

Toegangspoort tot de begraafplaats in Blenheim

Gemeenschappelijke grafzerk voor alle in Blenheim overleden kapucijnen

Individuele gedachtenistegel in het grasperk vóór de zerk

even voor we het graf konden vinden, ondanks de hulp van een paar toevallige bezoekers die ijverig met ons meezochten.

Familie Segers

Drie nichten en een neef van pater Ladislas emigreerden vanuit Alphen naar Canada, waar ze door pater oom werden opgevangen. Het waren kinderen van Johanna en Josephine Segers, gehuwd met de broers Frans Janssen en Louis Jansen. Bij het huwelijk van Louis en Josephine in 1916 maakte de gemeentelijke ambtenaar in Alphen een schrijffout. In hun familienaam (en die van hun nakomelingen) staat sindsdien maar één 's'. De emigranten waren Alfons Janssen (x Lucy van Gorp), Johanna Jansen (x Jan Hendrixx), Angelina Janssen (x Gerard Backx) en Anna Janssen (x Corneel Stokkermans). Hun gezinnen telden respectievelijk zeven, dertien, acht en zes kinderen. Samen zorgden ze dus voor vierendertig nakomelingen, wat pater Ladislas ongetwijfeld veel deugd heeft gedaan.

Fons en Luus Jansen-van Gorp

Fons (90) en Luus Jansen-van Gorp, destijds één van die Alphense emigrantenkoppeltjes, nodigden ons uit voor een gezamenlijk avondmaal en een gezellige babbel. Hun ruime woning in Strathroy bevindt zich op bijna anderhalf uur rijden van Blenheim. Niet Angelina Janssen (87) en haar dochter Marian, waarmee ik

weleens correspondeer, konden helaas niet aanwezig zijn. Zij bezochten die week net met het vliegtuig hun kleindochter/dochter in Victoria B.C., enkele duizenden kilometers verderop. Fons en Luus spraken vrij goed Nederlands, de andere genodigden (hun kinderen, dichte en verre neven en nichten) niet. Het gesprek verliep dan ook

in het Engels en al vlug waren we op de laptop mijn fotoreportage over het leven van pater Ladislas aan het bekijken. Ook de familie haalde de foto's en de goede herinneringen boven. Van Lyle Hendriks ontving ik zelfs een kopie van het dagboek van zijn vader.

Daaruit bleek dat pater Ladislas via Fons Van Look garant stond of boerderijen kocht voor vele emigranten. Slechts eenmaal werd hem niets terugbetaald. Lucy Van Look was ook aanwezig. Zij is een dochter van Fons Van Look en een jeugdvriendin van de Jansen's en Janssen's. Lucy kende nog grappige anekdotes. Zo arriveerden haar vader en moeder met het schip in Canada. Fons stapte aan wal, hoorde een gesprek en zei tegen zijn vrouw: "De taal valt best mee. Ik ben er pas en kan de mensen al bijna verstaan." Helaas voor hem hoorde hij een koppel emigranten uit West-Vlaanderen!

Gezellig verbreederd rond de laptop

Lucy Van Loock en Bill Couture

Chatham

Lucy Van Loock en haar man Bill Couture nodigden ons uit voor een rondrit in Chatham. Zelf woonden ze niet ver van het kerkhof in Blenheim. We bezochten de locaties van de afgebroken kerken, kloosters en parochiezalen van Blenheim. We reden naar het kleine buurtschap Mull, waar pater Ladislas ontelbare keren naartoe wandelde om er de H. Mis op te

Zicht binnenin de kerk van Our-Lady, Star of the Sea

Rooms-katholieke pastorij en kerk op Pelée Island

Het "half-wenend, half-verwijtend" beeld dat zo'n grote indruk maakte op Ladislas

kapucijnenklooster. Pater Ladislas kwam vaak langs om te vragen of de zusters wat nodig hadden en of er rekeningen betaald moesten worden. Hij zei altijd: "Ik doe niets liever dan rekeningen betalen."

In het nieuwe Ursulinenklooster in Chatham, Villa Angela, werden we ontvangen door de archivaris, zuster Rose Marie Blonde. Het eco-

logisch gebouwde moederklooster van de Ursulinen, een juweeltje, is nog maar een vijftal jaren in gebruik. Er wonen zestig zusters, de oudste is 102 jaar oud. Zuster Carolyn Krauskopf herinnerde zich hoeveel pater Ladislas van de natuur hield. Hij zong ook graag. Zo zong hij op een keer de mis in het

Latijn terwijl één van de parochianen hem eveneens zingend van antwoord diende. Bij zijn vertrek naar Toutes-Aides in 1950 misten de mensen al vlug zijn gelukkig lachende gezicht, dat zij kort daarvoor op elk moment van de dag en langs elke weg in de omgeving konden tegenkomen.

In de kelder van de pastorij vond ik de kerstbeelden terug die Segers in één van zijn vele brieven heeft beschreven.

Pelée Island

Na het afscheid van Lucy en Bill namen we de ferry naar Pelée Island, waar Ladislas zich op het einde van zijn leven in stilte terugtrok. Twee dagen en nachten verbleven we op het eiland, wat een hele ervaring was. Ron Tiessen van het Heritage Centre was onze raadsman en bracht ons in contact met Michelle Feltz. Zij opende voor ons de kerk en de pastorie van de "Our Lady, Star of the Sea- parochie". Wat een meevaller: alles was nog precies zoals pater Ladislas het bij zijn vertrek in 1960 had achtergelaten! En we mochten zelfs in elke kamer van het huis vrij rondneuzen.

De zoektocht naar Hulda's Rock verliep eerst minder succesvol. Door de hoge waterstand na een bijzonder nat jaar was de rots via het strand niet meer bereikbaar. Dat kon alleen nog via een goed bewaakt landgoed, maar de eigenaar was eerst afwezig, daarna niet bereikbaar. Tot slot baanden we ons een toegangsweg, met dank aan de manager van de ernaast gelegen Pelée Club. Het was een klimpartij door de dichtbegroeide bosrand en over spekgladde, metershoge rotsen. Na een uitschuiver kwam ik alsnog bij de sterk door weer en wind verweerde rots. Pater Ladislas schreef hierover ooit een tragische legende van twee culturen die met elkaar in botsing kwamen. Ladislas was er volgens Ron Tiessen in geslaagd om de legende met veel respect voor de andere cultuur te vertellen. Als Vlaming in Canada werd hijzelf vaak genoeg met culturele verschillen geconfronteerd. Ook op Pelée Island was Ladislas een graag geziene persoon:

Hulda's Rock

"Hij was door en door goed. Hij straalde de heiligheid uit. Zo'n man is een voorbeeld voor onze eilandbewoners.

Ladislas hoort thuis in het selecte rijtje van de meest uitzonderlijke personen die het eiland ooit hebben bewoond." (Ron Tiessen)

Tot slot van onze reis verbleven we nog een paar dagen in de omgeving van de Niagara watervallen en bezochten we onze verre familieleden in New Jersey (USA). Het was een droomreis, vooral omdat we voor pater Ladislas Segers al langer een plaatsje in ons hart hadden gereserveerd!

Terras van pater Ladislas

Uitzicht vanop datzelfde terras

Merkwaardigheden (67)

Twee uitersten met maïs

ANTOON VAN TUIJL

*We kunnen weer ver weg kijken
wanneer we de omgeving intrek-
ken. De maïs is van het veld! In
de loop van de zomermaanden
groeit ons landschap dicht. Het
blijft merkwaardig en wekt elk jaar
mijn verwondering hoe maïsplan-
ten in zó korte tijd die hoogte
kunnen bereiken. Ik ben in het
najaar weer blij als ik opnieuw
over de stoppels naar de horizon
kan kijken. Wandelen of fietsen
tussen groene muren heeft niet*

*mijn voorkeur. Los van die over-
wegingen, wil ik toch graag dit
jaarlijks terugkerend ritme van de
maïsteelt nader bekijken.*

Groot gras

Maïs (*Zea mays*) hoort bij de grasachtige planten. Een gróót soort gras is het. Maïsplanten hebben bijwortels, holle stengels met knopen en smalle parallelvormige bladeren. Ze hebben twee typen bloemen. De pluim bovenin draagt de mannelijke bloemen, die stuifmeel leveren. In de kolf zitten goed beschermd de vrouwelijke bloe-

men. Die laten hun draadvormige stempels buiten de kolf groeien, zodat ze het dwarrelende stuifmeel op kunnen vangen. Na bevruchting ontstaan in de kolf de zaden, dus de maïskorrels.

Merkwaardige ontdekking

Lange tijd werd in onze streken nauwelijks maïs verbouwd. Wij kenden granen als rogge, haver en gerst. Ons klimaat was niet zo geschikt voor de teelt van maïs. Vrij laat in het jaar zaaien en een paar maanden opgroeien, geeft late bloei. Er blijven te weinig warme dagen over om goed te kunnen rijpen. Veredelaars hebben flink aan

De maïs is er af; we kunnen weer ver weg kijken.

De hele plant wordt gehakseld.

de plant geknutseld. Ze kweekten planten die groter zijn. Dat hing samen met de merkwaardige ontdekking, dat de groene, onrijpe planten in gehakselde toestand en goed geconserveerd, een uitstekend veevoeder leveren dat lang bewaard kan worden.

In de jaren zestig van de vorige

eeuw komt de snijmaïs opzetten en verdringt in onze velden veel van de andere gewassen. Maïs stelt geen erg hoge eisen en heeft behoefte aan een stevige portie mest. Daaraan is geen gebrek! De grote opbrengst is zeer welkom voor de groeiende veestapels.

Tegen dat in het najaar de korrels

in de kolven 'deegrijp' zijn, wordt de maïs geoogst. Zware hakselaars maaïen de stengels af, en hakken die met kolf en al in stukjes. Die gehakselde massa wordt opgeslagen in sleufsilo's of veldkuilen, goed aangedrukt – de lucht moet er uit – en afgedekt.

Sinds enkele jaren zien we dat een deel van de maïspercelen langer blijft staan om af te rijpen. Deze maïs wordt gedorst. Hier gaat het dus om de korrel.

Geen mensenhand

Alles wat in onze sterken gedaan moet worden om maïs te verbouwen, gaat machinaal. Het klaarmaken van het land, het zaaien, de onkruidbestrijding, het oogsten....., er komt geen mensenhand aan te pas!

Enkele weken lang ronkten de hakselaars en raasden de tractoren heen en weer. Wij kennen dit jaarlijks terugkerend gebeuren. Ik ben eens benieuwd naar de wijze waarop maïs verbouwd werd en wordt in Zuid-Amerika, waar deze plantensoort oorspronkelijk vandaan komt. Merkwaardige verhalen krijg ik na enig zoeken onder ogen.

We begeven ons nu ver buiten ons eigen heem en komen terecht bij het Maya-olk in het zuidelijk deel van Midden-Amerika.

De Maya's geloven niet dat de mens gevormd is uit klei en gebouwd werd uit de rib van de man, zoals ons scheppingsverhaal vertelt. Hun oude verhalen zeggen dat de mens gemaakt is van maïs. Geen wonder, de Maya's leven van maïs. Het is al eeuwenlang hun allerbelangrijkste volksvoedsel. De plant is volledig verweven met hun leven en hun geloof. Zaaien,

Een deel van de maïs laat men rijpen.

Ronkende hakselmachines.

verzorgen van de planten en oogsten zijn bij dit volk religieuze handelingen. Maïs is ménsenvoedsel. Dieren mogen er wel mee gevoed worden, maar met mate! Waar dit uit voortkomt, lezen we in hun verhaal over het ontstaan van de mens.

“Tot drie maal toe doet de Schepper en Vormgever een poging wezens te maken die hun opdracht begrijpen. Eerst wordt een mens geboetseerd van aarde, maar die is slap en week en wanneer het gaat regenen, is het snel met hem gedaan. Een tweede poging van hout levert ook niet het gewenste resultaat. De mens van hout is wel bestand tegen regen, maar stijf als hij is en zonder bloed in zijn aders, is hij niet in staat zich zijn Schepper en Vormgever te herinneren. Bij de derde poging verzamelen vier dieren witte en gele maïskolven. De korrels worden gemalen en uit het deeg van dit maïsmeel maakt de Schepper en Vormgever vlees en bloed. Het

mensenlichaam wordt sterk en goed gevormd.

Uit maïs en uit maïs alleen boetseert de Schepper en Vormgever de eerste mensen, vier vrouwen en vier mannen. Schitterende wezens zijn het, die eerste mensen, schepsels die er mogen zijn!”
(Uit: de Bazuin, 23 juni 2000)

Harmonie

Uit dit scheppingsverhaal spreekt een buitengewoon sterk verband tussen het lichaam van de mens en het voedsel dat hij eet. De mens is wat hij eet! De Maya-mens gelooft dat hij uit maïs voortkomt en dat hij dus niet naar eigen goeddunken met zijn voedselplant kan omgaan. Het verbouwen van maïs vraagt om eerbied. Het zaaien, verzorgen en oogsten wordt als religieus ervaren, zodat de mens in harmonie met zichzelf en zijn omgeving kan leven. Bij de Maya's is het verbouwen van maïs een reeks van gewijde rituelen en van A tot Z werk van mensenhanden.

Wat een wereld van verschil rond één soort gewas!

Alles wat met de maïs gebeurt, is mensenwerk

Reacties van leden

ANDRÉ MOORS

Opnieuw hebben verschillende leden gebruik gemaakt van de geboden gelegenheid om te reageren op de vorige Van Wirskaante.

Daar zijn we heel blij mee!

Joke en Ben Wentink, Ad en Ely van Tilborg, Ria Snapper-Wens, Joep de Jong en Jan Broos stuurden deze keer een reactie in. Hieronder kunt u die lezen.

Valt u ook iets op in deze Van Wirskaante? Hebt u een tip, een opmerking (die mag ook kritisch zijn!) of

suggestie die we in de volgende Van Wirskaante kunnen plaatsen? Schroom niet en neem contact op met André Moors, Hertogenstraat 14, 5111 AR Baarle-Nassau (e-mail amoors@planet.nl of telefoon 013 5079556).

Ria Snapper-Wens:

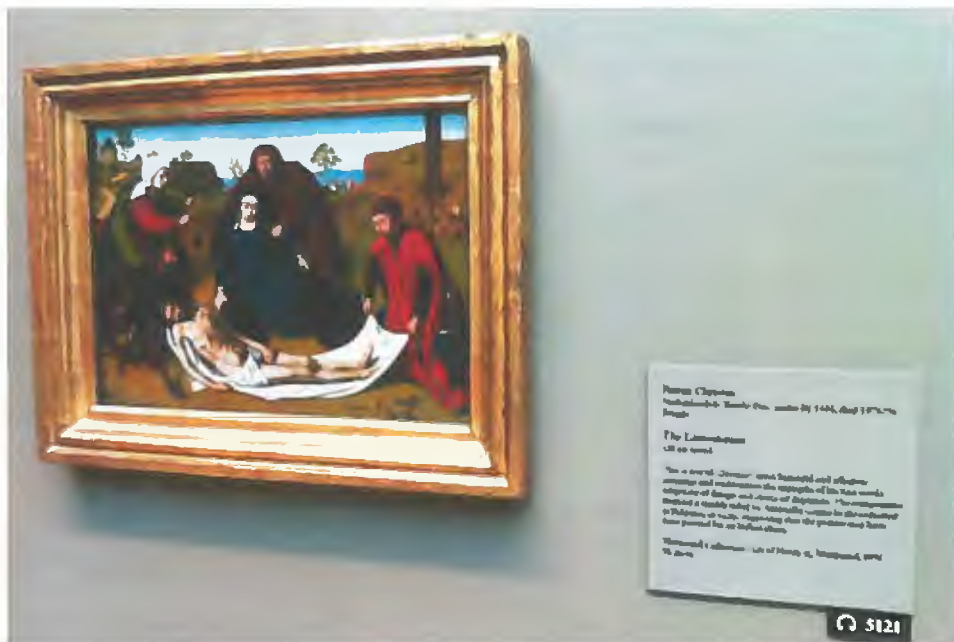
In kleur is Van Wirskaante nog mooier dan 't al was. Vooral de vele foto's bij de artikelen maken het bijzonder, waardoor het lezen nog aangenamer wordt. Over de geschiedenis van Baarle leer ik op deze manier nog heel wat. Ik verbaas me er zelf over hoeveel gezichten ik herken op bijvoorbeeld oude school-

foto's, al moet ik soms wel diep in mijn geheugen graven.

In 't vorige nummer was 't artikel over de kinderspelen 'n schot in de roos. De titel: "Met een knipooog en een glimlach," is hier wel heel goed gekozen. En de prachtige foto's maakten 't geheel mooi af. Alle medewerkers verdienen weer 'n dikke pluim en de hartelijke groeten.

Joep de Jong:

Met bijzonder veel genoegen heb ik - zoals steeds - "Van Wirskaante" gelezen. In het bijzonder het artikel over onze Baarlese schilder Petrus Christus. Sinds ik meer dan vijftig jaar terug over hem gelezen heb,

Joep de Jong maakte deze foto van een schilderij van Petrus Christus in het Metropolitan Museum van New York

is hij mij blijven boeien zonder ooit werk van hem gezien te hebben. Ik was dus erg verheugd toen ik in New York in het Metropolitan Museum werk van hem ontdekte. Vlug een paar foto's genomen want ik zag me al als redacteur van jullie blad een bijdrage verzorgen. Wat schetst mijn verbazing toen ik terug thuis was; een prachtige uitgebreid artikel over onze schilder met veel van zijn werk en... gelukkig kan ik nog een kleine extra bijdrage leveren aan de studie van Hild Segers, want een van de werken die ik gezien heb was een tweede versie van onze schilder van 'De Bewening' en die was niet in Van Wirskaante opgenomen. Dat schilderij heeft veel overeenkomsten met het werk dat in Brussel aanwezig is.

Nogmaals bedankt voor mijn leesen kijkplezier,
Een van jullie trouwe lezers,

Reactie hierop van Hild Segers:

Amaai zeg.
Mijn neus krult nogal!
Pleasant om zo'n mailtje te krijgen.

Joke en Ben Wentink:

Wij zijn net terug van vakantie en vandaag werd de nieuwe Van Wirskaante bezorgd. Ik, nee wij willen jullie van harte complimenteren met een werkelijk fantastische uitgave. Interessant (wist niet dat we zo'n beroemde schilder eens hadden in Boal) en prachtige kleurenfoto's.
Perfekt.
Bedankt,

Ad en Elly van Tilborg:

Het boekje ziet er weer geweldig uit.
Natuurlijk helemaal voor ons met Roberto zo mooi op de 1^e bladzij-

de. Er staat weer erg veel interessants in te lezen, alleen al dat van Antoon is erg boeiend en voor de rest zal ik me er nog menig uurtje mee bezighouden.
Ook veel variatie en keurig verzorgd.

Jan Broos:

Ik las het stukje over ex libris. Er is nog een andere vorm van ex libris en dat is de preegstempel. Hiermee druk je je eigen 3d-stempel in je boeken (zie foto's).

In mijn geval gebruik ik een deel van mijn familiewapen als stempel. Al mijn boeken zijn zo gestempeld. Ter info en eventueel als aanvulling in de volgende aflevering.

Reactie hierop van Antoon van Tuijl:

Jan Broos, ons gewaardeerd lid van ver weg, reageerde op Merkwaardigheden over de Exlibris in ons vorige nummer met een mooie aanvulling. Behalve de beschreven mogelijkheid je boeken een eigendomsteken te geven door er je naam in te schrijven of door er een exlibris-etiket in te plakken, toonde hij ons nog een andere manier. Er zijn mensen die hun boeken voorzien van een zogenaamd preegstempel of een blinddrukstempel. Het betreft dan een merkteken in reliëf, dat met een speciale 'tang' in het papier geperst wordt. Jan, dank je wel voor deze reactie en aanvulling.

Preegstempel

Merkteken in reliëf van Jan Broos

Oost-Indische kers (19)

'KRUIDENVROUWTJE'
JEANNE MEEUWESEN

Deze bloem komt uit de diepe Zuid-Amerikaanse oerwouden. Wij vinden er de eerste beschrijving van in de zestiende eeuw onder de leuke naam 'bloedbloem uit Peru'. En aangezien zij er van verdacht wordt en niet zonder reden, de geslachtsdrift op te wekken, wordt zij ook wel de liefdesbloem genoemd!

U kunt haar grote ronde bladeren en vurigrode, oranje of gele bloemkronen in bijna elke tuin vinden. Als je haar eenmaal in je tuin hebt, hoef je nooit meer te zaaien want ze komen ieder jaar weer terug. Het blad van deze plant kan in de soep worden gegeten (met aardappelen). Zij hebben een lekker, pittig smaakje. De bloemen staan leuk in uw sla. De bloemknoppen op azijn vond men vroeger lekkerder dan kappertjes.

Geneeskrachtige werking

Deze plant bestrijdt scheurbuik (gelukkig erg zeldzaam geworden), slijm in de luchtpijp en longen, trage nierfunctie, en blaasontstekingen. Zij is rijk aan zwavel en kan dus worden aanbevolen aan ouden van dagen en aan diegenen die ziek zijn geweest. Zij helpt hen er weer bovenop.

Bovendien is zij zacht laxerend en bevordert de goede gang van zaken in uw ingewanden. Het is ook een bijzonder goede plant om te gebruiken in zitbaden om daarmee de menstruatie te regelen en als lotion om mannen tegen kaalheid te beschermen. Oost Indische kers houdt het haar vast, waarschijnlijk vanwege het hoge zwavelgehalte.

Plukken

U kunt net zo veel zaaderwtjes poten als u maar wil. Dan kunt u later uw hart ophalen aan mooie bloemen en uw gezondheid zal er wel bij varen. Stadsbewoners, vergeet niet dat dit een van de zeldzame geneeskrachtige kruiden is die u op uw balkon kunt laten

groeien. Maar bij de eerste vrieskou zijn ze weg. Pluk de eerste bloemknoppen, de eerste net geopende bloem, de eerste blaadjes voor uw soep en laat de rest staan om uw oog te verlustigen. Wacht tot het zaad lekker bol is, voordat u het neemt. Leg er wat opzij om in het volgende jaar uit te zaaien. Oost-Indische kers is een eenjarige plant. Het grootste gedeelte kunt u gebuiken voor uw geneeskrachtige bereidingen, als u geen bloemen of bladeren meer heeft. Gebruik daar vooral geen in zakjes verpakt te verkopen zaad voor, want dat is bespoten.

Oost-Indische kers bloeit van juni tot september, zelfs nog langer.

Gebruiksaanwijzing

Thee en aftreksel

Slijmoplossende, vochtuitscheidende liefdesdrank. Reken een kleine handvol bloemen, bloemknoppen of zaad per liter water. Twee à drie kopjes per dag drinken.

Vraagje Jeanne, is er met jouw haarlotion nog hoop voor dit lid van Amalia?

Zitbad

Om de menstruatie regelmatig te maken, dezelfde hoeveelheid gebruiken als bij thee en aftreksel

Haarlotion

Hak twee handenvol bloemen, verse bladeren en zaad fijn, tezamen met een tiental brandnetelblaadjes en drie palmboomblaadjes. Twee

weken lang laten trekken in een liter alcohol met een sterkte van 90. Filteren en de hoofdhuid stevig met de zo verkregen lotion inwrijven om zo tegen het kaal worden te beschermen.

Vooruit mannen, aan de slag!

*Vele groetjes,
Jeanne*

Arme Amalia (74)

ANTOON VAN TUIJL

Er blijven constant schenkingen binnenkomen vanuit Baarle maar ook wel van ver daarbuiten.

Steeds meer mensen beseffen dat wij graag oude spulletjes uit ons heem, oude boeken en documenten en andere merkwaardigheden bewaren. Dat hoort tot de taken van Amalia. Vaak komen we met schenkers overeen dat we schenkingen een andere bestemming bezorgen, wanneer ze niet goed passen in wat wij als heemkudering graag bewaren. Het is buitengewoon prettig dat schenkers daarmee altijd akkoord gaan. Hier volgt wat er in de voorbije maanden aangeboden werd.

Een zeer eenvoudige frietsnijder, bedoeld voor het oersimpele handwerk – een mok van de gemeente Baarle-Nassau, die diende als geschenkje voor wie het nieuwe gemeentehuis kwam bezoeken – een serie devotieprentjes – een krantenartikel over ene De Poorter, gewelfbouwer, die o.a. het indrukwekkende gewelf van de Hollandse Kerk realiseerde – een ereoorkonde – een kaart met opgaven van oorlogsdiensten voor strijder 1940-1945 Lodewijk Jansen – een paar

metalen aanschroefschaaften – een set van drie kookpannen – een serie bidprentjes – een doos vol dia's over meerdere Baarlese

thema's – een verzameling elektriciteits-installatie-materialen uit lang en wat minder lang vervlogen tijden – een aantal boeken – twee

stafkaarten op linnen (Castelre en Baarle, zuid-oost) - een schilderij van Baarle's centrum met de toren van de Remigijskerk, afkomstig van een gemeentebode uit Best, die hier vroeger als student ooit in de kost was bij A. Smeekens (van de post) - een toestel om schroefdraad op hout te snijden - een metalen (lijm)klem - een zaagzetting - een pet met het logo van de Arresledetochten door Baarle - twee blikken sigarendoosjes - een antiek busje met metaal-poetswatten - een Delftsblauw wandbord met de tekst "J.L.M. Loots, Burgemeester Baarle-Hertog" - een ingelijste foto van J. Loots als militair - een

oorkonde van "Oud-soldaten van Koning Leopold III, 21-7-1956 met medaille Miles Regis - getypte brief met felicitatie met de benoeming tot burgemeester - penning ter gelegenheid van het eeuwfeest van het Gemeentekrediet; 1860-1960 - ereteken met gouden palmtakken - eremedaille met het opschrift: 'Bekwaamheid - Zedelijkheid' - herinneringsmedaille 1940-1945 met oorkonde - medaille van de 'Kringtocht KNBLO-wandeling Noord-Brabant' - kaart met opgaven der oorlogsdiensten voor strijder 1940-1945, met herinneringsmedaille - bidprentje van J. Loots - een menukaart van het feestmaal ter gelegenheid van het zilveren ambtsjubileum op 13-05-1973 - een uitgetypte toespraak van Fr. Tanghe bij de uitvaart van Jules Loots - een burgemeesterssjaap - een kleine Belgische vlag - een map met oude en zeer oude documenten en archiefstukken - dertig mappen met knipsels en memorabilia uit de nalatenschap van Anneke Koks - een groot aantal oude leermiddelen en schoolboekjes - een aantal mappen met oude administratie -

een eenvoudig patronenboek voor het L.H.N.O. van de N.C.B. - drie kop en schotels, afkomstig uit Café 'de Veehandel' uit de Molenstraat in Baarle-Hertog - een boek met voorbeeldbrieven voor verschillende gelegenheden - Beauty scheerapparaatje voor dames in originele hoes - enkele schoolrapporten van de St. Aloysiusschool in Baarle-Nassau - Enkele oude bidprentjes - een set doosjes met stoefpoets (kachelpoets) van het merk 'Stera'.

Naar vaste gewoonte vermelden we ook degenen die Amalia indachtig waren bij het ruimen van hun zaken.

Femie Lückman, Jef van Gool, Bernardusschool Ulicoten, Familie Loots, Familie Meijers, Frans Koks, Herman Boeren, Fons Cornelissen, Dhr T. Janzen, Jan de Rooij, Stan van Sas, Familie Norbart, Jos van Roosendaal, Marijke Herrijgers, Martien van Gool, Jacqueline Janssen-van Gool.

Er is nog meer

Femie Lückman bracht een voorwerpje binnen dat er heel mooi uitziet, maar waarvan wij de herkomst en de functie echt niet weten. Wilt u de foto a.u.b. eens

VOLLEDIG BRIEFENBOEK
VOOR
VERLIEFDE HARTEN

Liefdeverklaring aan zwaer ontbiedende Juffer

Mejuffer

Wanneer zal ik u kunnen zeggen hoeveer ik u bemijn, en wat moet ik doen om u er de overtuiging van te geven? Ik heb u slechts eenmaal gezien, maar uw bekoorlijk gelaat, waarvan de glimlach de reinheid uws herten afschotste, kan uit mijn geheugen niet gewischt worden.

Wie gij zijt, dat is mij onverschillig. De engelen hebben geen naam, en ik heb er u een aan te bieden, dien van een seerlijken jongman, die het gevoelt dat hij u eenwig zal beminnen en geschapen schijnt om u gelukkig te maken.

Ik durf aan den briefenpost deze weinig geregelen niet verzuimen, die u maar nauw de ontzorgingen kunnen afschotsten, welk uw bekoorlijk gelaat sedert acht dagen in mij hebben doen ontstaan en wat meer is, ik ken noch uw naam noch uw adres, waardoor mijn schrijven u wellicht in openbaak zou kunnen brengen. Ik verzoek daarom dezen naar mijne verklaarde huishoudster toe te verzuimen, die mij heeft beloofd hem u nog vandaag heimelijk te bezorgen; — zoo zij u kan vinden.

Een woordje voor antwoord zou uw hartelochtelijken aanbieder voorwaar gerust stellen. Vergoef mij voorteenst voor mijn stout bestaan, wellicht zult gij het later goedkoren.

Valk en De Bonte duif voor de Combinatie Willem van der Sluis / Lé de Rooij in 1949.

Men kan dit gezamenlijke stuk een uitzonderlijk document noemen, omdat de twee postduivenverenigingen toch gekenmerkt werden door hun constante tweestrijd in ons enclavedorp. Het viel te vergelijken met de rivaliteit tussen de elkaar beconcurrerende voetbalclubs Dosko en Gloria. Doorgaans huldigden De Valk en De Bonte Duif jaarlijks alleen hun eigen kampioenen. Opmerkelijk is nog, dat op het diploma de naam van de duivenmelker niet voorkomt. Uitsluitend de betreffende duif, met het ringnummer 71.60.78.49, wordt als gelauwerde winnaar gevierd.

Tenslotte

goed bekijken? Het mooi vormgegeven stokje is gemaakt van een fijne houtsoort (buxus?) en heeft metalen verbindingstukken. Het kan met houten schroefdraad in delen uit elkaar. Wie kan ons informatie geven over dit geheimzinnige voorwerpje?

**En nog iets:
nu weten we hoe het zit**

Enige tijd geleden bracht ons zeer geïnteresseerde lid en oud-Baarlenaar Jan (van Léke) de Rooij uit Drunen een fraaie ingelijste prent mee, waarop een mooie postduif staat afgebeeld. Hij had er mondeling wat tekst en uitleg bij. Op onze vraag heeft hij zijn gegevens op papier gezet. Ze volgen hieronder.

Baarle kende in mijn jonge tijd 'Postduivenvereniging De Valk'. Die had haar thuisbasis in Café Olympia van Jaon Adriaansen in

de Molenstraat. Ook bestond 'Postduivenvereniging De Bonte Duif', gezeteld in Café De Bonte Os in de Pastoor de Katerstraat. Voorzitter van De Valk was in die tijd Emiel de Jong, de Drukker. De Bonte duif werd geleid door Jaon Joosen.

De prent is een diploma van de samenwerkende verenigingen De

We vermelden ook graag even de trouwe diensten van Ad Kusters, die al geruime tijd met grote regelmaat bidprentjes en keurig uitgeknipte en opgeplakte rouwadvertenties binnenbrengt. De Werkgroep Genealogie is daar zeer mee gediend.

Alle goede gevers; hartelijk dank.

Geen goei volk die gruun en die zwarte

FONS WILLMSEN

Onze pa was bij de luchtbeschermers, waar ik 't vorige keer al over gehad heb, als ik 't nog goed weet. Ze gongen 'snaachts rond om te kèèken of 'ter bij de huizen van de mensen toch geen licht naor buiten scheen. Ze wieren daorveur door de gemeente aangesteld. De Duitsers vonden dè wel heel goed, want die waoren ook bang van de Engelse vliegtuigen. Op ene zekere naacht was onze pa in Baol waacht gaon lopen. Tegen een uur of zes kon hij op huis op aon. Hij fietste halfweg tussen Baol en Ulicoten en zaag enen Duitsen auto en daor in de buurt een groep soldaoten die verspreid richting Ulicoten liepen. Hij docht subiet aon ene razzia op onderduikers.

Zonder naodenken

Onze pa kwaam zo gaauw als hij maor kos naor Jules Martens om mèn te waarschuwen. Ik vertrok daor als de weerlicht. Waor naor toe? 't Liep tegen zeuven uur, dus de kerk was al open. Ik daor naortoe en zonder naodenken vloog

ik een van de torens in. Achteraf docht ik: nou kan ik de zaak van bovenaf bekèèken. Dè heb ik gedaon ook. Diejen dag wieren er drie onderduikers meegenomen uit Ulicoten.

Ik heb half den dag in den toren gezeten. Om een uur of twee trapten de Duitsers het af. Bij Jan de Rooij haalde den auto die soldaoten weer op. Ik dorf toch nog nie zo gaauw de kerk uit. Toen rond vier uur zuster Gonzales de kerk kwaam poetsen, riep ik: "Zuster, zuster, wilde gij nie 'ns efkes deze kaant op komen?" Ze verschrok heel erg al kende ze mèn nog zo goed. Ik zeej: "Zuster, ik heb heel den dag nog geen droog of nat

deur m'n kèèl gehad. Wilde gij m'n zus nie 'ns efkes waarschuwen, dè die mèn iets te eten en drinken kan brengen?" Ons Angelina was't'r in de kortste keren. Ze zeej: "Kom maor gerust mee naor huis, want de Duitsers zèèn al lang weg." Ik ging mee en thuis waoren ze heel blij, want ze wisten nie waor ik gezeten had. Verschillende mensen zagen me uit de kerk komen en ge weet evengood als ik; als mensen iets weten, dan gaaj dè heel gaauw rond!

Onderduiker in enen duiker

Twee daogen naoderhaand kwamen de Duitsers weer zuuken

in Ulicoten. Ik wier weer op tèd gewaarschuld door onze pa. Nou vertrok ik naor buiten 't durp, richting Maoijkaant. Ik heb een aontal uren in enen duiker – zo'n stenen buis onder de weg – gelegen. Ik docht bij m'n èègen: kèkt nou toch; hier ligt enen onderduiker in enen duiker! Toen 't donker was, ging ik naor huis. Niemand heej geweten waor ik diejen dag gebleven was. Ik hoorde achteraf wel zeggen dè veul mensen diejen dag naor de kerktorens gekeken hebben of ze me zaogen zitten. Die mensen toch. Ze bedoelen het wel goed, maor toch is dè link. De Duitsers kunnen d'r èègen toch wel afvraogen wè daor boven te zien is. Veur dè ge't weet bende de sigaar! Ik vond het toch wel wè wèèrm worden onder m'n voeten. Toen ben ik enen tèd naor Meerle geweest bij boer Guust Adriaan-

sen. Guust woonde midden in de bossen op Jal mee' z'n zonen Kees en Charel. Het waoren heel goei mensen. Ik werkte een bietje mee als de veiligheid het toeliet en 'snaachts sliep ik in een hokske dè in 't strooi verborgen zaat. Ik heb daor in de waoterloop achter het huis veul vis gevangen. Vooral paoling, die zaat 'r volop. Wij wasten ons ook in de loop, want het waoter was in diejen tèd nog zo helder als kristal!

Gaon lopen veur de Gruune Polizei

Op een zekerem dag gingen wij, Lowie van Vugt, m'n bruur Sjos en ik, deur de akkers naor Hapers. Die had een café aan de weg. Ze noemden dè 'Hof van Vlaanderen'. Misschien is dè nog wel zo. Wij waoren bekaanst bij Hapers, toen

we de Gruun Polizei over de weg zagen rijen. Zo vlug als we konnen, renden wij den akker in. Ze hadden ons toch wel gezien, want we merkten dè ze bij Hapers de werft opkwaomen en achter het huis gingen kèèken. Daor zagen ze over de sloot de musterdhoop en ze dochten zeker dè wij daor ingekropen waoren. Ze begossen diejen houthoop half te slopen. Intussen lagen wij stillekekes in de haover. M'n bruur was zo bang dè'tie wou gaon lopen. Ik ben hem op z'n beenen gaon liggen en hiew mee m'n haand z'nne mond dicht. Wè wil nou het geval? Ik zie dè m'n bruur gelèèk blaauw wordt en slap. Het was bekaanst gebeur mee' h'm. Het had heel wè in veur wij 'm weer een bietje bij kennis hadden. Achteraf merkten we dè de Duitsers al weer weg waoren. Dè dochten wij tenminste. Veur

alle zekerheid vroegen wij 't aon enen boer die daor op 't veld aon't werken was. Hij ging bij Hapers vraogen hoe het zaat. Hij was zo weer terug en zeej: "Ge kunt gerust zèèn, ze zèèn ammaal weg". Wij waoren veul verschrokken en gingen gauw terug naor Guust Adriaansen diep in de bossen. Daor vuulden we ons toch wel veuiliger.

M'n mèske Miet en m'n zus Angeline kwamen geregeld om wè kleren en een bietje eten te brengen.

Dè was ook gevaorlijk, want als de Duitsers ze ook maor ene keer aon zouwen houwen, dan was't veur ons verkeken. Het zou niet te doen zèèn veur die mèskes om te zwèègen als die Duitsers vroegen waor dè eten heen moest. Die mannen kossen heel gemeen zèèn.

Naor een paor weken kwamen we weer terug naor Ulicoten. Wij voelden ons als opgejaagde beesten die van hier naor daor moesten sjouwen. Overal heb ik zo wel 's geslaopen: in een kalverstalleke

midden in't veld en dicht bij de post van de Duitsers, bij Martens, bij Jef Geerts en af en toe in de bossen. Saomen meej Harrie van de Rakt, die onderduiker was bij Jef Geerts, ben ik wel eens de bossen in gelopen. Het regende en daarom had ik ene juten zak meegenomen om onder te kunnen schuilen. We lagen meej z'n tweejen in ene greppel en 't was heel veul donker. Midden in de naacht liep er iemand over het pad neffen ons op nog geen drie meter

afstaand! Wie toen het bangst geweest is, weet ik nou nog steeds nie. En wie dè geweest kan zèèn, weet ik ook nie. Enen Duitser, ene piloot, ene smokkelèèr? We zullen het nooit aon de weet kornen.

Zwarte commiezen

Ik heb heel m'n lèèven, zolang ik gesmokkeld heb, niks van wèèrde af moeten geven aon de commiezen. Ze kregen mèn nooit te pakken. Wel ben ik ene keer iets kwèèt geraakt aon de 'zwarte commiezen'. Dè waoren gewoon dieven die smokkelwaor afpakten van de eerlijke smokkelèèrs.

Zo gingen wij 'ns meej haover naor den Haaiikaant. Wij waoren meej z'n driejen en hadden ieder ene

zak van vèftig kilo op onze nek. We liepen kort bijeen, Jaon, Lowie en ik. Toen we bekaanst thuis waoren, wier er ineens "Halt" geroepen. De zakken wieren gaauw afgegooid en wij weg! Nao een tètje kwaomen Lowie en ik langs enen omweg bij Jan van Vugt binnen. Jan zeej: "Fons, jongen, dees is nie het wèèrk van echte commiezen, want die hadden jullie wel aachternao gezeten. Dees is wèèrk van 'zwarte commiezen'. Kom, we gaon 'ns kèèken." En we zaogen we? Ene zak was weg. De twee die er nog lagen, hebben we gaauw naor huis gebrocht.

Intussen was Jaon ook aongekomen. Hij had bij Jef Geerts op 't eind van de stal onder het afdak de zaak zo'n bietje in de gaoten

gehouden. Hij zaag dè't'er ene zak weggedraogen wier. De maon gaaf genog licht om te zien dè dieje zak gescheurd geweest moest zèèn, want een streepke haover op de weg wees ons de richting van de 'zwarte commiezen'. Dè noem ik nou toch wel een trieste zaak, dè mensen die wij goed kenden, zo'n diefstal wilden doen. Wij smokkelden wel, maor we waoren doodeerlijk en zouwen zeker geen gewoon mensen schaoi doen. Ik heb zelfs ooit haover gebrocht naor de marchaussees. Die hadden pèerden en hadden goei voeier nodig veur die beesten. Ze waoren blij dè ze honderd kilo kossen kopen en ik verdiende er niks aon. Die pèerden waoren er goed meej en dè was mèn genog!

Roggerentjes

ANTOON VAN TUIJL

Allereerst dit: wie de betekenis en de achtergronden van het begrip 'Roggerentjes' wil nalezen, verwijs ik graag naar onze website: www.amaliavansolms.org. In de linkerkolom van de homepage klikt u op deze term.

Tot voor enkele jaren bestonden de Roggerentjes nog echt. Nu spreken we over 'Roggerentjes nieuwe stijl'. Die heeft Amalia sinds 2007 op zich genomen om de eeuwenoude traditie in leven te houden.

In dit artikel kijken we terug op de vijf Roggerentjes-ideeën die Amalia tot nu toe presenteerde.

2007; Boschoven

Amalia ziet – zoals zovelen in Baarle – de aanleg van de rondweg naderen. De kans is groot, dat terreinen die tussen het dorpscentrum en de nieuwe weg komen liggen, een nieuwe bestemming krijgen. Dat geldt ook voor een deel van de buurtschap Boschoven. Voor Amalia – en voor wie niet? – is de kwaliteit van de buurtschap zo hoog, dat zeker bepaalde delen behouden dienen te blijven. Amalia komt dan ook met het idee om zéker een déél van Boschoven open te houden. Zij nodigt de toenmalige fractieleiders van de Nassause politieke groeperingen uit om hen dit Roggerentjes-idee voor te leggen. Amalia vraagt hen niet meteen een uitspraak te doen, maar wel er zich op te beraden of ze alstublieft iets willen regelen ter bescherming van dit stukje Baarle.

De gemeenteraad heeft daartoe immers de macht. Maanden later vraagt Amalia voorzichtig naar de eventuele resultaten van hun onderlinge beraad. Slechts één partij reageert. Zij oppert dat deze zaak het best in het aanstaande Bestemmingsplan Buitengebied geregeld kan worden.

In 2008 komt dat bestemmingsplan. Daar ligt zoveel 'ruis' omheen, dat alle aandacht uitgaat naar andere zaken en de zienswijze van Amalia omtrent Boschoven in het gewoel verloren gaat.

2008; Loopgraven

Op verzoek van de gemeente Baarle-Nassau inventariseert Amalia sporen in het landschap die herinneren aan WO II. Via tips van verschillende kanten, vinden we daarbij ook een reeks van vijf loopgraven langs het Bels Lijn-

tje bij Baarle-Grens. Het Duitse bezettingsleger legde die aan ter verdediging van grote brandstofvoorraden in het vroegere grensstation. Ondanks jaren en jaren van bladval en mosgroei, zijn ze toch nog herkenbaar.

Amalia komt met het Roggerentjes-idee om (een deel van) deze loopgraven open te leggen en dus goed herkenbaar te maken. De gemeente zegt alle medewerking toe en de plannen zijn zó klaar. Maar..., áls er nu nog eens gevaarlijk oorlogstuig in verborgen ligt? Dat valt niet voor honderd procent uit te sluiten! Een overheidsinstantie mag nooit mensen aan een karwei laten werken waar mogelijk gevaar in schuilt. Dat is duidelijk. De gemeente doet navraag bij de Explosieven Opruimings Dienst. Die heeft de komende jaren geen tijd. Daarmee komt dit mooie plannetje in de ijskast terecht. Daar ligt het nog!

2009; Ommetje Schietberg

In de zienswijzen, welke Amalia indient op het Ontwerp Bestemmingsplan Buitengebied vraagt zij aandacht voor een groot aantal

aardkundige, archeologische, cultuurhistorische en landschappelijke bijzonderheden die Baarle rijk is. Een van de waardevolle elementen die Amalia noemt is de schietberg, die zij als restant van

een cultuurhistorisch monument beschouwt. Dat pikt de gemeente op. Zij maakt het plan om wat ons rest van schietbaan en schietberg zodanig te restaureren, dat ze weer herkenbaar zijn. Daar voegt Amalia haar Roggerentjes-idee van een Ommetje-wandeling aan toe. Voordat het werk kan beginnen, moet er eerst heel wat uitgezocht en geregeld worden. Met goede hulp van notaris Bolscher achterhaalt Amalia een belangrijk deel van de geschiedenis van de schietberg en de 'Schietvereniging Oranje'. Deze vereniging bestaat al lang niet meer en de laatst levende leden hebben het einde van hun vereniging niet volgens de regels afgehandeld. Via de rechter – dat is de enige weg – wordt de grond van de schietberg in eigendom gegeven aan de familie Stockers. Een logisch besluit, omdat hun voorouders rond 1900 een deel van hun grond verkochten aan de vereniging om de schietbaan en de schietberg te kunnen realiseren.

Op het moment dat ik dit schrijf, is de schietberg weer als kogelvanger op hoogte gebracht en werkt Amalia aan de Ommetjes-wandelroute.

2010; Brabants Bont in Baarles Bermen

Het jaar 2010 staat in het teken van de biodiversiteit. Daar haakt Amalia op in. Haar Roggerentjes-idee behelst het zaaien van een akkerbloemen- en granenmengsel in een paar stukjes wegberm. Een experiment. De gemeente ondersteunt het idee volmondig en Amalia voert het plannetje zelf uit. Langs het nieuwe fietspad en een stukje zandweg tussen Eikelenbosch en Hoogstratensebaan zaaien we delen van de bermen in.

Een echt succes wordt het niet! Daarvoor zijn enkele oorzaken aan te wijzen. Wij zaaien aan de late kant van het voorjaar. Het zadenmengsel kiemt behoorlijk goed, maar wordt 'overvallen' door de langdurige droogte die zich dit voorjaar voordeed. Wanneer de

zandwegberm dan ook nog stelselmatig wordt platgereden door een grote tractor die consequent het gewone rijspoor verlaat, wat hebben korenbloemen en klaprozen dan nog voor kansen? De fietspadberm doet het iets beter. De droogte zorgt wel dat de plant-

jes heel dun staan en erg klein blijven. Toch vormt zich een kleurig lint, al is het bij lange na niet wat wij er ons van voorstelden.

Amalia bekijkt of ze dit experiment in het komende voorjaar herhaalt.

2011; Slaapplaatsen voor vleermuizen

Elk jaar staat er een andere diergroep speciaal in de belangstelling onder het motto: het jaar van...

Voor 2011 geldt dat voor de vleermuizen. Reden voor Amalia om haar Roggerentjes-idee daarop af te stemmen. Amalia krijgt het voor elkaar om meer dan vijftig slaapkast-

jes voor vleermuizen te vervaardigen. Gelukkig zijn er hulpvaardige leden voor zo'n klus te vinden. Wij bieden ze aan aan vertegenwoordigers van het gemeentebestuur en daarmee aan de Baarlsese gemeenschap. De kastjes krijgen een plaats, verspreid over de gemeente om op meerdere plaatsen onze vleermuizen een goed onderkomen te bieden. Ook hierin ziet Amalia een bijdrage aan het streven de biodiversiteit te bevorderen.

Het blijkt niet zo moeilijk om elk jaar een bruikbaar idee te vinden. Maar als u een tip of een idee hebt, dan bent u zeker welkom bij het bestuur.

Van puinhoop tot juweel (4)

ANTOON VAN TUIJL

In de vorige aflevering over de algehele wederopbouw van de Sint Remigiuskerk zagen we een reeks foto's van de laatste werkzaamheden en de voltooiing van ons kostbare monument.

Het kerkgebouw kreeg weer een gave buitenkant. Toevoegsels en niet bij de stijl passende veranderingen, in de loop der tijden aangebracht, werden teruggebracht naar de oorspronkelijke vorm. Er ontstond een helder en uiterst eenvoudig interieur.

Laten we daar in deze aflevering eens naar gaan kijken. Met grote zorgvuldigheid maakte pastoor Pelckmans een begin met de herinrichting. We gaan weer een aantal foto's bekijken.

Even naar nu: na ruim zestig jaar staat de kerk opnieuw in de steigers. Vooral de oeroude muren van de toren hebben een grondige opknapbeurt nodig.

De hoeveelheid puin en steengruis aan de voet van de steiger laat zien hoe verwoerd bepaalde delen van de torenromp waren.

Ook alle andere delen van het kerkgebouw worden onder handen genomen.

Even terug in de tijd; het vooroorlogse interieur. Baarle-Hertog had een parochiekerk die heel rijk was aan kunstschatten. Enkele stukken konden gered worden bij de brand in 1944. Er ging echter betreurenswaardig veel verloren.

De linker zijbeuk met het Maria-altaar. Is het u ooit opgevallen dat deze zijbeuk aanmerkelijk breder is dan de andere? Waarom, waardoor of waarvoor dat is, kon ik niet achterhalen.

Het middenschip is helder en sober. De grote gotische kroonluchter siert de ruimte onder het houten tongewelf.

De rechter zijbeuk met het Sint Jozef-altaar. Opvallend is dat de pilaren na de restauratie in natuur-zandsteen zijn uitgevoerd. Vóór de oorlog waren ze opgetrokken in baksteen.

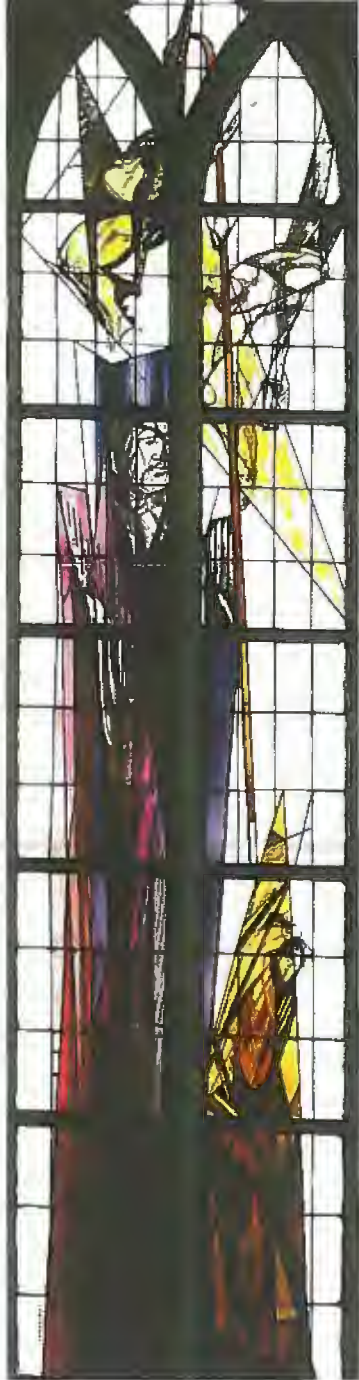
Zicht vanuit het schip naar achter, waar ingangspoort, oksaal en orgel een mooi geheel vormen. De firma Pels uit Herselt bouwde dit orgel in 1954.

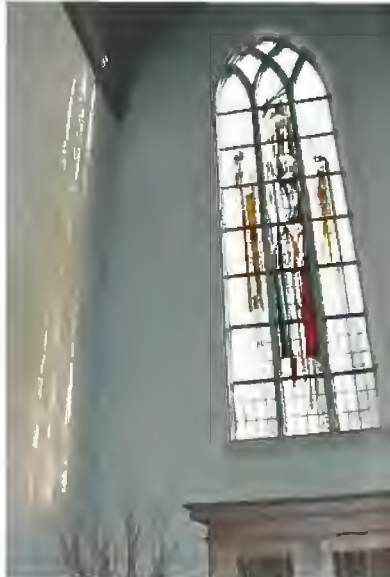
In de volgende aflevering maak ik graag een rondgang met u langs de vele mooie beelden en het interessante kerkmeubilair dat in onze Remigiuserk te bewonderen valt.

De Remigiuserk is rijk aan waardevolle beelden. Het bekendste is de 'Geschonden Christus'. Dit vijftiende-eeuwse mansgrote houten kruisbeeld hing heel vroeger in de Sint Salvatorkerk op Nijhoven. Bij de beeldenstorm in 1648 werd het beschadigd en op het nippertje gered door buurtbewoners. Het vond sindsdien een veilige plaats in de kerk van Baarle-Hertog. Bij de kerkbrand in 1944 dreigde het alsnog verloren te gaan. Gelukkig speelden enkele moedige Baarlenaren het klaar, dit pronkjuweel uit de brandende kerk te redden.

Een zeer grote aanwinst voor de herstelde Remigiuserk waren de brandglasramen die tussen 1957 en 1970 geplaatst werden. Ze zijn ontworpen door Jos Hendrickx, de man die graag wekte met lange rechte lijnen. (Zie voor meer informatie over deze kunstenaar: Van Wirskaante van maart 2007). Hier is het linker raam van het priesterkoor afgebeeld. Het beeldt St. Remigius uit.

De zon laat niet alleen het raam van St. Jozef in het zuid-transept fonkelen, maar legt ook een mooi kleurpatroon op de grote lege muur. (N.B. de kerk heeft een handzaam boekje over de kostbare ramen beschikbaar voor geïnteresseerden).

Vanaf de Bosuil weer recht op café In Holland af

HARRY BENSCHOP

Zandwegen moeten worden gebruikt. Anders verdwijnen ze vanzelf. Zo is het ook de Tikkenhaenweg vergaan. Tot 23 oktober van dit jaar. Op die dag, de 'Dag van de Trage Weg', begon deze zeker al twee eeuwen oude verbinding aan een nieuw leven. Amalia van Solms was een van de initiatiefnemers.

Vijfentwintig, dertig jaar geleden was het pad er nog, zit Herman Adams uit te tellen. Hij bewerkt nu het land aan de Hollandse kant van de weg. Het kan ook nog

langer geleden zijn, twijfelt hij. Cafébaas Jos Snoeys kwam als jongen altijd over de weg van school naar huis gefietst. Ook scholieren uit Ulicoten die op 't Spijker naar school gingen, gebruikten de weg. Elke meter tellt op de leeftijd. Het was de kortste verbinding tussen de Schootsenhoek en de Bosuil. Bijna ongemerkt is de weg uit beeld verdwenen. De opkomst van de auto is er zeker debet aan. Dan maakt een stukje omrjden niet meer zo veel uit. Toen in de jaren zestig en zeventig veel zandwegen voor de auto werden verhard, raakten karrensporen en voetpaadjes in onbruik. Alleen als je er echt moest zijn om naar je land te gaan. Op de Wortelse Bosuil werd in die tijd enkel het kruispunt Beukendreef

Bosuil verhard, een logische keuze vanuit de auto geredeneerd. Vanaf dat moment raakte de weg aan Hoogstraatse zijde steeds meer overwoekerd door struiken en bomen. Toen bij het schonen van de Hollandse Loop de duiker werd weggehaald, was het helemaal gedaan. Ook aan Hollandse kant schoot het onkruid op.

Chemin déclaré mitoyen

De weg is als Chemin n. 5 in de Atlas der Buurtwegen van de voormalige gemeente Wortel opgenomen. Er bij vermeld staat 'déclaré mitoyen en vertu de la convention du 5 Novembre 1842 entre la Belgique et les Pays Bas'. Een hele mond vol. Vrij vertaald komt het

De Tikkenhaenweg (groen gemarkeerd) op het kaartfragment van de Wortelse Atlas der Buurtwegen, van de Bosuil (links onder) naar café In Holland aan de Schootsenhoek

Het door vrijwilligers van Amalia vervaardigde bruggetje over de Hollandse Loop.

De Belgische en Nederlandse slagboom zijn nog dicht.

neer op weg nummer 5 die krachtens de conventie van Maastricht van 1842 gemeenschappelijk is verklaard.

Alles in het Frans. De Atlas der Buurtwegen dateert uit 1841. Het was een van de eerste documenten van de jonge staat België. Frans was toen de officiële taal.

Rond 1800 is de weg ontstaan. Toen in 1830 de grens werd ge-

trokken, bleven de mensen de weg gebruiken. Voor de kortste weg, lieten ze zich niet door grenzen tegenhouden.

De grens loopt niet in het midden van de weg zoals je bij een 'gemeenschappelijke weg' zou verwachten, maar dwars over de weg, op de plaats waar de Hollandse Loop met een haakse bocht de weg kruist.

Harry Vanderhenst van de Stad Hoogstraten haalt de Atlas der Buurtwegen, het meer dan 150 jaar oude oorspronkelijke document, er nog eens bij. In 1841 wilde de Belgische staat onduidelijk aanduiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden, een minutieus werk dat in de daarop volgende jaren door de gemeenten is opgeknapt. De Atlas vormt tot op de dag van vandaag een wettige basis voor het behoud of herstel van buurt- en voetwegen. Wijzend naar de plek waar ooit de Tikkenhaenweg liep: "De weg ligt inderdaad op het eerste zicht op grondgebied van Hoogstraten. Tot waar hij de Hollandse Loop kruist."

In de Atlas werd onderscheid gemaakt tussen buurt- en voetwegen. De buurtwegen werden Chemins genoemd en waren minstens drie meter breed. De voetwegen, oftewel Sentiers, waren soms maar één meter breed. Onze Chemin n° 5 was dus een buurtweg die een gemiddelde breedte had van 4,5 meter. Ook dat is precies vastgelegd in de Atlas.

In het Baarlese gemeentehuis constateert Jan Braspenning tegelijkertijd dat de weg op de gemeentelijke wegenlegger staat. Zowel op het nog steeds rechtsgeldige document

Grensweg langs Wortel-Kolonie

Ook de zandweg die in het verlengde van de Bosuil langs Wortel-Kolonie – wordt hier als Grensweg aangeduid – naar Baarle-Brug loopt, had de status van 'chemin déclaré mitoyen'. Deze weg loopt nu eens op Nederlands, dan weer op Belgisch grondgebied.

Het was de oude handelsweg van Antwerpen over Hoogstraten en Baarle naar Den Bosch. Vandaar dat Amalia in het rapport 'Geen nummers maar namen' de gemeente Baarle-Nassau heeft gesuggereerd Oude Hoogstratenensebaan als naam voor deze zandweg te hanteren. Nu heeft

de weg op Nederlands gebied geen naam, enkel een nummer. Om het vroegere gemeenschappelijk karakter te benadrukken is het geen gek idee over de volle lengte beide namen te gebruiken. Vanuit Wortel gezien is Grensweg ook toepasselijker dan een verwijzing naar Hoogstraten. En zo blijft ook de historische naam Grensweg, die al in de Wortelse Atlas is opgenomen, behouden.

Opvallend is dat de weg in deze Atlas helemaal is ingetekend, dus ook op Nederlands gebied. Terwijl op de Nederlandse topografische kaart uit dezelfde tijd (1838) alleen die stukken zijn ingetekend die op Nederlands gebied lagen. Naar het verdere verloop is het daar gissen.

De Tikkenhaenweg loopt over de grens door.

uit 1951 als op de nieuwe wegen-
legger waarvan de procedure tot
vaststelling nu bijna is afgerond.
Ook op grondgebied van Baarle-
Nassau bestaat de weg dus nog
steeds, ook al is hij in het veld niet
meer te zien. Met een breedte van
7 meter inclusief bermen, volledig
in eigendom van de gemeente.

'Daar komt de tikkenhaan'

Door de grillen van de geschiede-
nis heeft het Nederlandse Cas-
telre kerkelijk altijd behoord tot de
parochie van Minderhout. Ook voor

de pastoor was de Tikkenhaenweg
vanaf de pastorie in 't Withof de
kortste weg naar zijn parochianen
in Schootsenhoek en 't Groeske.
Een geestelijke werd in die tijd ook
wel 'tikkenhaan' genoemd, naar

zijn hoofddeksel, een steek of drie-
puntige hoed. Als de pastoor over
de zandweg naar zijn gelovigen in
Castelre liep, zullen deze ongetwij-
feld wel eens tegen elkaar hebben
gezegd: 'Daar komt de tikkenhaan'.
Een mooie verklaring voor de
naamgeving van de weg. De naam
is in 1841 officieel opgetekend in
de Atlas der Buurtwegen.

De grens over

Hoe zit het aan de andere kant van
de grens? Die vraag heeft de werk-
groep Zandwegen en Paden van
Amalia zich bij haar inventarisatie-
werkzaamheden herhaaldelijk ge-
steld. Liep een weg op Nederlands
gebied door over de grens? En wat
is de status dan, is die openbaar of
niet? Om een antwoord te krijgen
is enkele jaren terug contact gelegd
met Ergoed Hoogstraten. Bij deze
vereniging is een werkgroep Oude
Voetwegen actief rond het onder-
werp buurtwegen. Die zat eigenlijk
met dezelfde vragen als wij.
Het contact heeft geleid tot de
eerste 'Dag van de Trage Weg' in

Op het Hoogstraats deel is flink gekapt. De deelnemers van Ergoed Hoogstraten
lopen, met de pastoor voorop, naar het bruggetje.

Schepen Tinne Rombouts van Hoogstraten en burgemeester Jan Hendriks van Baarle-Nassau begroeten elkaar na de openingshandeling op het bruggetje.

Nederland! Amalia is lid van de Vlaamse vereniging Trage Wegen. Deze vereniging organiseert elk jaar een actieweekend in oktober om het belang van trage wegen, wegen die bij uitstek geschikt zijn voor 'trage weggebruikers' als wandelaars en fietsers, onder de aandacht te brengen. En iedereen deze trage wegen te laten herontdekken. Lokaal slaan verenigingen, gemeentebesturen en/of buurtbe-

woners de handen in een om de trage wegen te behouden. Daar wilde Amalia op aanhaken.

Juist omdat de Tikkenhaenweg in beide landen als 'openbaar' te boek staat, is de keuze voor de Dag van de Trage Weg 2011 gevallen op het verdwenen, grensoverschrijdende pad dat pal voor de deur van café In Holland uitkomt. Van begin dit jaar is er samen met Erf-

goed Hoogstraten en Natuurpunt Markvallei aan gewerkt om het pad te heropenen. Vele overleggen zijn gevolgd, telefoontjes gepleegd en mailtjes verstuurd. De beide gemeentebesturen hebben vlot hun medewerking toegezegd. Vooral aan Hoogstraatse kant is veel grond- en snoeiwerk verzet om het pad daadwerkelijk begaanbaar te krijgen. Leden van Amalia hebben het bruggetje over de Hollandse

Loop geplaatst zodat deze geen onneembare hindernis meer vormt. Resultaat van al dat werk: burgemeester Hendrikk en eerste schepen Rombouts van Hoogstraten konden op 23 oktober de Tikkenhaenweg onder overweldigende belangstelling – zo'n 400 wandelaars waren er op af gekomen – opnieuw in gebruik stellen. Een 'oude voetweg' voor de 'hedendaagse recreant'. Het was de ontbrekende schakel tussen de voetpaden rond het Kasteel van Hoogstraten en Wortel-Kolonie / Castelreesche Heide.

Veel wandelaars hadden nog herinneringen aan de Tikkenhaenweg, al wist niemand van de naam. Het was beter bekend als het pad tegenover het café van Snoeijs. De verhalen kwamen los op de wandeling na de officiële opening. Zoals het verhaal dat cafégangers die na Castel-kermis wat minder vast ter been waren, in de sloot langs de weg werden gezet om

ze alvast een duwtje in de goede richting te geven. "Dat was ik", riep een vrouw op de wandeling. Geen broodje aap-verhaal dus. Toch zullen we maar niet publiek maken wie het verhaal bevestigde. En natuurlijk de smokkelverhalen. De Tikkenhaenweg was een echte

smokkelroute. "Als jonge gast van 15, 16 jaar bracht ik hier vaak kalveren over de grens, later grotere beesten." In de stormnacht van februari '53, de luiken van het café klapperden verschrikkelijk, werd hij met de laatste drie beesten betrap. Weg winst.

Het pad loopt recht op café In Holland af.

*Een grensverleggend ommetje langs de Tikkenhaenweg:
de wandelroute in kaart gebracht.*

De Tikkenhaenweg verbindt de voetwegen rond het Kasteel van Hoogstraten (nu PSC) met Wortel-Kolonie. Het op de kaart aangeduide ommetje is ongeveer 5,5 km lang; vertrek bij café In Holland of het bezoekerscentrum van Natuurpunt in Wortel-Kolonie.

***En nu: inwandelen
dat vers aangelegde pad!***

U weet ook dat het pad niet tot z'n recht komt door er enkel heen-en-weer over te wandelen, toch? Daarom vindt u hierboven een

fraai uitgestippelde wandeling, die u gedurende een kleine twee uur over een afstand van 5,5 km meevoert over maar liefst 85 procent onverharde trage wegen!

O ja, en natuurlijk over de Tikkenhaenweg zelf.

BAARLE'S NIEUWS EN ADVERTENTIE BLAD

WEEKBLAD VOOR BAARLE-NASSAU-
HERTOG EN OMSTREKEN

UITG. ELECTRISCHE DRUKKERIJ
DE JONG BAARLE-NASSAU

29e Jaargang

13 JANUARI 1934

No. 2

Ut Baols Krantje (1)

ANDRÉ MOORS

In onze Bibliotheek en Documentatiecentrum (BIDOC) hebben we o.a. een groot gedeelte van de 'Baols krantjes' die vanaf het begin van de vorige eeuw door het familiebedrijf de Jong zijn uitgebracht. Met dank aan onze sponsor, directeur Joep de Jong van de Koninklijke Drukkerij Em. de Jong, zijn die ook nog eens allemaal prachtig ingebonden (zie foto).

Het leek ons een leuk idee om vanaf nu aandacht te besteden aan de inhoud ervan. We beginnen onze speurtocht in 1934.

Het eerste nummer van het 'Baarl's Nieuws- en Advertentie Blad' ver-

scheen overigens op 2 juni 1906, al weer ruim 105 jaar geleden! In 1933 werd de naam gewijzigd in 'Baarle's Nieuws en Advertentie Blad'. Weer later, in 1955, werd de naam gewijzigd in 'Ons Weekblad'. Voor deze nieuwe rubriek gaan we een aantal advertenties en kleine berichten selecteren en die in Van Wirskaante plaatsen. Zo krijgt u als lezer van ons heemblad een indruk van wat mensen in Baarle en omliggende dorpen al die jaren bezigheid. Er ontstaat als het ware een tijdsbeeld dat ons heel veel informatie verschaft over het wel en wee van inwoners van Baarle. Maar ook krijgen we inzicht in het gedachtegoed van de talloze Baarlese bedrijven, bedrijfjes, winkels en winkeltjes.

Ik kan u verzekeren, het daarvoor doorlezen van Baols krantjes is een aangename bezigheid.

Veel lees- en kijkplezier met deze nieuwe rubriek in Van Wirskaante!

Aan onze Abonneés.

Daar het tweede halfjaar van 1933 ten einde is, verzoeken wij beleefd aan al onze abonneés, ook waar het vroeger werd opgehaald, het abonnementsgeld voor het eerste halfjaar 1934 zijnde fl 1,25 vóór of op 15 Januari a.s. te komen voldoen.

Na dien datum wordt over het bedrag beschikt met 15 cent verhooging voor onkosten.
De Uitgeefster.

Rookt: BAARL'S ROEM

L. van Haeren & Delahaut

Voor de werkloozen.

Prijsopgaaf gevraagd voor het bossen van 53 iepenboomen, 31 stuks staan aan den weg van Chaam en 32 stuks aan den weg van Alphen. Top en spanen voor den bosser. Ook in twee loten op te geven. Verdere inlichtingen geeft L. Rombouts te Baarle-Nassau.

Bekendmakingen.

WAARSCHUWING.

Oprichting van nieuwe gebouwen, geheele of gedeeltelijke herbouwing, verhooging, gedeeltelijke hernieuwing, vergrooting, verandering van bestemming, vereeniging, verdeeling, merkelijke verbetering, geheele of gedeeltelijke afbraak; het opstellen of wegnemen van stoomtuigen - gas en electriche motoren; vermeerdering of vermindering in de drijfkracht van stoomtuigen en motoren; het aanleggen, verleggen, weglaten, te niet doen van banen, wegen, paden, elke verandering in bosch, tuin, poomgaard, dient ten gemeentesecretarie te worden aangegeven.

Belanghebbende eigenaars worden verwittigd dat de voorziene boeten strikt zullen toegepast worden bij niet aangifte.

Baarle-Hertog 10 Maart 1934.

De Secretaris,
J Schurmans

De Burgemeester,
Dr. A. Govaerts

Gemeente nieuws.

BAARLE-NASSAU.

VOETBALLIEFHEBBERS.

Verleden jaar zijn er pogingen in 't werk gesteld om te komen tot de oprichting van een voetbalvereeniging. Er is toen echter niets van gekomen. De reden? Veel te weinig enthousiasme bij de jongens.

Nu heeft men ons verzekerd dat dit thans anders is. En daarom, willen ondergeteekende, daartoe uitdrukkelijk aangezocht, nog eens probeeren of er genoeg animo is om een flinke voetbalvereeniging te stichten. Dit voorloopig bestuur heeft een paar maal vergaderd en de voorbereidende maatregelen reeds getroffen. En nu stelt het een vraag aan de Baarische jongens. Is het waar, wat men ons verzekerd heeft, dat er talrijke jongens zijn die graag zouden willen voetballen? Ja? Geef ons daar dan 'n bewijs van. Kom Zondag a.s. 14 Januari, direct na de Hoogmis, in Hollandsch patronaat. Daar kunt U de plannen van 't voorloopig bestuur hooren, daar kunt u zeggen wat u wenscht, daar kunnen we probeeren 'n flinke vereeniging tot stand te brengen. Let wel, wij zelf willen niet voetballen, maar willen, daartoe uitdrukkelijk aangezocht, de Baarische jongens gaarne dat genot schenken. Voetballiefhebbers, aarzel dus niet. Nu krijgen jullie de gelegenheid, grijp ze met beide handen vast. Komt allen dus a.s. Zondag, 14 Januari, direct na de Hoogmis, in 't patronaat. Het voorloopig bestuur, Ph. Harmen, A. J. Dirven, W. v. d. Made, G. Lauwrijsen en A. Hermens.

TOONEELUITVOERING

te geven door de

Tooneelafdeeling der Harmonie

IN DE ZAAL ST. REMI

op Zondag 14 Januari des namiddags om 3 1/2 uur voor de Dames en op Maandag 15 Januari des avonds om 7 uur voor de Heeren.

Loots' Tabak de beste.

TE KOOP

twee Schotten

4 maanden drachtig, gevende ongeveer 8 liter
bij J. L. VAN BEEK, Kapelstraat

Baarle-Nassau.

BAERLE-HERTOG.

SOLO-SLIM.

Zondag werd ten huize van Alph. Gulickx een solo-slim gespeeld door Mej. Josephine Gulickx. Medespelenden waren A. Gulickx, B. van Lier, M. Gulickx. Geefster was mej. Jeanet Gulickx.

Nieuwigheden voor Plecht. H. Communie en Lente

Voilen, Kroontjes, Zijden- en Wollen-
leerstoffen, Kousen, Handschoenen,
Zakdoekjes, Overhemdjes, Petten en alle
benodigdheden.

Dames- en Metsjeshoeden!

Groote keuze in Gordijnen.

Beleefd aanbevelend,

Wed. A. SLOCKERS

Blauwe Kuikens

koopt U toch het best aan onderstaand
adres, van eigen foktoonen, op Pullo-
rum onderzocht en billijke prijs.

A. Laurijssen

Hoenderpark
ULICOTEN.

Net werkmelsje gevraagd

bij ANT. OLISLAEGERS-KLAASSEN,

Baarle-Nassau

Sproeten komen vroeg in het
voorjaar, koop tijdig een pot
Sprutol. Bij alle Drogisten.

Hoera, wat pret, de zomer is weer in 't land.
Klein en groot, jong en oud, trekken nu hand
in hand

De Chaamsche weg op de speeltuin in.

Daar vindt ieder wat naar zijn zin.

Daar kan men schommelen, vliegen, zwaaien,
zweven

Eens echt, genieten van het leven.

In dennebosch en groene mos.

Daar komt de vreugde dan pas los.

Te zwaarvermoed, van zweven of zwaaien

De auto kan weer hulswaarts draaien.

Ook Luxe auto's te huur

Beleefd aanbevelend.

J. B. Schellekens-Martens

Ghaamseheweg Baarle-Nassau.

TE KOOP

Een Zeug

aan telling, D. V. L., van bekroonde ouders,
bij JOS VAN BEEK, Nijhoven.

DE ZOMERTIJD.

De overgang naar den zomertijd op 15 Mei ge-
schiedt in dier voege, dat wanneer de middelbare
zonnetijd van Amsterdam op den dag, waarop de
zomertijd aanvangt 2 uur ^{aanwijst} in den voor-
middag, het wordt geacht te zijn drie uur in den
voormiddag. De overgang dit jaar naar den zo-
mertijd geschiedt met andere woorden dus in
nacht van Maandag 14 op Dinsdag 15 Mei te
twee uur.

TE KOOP

een aftands Merrie-paard en een klucht jonge Biggen

bij A. VAN BAVEL, Gorpeind

Baarle-Nassau.

AAN DE BEVOLKING VAN BAERLE-HERTOG

De heer minister van Binnenlandsche Zaken
bericht mij de gelukkige verlossing Harer Majes-
teit de Koningin, die aan een Prins het leven heeft
geschonken.

Ik heb de eer deze blijde gebeurtenis voor ons
land en onze dynastie ter algemeene kennis te
brengen.

Baarle-Hertog, 7 Juni 1934.

De Burgemeester,

Dr. A. Govaerts.

A.s. Zondag 13 Mei 's avonds 9 uur

eindiging Barakconcours

waaraan prachtige prijzen verbonden zijn

W. JANSEN-VAN RAAK

Café „De Kroon”, Baarle-Hertog.

BAARLE-NASSAU.

† **Burgemeester W. C. J. Mensen.**

Bij het ter perse gaan van ons blad vernemen we dat de EdelAchtb. Heer **W. C. J. Mensen**, burgemeester van Baarle-Nassau plotseling is overleden. De ontslapene bereikte de leeftijd van 58 jaren.

H. Couwenberg Schilder

LUNCHRÓOM SINGEL 3

Beste adres voor alle voorkomende
Schilderwerken.

Linoleom, Toile - Siree Balatum, Stragula
Vloerzeil. Schilderijen en Platen.

Luxe Auto Verhuurinrichting

TE KOOP.

een zoo goed als

nieuwe nikkelen Plattebuiskechel

Prijverhoging

Gazelle-rijwielen model '35 fl 39,50.

P. L. DE ROOIJ, Schoelstraat.

Hallo

Hallo

Heikantsche Kermis

Zondag 18 Juni a.s. om 5 uur nam.

Groote Ringsteking

te paard en per rijtuig bij **W. VERHOEVEN**

Iederen Zaterdag om 4 uur
versch

Worstenbrood en Appelbollen

bij **A. Gulickx-Segers**

Kerkstraat 10 :: Baarle-Hertog

STAAT TER DEKKING

de pas aangekochte

Stamboek Sterbeer

Hugo A 746 afstamming van A 333 die zes
maal met 1e prijs bekroond is.

Beleefd aanbevelend, **F. L. JOSTEN**

C 118, Ulicoten.

DAMES!!!

VOOR EEN

PERMANENT

niet meer buiten de plaats.

Voor fl 3.50 geheel compleet,

zonder electriciteit zonder stoom, NIEUWSTE
VINDING bij

VIRGINIE VAN HAEREN

Ook voor knippen en Onduleeren het aangewezen adres.

BAARLE-NASSAU.

VOETBALNIEUWS.

Zondag a.s. 17 Juni speelt 't tweede elftal van B.V.V. 'n vriendschappelijke wedstrijd tegen „Devo“ Rijen, op 't voetbalterrein gelegen aan de Chaamsche weg, bij Schellekens. Aanvang van de wedstrijd 3 1/2 u. Donateurs en begunstigers vrij entree op vertoon van hun kaart. Entreprijzen fl 0.10. Kinderen beneden de 12 jaar, mits onder geleide, vrije toegang.

Electrische Drukkerij „DE JONG“ Baarle-Nassau

levert U naast alle voorkomende Drukkerwerken: Kantoorboeken, Schrijfbloes, Schrijfmappen, Cahiers, Notabloes in alle maten, Schrijf-, Stempel- en Vulpeninkt, Pennen, Potlooden, Stempels, Brief- en Postbequeorders, Perforateurs, enz. Beleefd aanbevelend.

Ruime sortering VULPENHOUDERS.

H. H. Veehouders.

Overal te ontbliden.

De dag en nacht.

Ondergeteekende biedt zich beleefd aan, voor het verlossen van alle dieren. Waar onder verstaan wordt, het Automatisch ontleden van te groote vruchten Tevens voor het Castreren van alle dieren, zoowel vrouwelijk als mannelijk. Spectaal adres voor Hoefbehandelingen Alle werkzaamheden, aan zeer lage prijs

C. C. Martens, Stationstraat A 59, Baarle-Nassau
Specialist in Veeverloskunde.

Aanbevelend

Belangrijk bericht.

Den Scherpenheuvelbond maakt bekend
Dat zij ter bedevaart gaan zooals gewend
En wel naar het genadeoord Meerseldrève
't Is niet zoo ver als de vredesplaats Genève
Op 19 Augustus, vertrek 's morgens om 7 uur
Bijeenkomst Stationsplein alhier
Verwachtende dat van Baarle en omstreken

een groot getal

van in Wilcoten den voettocht versterken zal

Ook de Dames en de Heeren
Kunnen hier allen van profiteeren
Na aankomst te Meersel H. Mis terstond
Voor de doode en levende leden van den bond.
Het Bestuur.

Wilt ge met de Kermisdagen
genieten van

MODERNE MUZIEK
de bekende "Hollywood Band"

zal het U geven.
Hotel „Hof van Holland", Singel **WED. P. OLISLAEGERS**
(A. Cuyper).
Nette bediening

Prima consumptie.

De Burgemeester van Baarle-Nassau maakt bekend dat gedurende de kermis te Baarle-Hertog op 7-8-9 en 14 October a.s., in zijne gemeente het sluitingsuur der herbergen wordt bepaald op 's-avonds **ELF UUR.**

Baarle-Nassau, 5 October 1934.

De Burgemeester voornoemd,
H. J. M. Hofland.

Zaterdag 22 December a.s.
OPENING

van het geheel naar de eischen des
tijds ingerichte Café

„KAPELHOF"

Prima consumptie. Nette bediening
Beleefd tot een bezoek uitmoodigend:

J. C. Huijben-Hermans.
Kapelstraat Baarle-Nassau

VERLOREN:

Gouden Oorstaker.

Vinder wordt beleefd verzocht deze terug te bezorgen ten kantore van dit blad.

Gemeente nieuws.

BAARLE-NASSAU.

OPTOCHT VAN DE KINDSHEID.

Na 't Lof zal de stoet opgesteld worden aan de Meisjesschool en dan de volgende weg nemen: Nieuwstraat - Singel - Kerkplein - Kerkstraat - Katerstraat - Loveren - Burgemeestersstraatje, Chaamscheweg - Nieuwstraat.

Volgorde:

1. Heraut te paard.
2. Gaat en onderwijst alle volken.
3. H. H. Petrus en Paulus.
4. H. Franciscus Xaverius.
5. H. Isidorus met Engel.
6. H. Franciscus van Assisië.
7. Jezus en St. Janneke.
8. H. Joannes Bapt. de la Salle.
9. H. Dominicus.
10. Missiegroep: Mandarijn - 2 Capucijnen - 2 Trappisten - 1 witte Paters - Negers - 2 Broeders - Chinees te paard.
11. H. Vincentius à Paulo.
12. H. Gerardus Majoila.
13. Mariasoldaatjes.

De stoet wordt vergezeld van enkele negertjes die, ten bate van de missiën, 'n beroep zullen doen op uw hart en beurs.

NED. SPOORWEGEN.

Zoals uit een elders in ons blad voorkomende advertentie blijkt is met ingang van 7 October het reizigersvervoer op de spoorweg Tilburg—Baarle-Nassau-grens gesloten.

Hallo!

Hier Baarle's Kachelmagazijn

Oosteneiad No 180

DAMES EN HEEREN!

Alvorens Uwe kachels te koopén, komt zien aan 'n'ouze prachtige **Cuisinières met geëmailleerde oven**, iets nieuwa! Prachtige moderne **plattobuik** kachels met breede buizen aan **spotprijs**. Dan bemerk't ge de fijne nieuwe haardkachels, gansch modern, het sieraad Uwer woonkamer.

Dengdelijke kamerkachels vanaf 14 gulden.

Menschen wordt wijzer! Vermoet U niet meer met de wasch, maar voorziet U van 'n elektrische waschmaschine met motor inbegrepen aan den crisisprijs van fl 50

Ook voor alle huishoudelijke artikelen blijft dit Uw adres.
Alle landbouwwerktuigen zijn aan de geringste prijzen alhier verkrijgbaar.

Beleefd aanbevelend,

Wed. Rijsbosch-Staes

Burgerlijken Stand.

BAARLE-NASSAU.

Geboren: Antonius Johannes z. v. J. L. v. Beek-Leijten.

Ondertrouwd: Adrianus Joannes Cornelius Meeuwesen j.m. 23 jaren, schoenmaker, met Maria Aloisia Adriaansen j.d. 29 jaren, zonder beroep, beiden te Baarle-Nassau.

Gehuwd: J. F. L. Jacobs met Dymphna M. Baijens.

BAARLE-HERTOG.

Geboren: Maria Bernardina Antonia, d. v. P. F. Moeskops-Bervoets. — Joannes Jacobus, z. v. A. J. J. Elst-Geenen. — Joannes Henricus, z. v. H. A. Huyben-Remeijnsen.

Huwelijksaankondiging: Mertens, Petrus Josephus Augustinus, bakker, wonende te Turnhout en Wouters, Adriana Maria Josephina, naaister, wonende te Baarle-Hertog. — Gillis Ludovic Joseph, landbouwer, wonende te Baarle-Hertog en Vloemans Maria Theresia Joanna, landbouwster, wonende te Raevens.

Overleden: Van der Flaas, Carolus Franciscus oud 85 jaren.

Gemeente nieuws.

BAARLE-NASSAU.

AANBESTEDING.

Door architect J. A. Jacobs te Alphen werd namens den Heer Aug. v. Puyenbroek te Baarle-Nassau, aanbesteed: Het verbouwen van zijn Woon- Winkelhuis a. d. Singel aldaar, waarvan de uitslag hierbij volgt:

timmerp. metselp.

J. Moeskops, Baarle-Nassau	f 2946
Gebr. Wouters, " Nassau	f 2769
Max v. Gool, " Hertog	f 2862
Peeters & Meeuws, " Nassau	f 2846
Aug. Ollaslagers, " Hertog	f 2548
C. v. Gool, " Hertog	f 2420
Adr. v. Tilborg, " Hertog	f 2800

Zonder ophoogzand.

Begroting metselpost f 2893 met bijlevering van ophoogzand.

Begroting timmerpost f 2700.

Gunning aangehouden.

GEVONDEE VOORWERPEN,

Bij den gemeente veldwachter zijn als gevonden voorwerpen gedeponeerd: een zakmes en een rijwielplaatje

Dankbetuiging.

Ondergeteekende biedt zijn oprechten dank aan C. C. Martens, Ged. Veeverloskundige en Casteur te Baarle-Nassau. Voor het door hem verrichtte werk. En wel het afsnijden bij een zeer abnormale geboorte bij een vaars. Daar deze na een dag weer normaal in de weide liep. Ten zeerste dankend,

J. C. HUIJBEN, Landbouwer
Huisvennen, Baarle-Nassau.

Bekendmaking.

Ondergeteekende maakt bekend dat hij vanaf heden heeft geopend een **SCHOENWINKEL** en **REPARATIE-INRICHTING** in de

Kloosterstraat te Baarle-Nassau.

Nieuwste modellen van Dames-, Heeren- en Kinderschoenwerk aan scherp concurrerende prijzen.

Zoekt voortaan uw voordeelig adres, dus allen naar

A. Meeuwesen-Adriaansen.

HERFST!

WINTER!

Regen, Sneeuw, Koude

Hiervan hebt gij geen last door tijdig een paar

Gummi-Laarzen

of **KAMEELHAREN PANTOPPELS** aan te schaffen.

Wij hebben steeds in voorraad alle soorten Winterpantoffels, zo- als Zwart en bruin leder met wolvoering, prima kraagpantoffels, hoo- ge gespchoenen in zwart lak en leder, gewone kameelharen pan- toffels met tong vilt en lederzool. Alsook alle soorten **Cosy-pantoffels** in bruin, rood en blauw. Hierbij enkele prijzen van kameelharen kinderpantoffels

No 20-24 45 cent — 25-28 60 ct — 29-31 65 ct — 32-35 75 ct

Ook het beste adres voor alle voorkomende reparatie's zoowel aan schoenen met gummlonderwerken als leder, spoedig, net en billijk

Aanbevelend:

JAN GULICKX.

SCHOENHANDEL, Stationsstraat, 56, Baarle Nassau

TE HUUR

mooi burgerhuis

Kloosterstraat 44, Baarle-Hertog. Te bevragen:

WED. REMEIJSEN, Looveren.

Activiteitenkalender 2012

Januari

Zo 8 Nieuwjaarsbijeenkomst in de aula van het Cultureel Centrum. Aanvang 10.30 uur. Deze zondag is er geen open huis in het Heemhuis.

Di 17 Voordracht door Rien Vermaire uit Hilvarenbeek met als titel 'Ouwe vèrrekes'. Plaats: aula van het Cultureel Centrum. Aanvang 19.30 uur.

Februari

Zo 5 Open huis in het Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Za 11 Themawandeling. Vertrek vanaf het Heemhuis 13.30 uur.

Di 28 Ontvangst en informatieverstrekking aan nieuwe leden die zich in 2011 hebben aangemeld. Plaats: Heemhuis; aanvang 19.30 uur.

Maart

Zo 4 Open huis in het Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Di 20 Algemene Ledenvergadering in de aula van het Cultureel Centrum. Aanvang 19.30 uur. Na afloop optreden van Folklore Groep "De Boerkes

van Beerse" met ons lid Ad Moeskops.

Zo 25 Vroege vogeltocht. Vertrek om 8.00 uur vanaf het Heemhuis.

April

Zo 1 Open huis in het Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Di 17, Do 19, Vr 20 Archeologische dagen voor basisschoolleerlingen B-N, B-H, Ulicoten in de aula van het Cultureel Centrum.

Di 17 Tentoonstelling over de Baarlese gezondheidszorg in zijn algemeenheid, dokter Govaerts in het bijzonder. Bovendien lezing verzorgd door Jan van Eijck. Plaats aula van het Cultureel Centrum. Aanvang 19.30 uur.

Zo 22 Erfgoeddag is het Heemhuis. Het thema is helden (dokters).

Mei

Zo 6 Open huis in het Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Vr 11 Archeologische dag voor de basisschool in Zonder eigen.

Za 12 Fietstocht naar Poppel en bezoek aan Heemkundemuseum "Het Kaske".

Juni

Za 2 Extra Heemreis naar Lier/Broechem bij voldoende nog te peilen belangstelling.

Zo 3 Open huis in het Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Zo 10 Vroege vogeltocht. Vertrek om 5 uur vanaf het Heemhuis.

Za 23 Heemreis naar Brugge en de Hoge Wal in Ertvelde.

Za 30 Deelname aan Midzomernachtfare.

Juli

Zo 1 Open huis in het Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Vr 13 Lokale Heemdag. Aanvang 12.00 uur in de aula van het Cultureel Centrum.

Do 19 Avondwandeling. Vertrek om 19.00 uur vanaf het Heemhuis.

Augustus

Zo 5 Open huis in het Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Do 9, vr 10 Deelname aan Brabantse Heemdagen in Klundert en Willemstad.

Ma 20 Bernardusvoetbedevaart naar Ulicoten. Vertrek 17.30 uur vanaf het Heemhuis.

September

Zo 2 Open huis in het Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur met presentatie van de 26^e Heemkalender.

Zo 9 Open monumentendag. Belgisch thema is muziek/beeld/creativiteit in al haar vormen.

Oktober

Zo 7 Open huis in het Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Za 13, zo 14 Loveren in de schijnwerper. Nadere informatie volgt.

Za 27 Lange herfstwandeling. Vertrek om 9.00 uur vanaf het Heemhuis.

November

Zo 4 Open huis in het Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Do 14 Presentatie toponiemenboek in de aula van het Cultureel Centrum; aanvang 19.30 uur.

Di 20 Fotopresentatie 'Baalse mensen in de afgelopen eeuw' in de aula van het Cultureel Centrum. Aanvang 19.30 uur.

Di 27 Aanbieding van de 'Roggerentjes 2012' aan het gemeentebestuur van Baarle-Nassau.

December

Zo 2 Open huis in het Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Di 18 Kerstviering vanaf 19.30 uur in de aula van het Cultureel Centrum.

Vr 28 Winterwandeling. Vertrek om 9.00 uur vanaf het Heemhuis.

Amalia's heemreis gaat door op 23 juni naar o.a. Brugge.

Ad Haneveer

- Timmerwerken
  - Rolluiken
  - Zonwering

Wiekenweg 15, 2387 Baarle-Hertog

Telefoon 014 699 176 of 0032 14 699 176

KBC

Bank & Verzekering

KBC Baarle-Hertog

Maatwerk

voor
elke cliënt

Mr. J.F.M. Bolscher
Netwerk Notarissen

Generaal Maczeklaan 40

5111 XC Baarle Nassau

T (013) 507 87 45

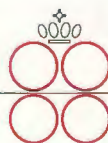
E notaris@bolscher.knb.nl

www.notarisbolscher.nl

Onbegrensde mogelijkheden

In het grensgebied van Nederland en België ligt Baarle-Nassau. Hier vindt u Koninklijke Drukkerij Em. de Jong: specialist in drukwerk voor de retail. Het familiebedrijf werd opgericht in 1906 en groeide uit tot één van de belangrijkste en meest omvangrijke drukwerkspecialisten van Europa. Van digitaal drukken tot vellenoffset op klein en groot formaat, rotatie-offset: heat-set- en krantenrotatie. Bij Koninklijke Drukkerij Em. de Jong vindt u alles onder één dak. Een succesvolle filosofie, die aansluit op de vraag van alledag. Betrouwbaar, snel en hoge kwaliteit tegen de scherpst mogelijke prijs.

**Koninklijke
Drukkerij Em. de Jong**

Visweg 8
Postbus 8
www.emdejong.nl

5111 HJ Baarle-Nassau
5110 AA Baarle-Nassau
drukkerij@emdejong.nl

☎ 088-6655555
☎ Fax 013-5079100
🇳🇱 014 - 690324